

Εντυπο κλειστό Αρ. Αδ. 1133/25.2.97 Κ.Δ.Α.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ετος 13ο - Τεύχος 52

Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1998

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

Σελ.

- **Βασικά θέματα, προβλήματα, κείμενα από τη συνεταιριστική ζωή**
- ◆ *Φωτ. Παναγιωτοπούλου:* Το πρόβλημα των χρεών και η κρίση στις αγροτικές συνεταιριστικές Οργανώσεις 193
- ◆ *Γεωργ. Χρ. Δασκάλου:* Ο ρόλος των Συνεταιρισμών στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της Οικονομίας 205
- ◆ *L.D.M. MACKENZIE:* Οι Επιχειρήσεις Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση 215
- ◆ Η 45^η Γεν. Συνέλευση της Συνομοσπονδίας Ενώσεων Γεωργ. Συνεταιρισμών 219
- **Τιμή από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών στη Συνεταιριστική δραστηριότητα και Επιστήμη Η Αναγόρευση του Αριστ. Ν. Κλήμη σε Επίτιμο Διδάκτορα** 223
- ◆ Η εισηγητική ομιλία του Πρύτανη, Καθηγητή κ. Σπ. Κυρίτση 224
- ◆ Η παρουσίαση του έργου του τιμωμένου από τον Καθηγητή του Τμήματος Αγροτικής Οικονομίας κ. Κωνστ. Παπαγεωργίου 225
- ◆ Ο τίτλος της Αναγόρευσης, από τον Πρόεδρο του Τμήματος Αγροτικής Οικονομίας Καθηγητή κ. Νικ. Ματρίνο 233
- **Ειδήσεις, Σκέψεις, Παρατηρήσεις από τη συνεταιριστική πραγματικότητα**
- ◆ Ο εορτασμός των 30 χρόνων από την ίδρυση του Συνεταιρισμού Ηλεκτρολόγων Ν. Αχαΐας 235
- ◆ Εορτασμός της 76^{ης} Ημέρας του Συνεργατισμού στο Γύθειο από το Συνεταιρισμό Ηλεκτρολόγων Νοτίου Ελλάδος (Σημειώματα Γ.Χ.Δ.) 235
- ◆ Οι Ναυτιλιακές Εταιρείες ως εταιρείες λαϊκής βάσεως. Και η νεότερη εξέλιξή τους 237
- ◆ Η Εταιρεία των Φίλων του Συνεργατισμού 243
- ◆ Νέα τιμητική διάκριση στον κ. Νικ. Κολύμβα 243
- Βιβλία και Περιοδικά 245
- **Πριν 20 χρόνια: Επίκαιρα και για σήμερα Συνεταιριστικά και Αγροτικά κείμενα**
- ◆ Η νέα νομοθεσία περί Γεωργικών Συνεταιρισμών. 248
- ◆ Κείμενα βασικά για συνεταιριστική ενημέρωση και τόνωση της συνεταιριστικής συνείδησης. 250
- Συνεταιριστική Πορεία: Αλφαθητικό Ευρετήριο τευχών 1997 και 1998 (Επιμέλεια Ολ. Κλήμη - Καμινάρη) 252

Στην Ελλάδα της Ευρώπης, στον κόσμο του 2000
υπάρχει μία εταιρία

ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ

για να σας προσφέρει σύγχρονα προγράμματα
που ταιριάζουν στις ανάγκες σας

ΟΣΟ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΗ

για να είναι δίπλα σας κάθε στιγμή με σιγουριά.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

Μια Εταιρία σύγχρονη, δυναμική και ανθρωπινή.

Με ένα πλήθος πρωτοποριακών και εξειδικευμένων προγραμμάτων
που αγκαλιάζει τις ανάγκες σας.

ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

- ΦΟΤΙΑΣ
- ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
- ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΕΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΜΑΤΩΝ
- ΑΤΩΜΙΚΩΝ
- ΟΜΑΔΙΚΩΝ
- ΑΣΤΙΚΟ ΕΥΦΥΓΙΣ
- ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΙΣΗΛΙΣΜΟΥ
- ΚΑΘΥΨΗ
- ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ
- ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
- ΣΚΑΦΩΝ
- ΨΑΡΟΚΑΛΛΙΕΡΕΙΩΝ
- ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΣΕΩΝ
- & ΟΥΤΕΚΙΝΗΣ ΠΑΡΑΤΕΥΣΗΣ

ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

- ΟΙΚΟΚΟΙΝΙΑ
- ΝΕΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑ
- ΑΓΩΓΕΙΑ ΚΕΡΑΤΩΝ
- ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ
- ΤΑΞΙΔΙΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ
- ΜΙΚΡΑ ΕΣΤΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

- LEASING
- ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΑΡΤΑ
- ΑΚΙΝΗΤΑ ΕΙΣΦΑΛΛΙΑ

**ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ**
ΚΟΥΤΑ ΟΟΣ ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΤΥΧΕΙ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Α. Σπυριδάκης 163, 171 21 Ν. Ζωγράφου

Τηλ.: (01) 9358 613, 9358 712, 9358 813, 9358 902, ΤΕΛ: 223 004 ΑΓΡΟ ΟΕ, ΦΑΧ: (01) 9358 924

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Έτος 13° - Τεύχος 52

(Σεπτέμβριος - Δεκέμβριος 1998)

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Κείμενο ΦΩΤΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, τ. Υποδιοικήτή της Α.Τ.Ε.

1. Εισαγωγή

Αφορμή για το άρθρο αυτό αποτέλεσε η συχνή αναφορά στα χρέη των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΑΣΟ), που συνοδεύεται με αυστηρή κριτική σε βάρος τους και σε βάρος της Αγροτικής Τράπεζας, χωρίς να καταβάλλεται προσπάθεια οριοθέτησης του προβλήματος στις υπερχρεωμένες μονάδες και χωρίς να διασυνδέεται το θέμα των συνεταιριστικών χρεών με το όλο θέμα των προβληματικών μονάδων και με τη γενικότερη κατάσταση της οικονομίας κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Με το άρθρο αυτό επιχειρείται η κατά το δυνατόν κάλυψη των ανωτέρω κενών καθώς και η κατανομή των ευθυνών μεταξύ των φορέων Πολιτεία - ΑΤΕ - ΑΣΟ.

Η προσπάθεια αυτή γίνεται από χρέος προς την ιστορία του συνεταιριστικού θεσμού και με την πεποίθηση ότι και σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της ΕΕ, είναι αναγκαία η παρουσία υγιών και σύγχρονων ΑΣΟ για τη στήριξη των οικογενειακών γεωργικών μονάδων.

2. Το πρόβλημα των χρεών των ΑΣΟ στο πλαίσιο της Εθνικής Οικονομίας

Το πρόβλημα των χρεών των ΑΣΟ προς την ΑΤΕ είναι μέρος του προβλήματος των χρεών των κάθε μορφής οικονομικών μονάδων της χώρας προς το τραπεζικό σύστημα.

Υπό ομαλές συνθήκες παρουσιάζεται σε περιορισμένο αριθμό μονάδων και αντιμετωπίζεται από τις προβλέψεις των Τραπεζών για επισφαλείς απαιτήσεις, ενώ οι υπερχρεωμένες μονάδες οδηγούνται σε εκκαθάριση. Όμως, οι πληθωριστικές πιέσεις της δεκαετίας του '70, ως συνέπεια των πετρελαϊκών κρίσεων και ο στασιμοληθωρισμός της δεκαετίας του '80 που έπληξε την παγκόσμια οικονομία, σε συνδυασμό με την επεκτατική χρηματοδοτική πολιτική που ακολούθησε το τραπεζικό σύστημα σε παγκόσμια κλίμακα, έδωσαν στο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων χρεών διαστάσεις κρίσης, από την οποία δεν εξαιρέθηκαν και υγιείς μονάδες με ηγετικό ρόλο στον κλάδο τους.

Το πρόβλημα δεν ήταν μόνο Ελληνικό. Σε όλο το χώρο των αναπτυσσόμενων οικονομιών εμφανίστηκε και αντιμετωπίστηκε ανάλογα με τη σημασία της κάθε μονάδας. Για τις μεγάλες μονάδες οι Τράπεζες που τις είχαν χρηματοδοτήσει προχωρούσαν, από κοινού, σε σχέδιο διάσωσης και εξυγίανσης θυσιάζοντας συνήθως ένα μέρος

από τις απαιτήσεις τους. Σε περίπτωση αρνητική οι μονάδες οδηγούνται σε εκκαθάριση. Σε ειδικές περιπτώσεις, π.χ., μεγάλες Τράπεζες, η διάσωση γινόταν από τις ίδιες τις Κυβερνήσεις για να αποφευχθούν συνέπειες που θα κλόνιζαν το σύνολο της οικονομίας.

Στην Ελλάδα το πρόβλημα των χρεών των μεγάλων ιδιωτικών μονάδων αντιμετωπίστηκε με κρατικοποιήσεις και με τη σύσταση του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (ΟΑΕ). Έτσι, το υγιές τμήμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας διαχωρίστηκε και συνέχισε τη λειτουργία του έξω από τη σκιά των προβληματικών μονάδων και την αρνητική εικόνα που είχαν δημιουργήσει στην κοινή γνώμη.

Παράλληλα, οι Νομισματικές Αρχές επέτρεψαν στις Τράπεζες να χρηματοδοτούν προβληματικές επιχειρήσεις χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τα παλαιά χρέη, παρά μόνο τη δυνατότητα ομαλής εξυπηρέτησης των νέων χρηματοδοτήσεων.

Στις ΑΣΟ η περιορισμένη έκταση του προβλήματος μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80, δεν δικαιολογούσε την ένταξή τους στον ΟΑΕ ούτε τη σύσταση συνεταιριστικού ΟΑΕ. Έτσι, το πρόβλημα των χρεών στις ΑΣΟ διαχύθηκε σε όλο το συνεταιριστικό κίνημα, με συνέπεια να υπονομευθεί το κύρος ολοκλήρου του θεσμού.

3. Το πρόβλημα των χρεών των ΑΣΟ στη δεκαετία του 1980

Η έναρξη της δεκαετίας του '80 συμπίπτει με ριζικές αλλαγές στην αγροτική πολιτική, λόγω της ένταξης της χώρας στην Ε.Ε., τότε ΕΟΚ.

Η παρέμβαση στην αγορά βασικών γεωργικών προϊόντων (σιτηρά, ζωοτροφές, σταφίδα, καπνά, ελαιόλαδο) αποτελούσε κρατική δραστηριότητα μέχρι και το 1980, χρηματοδοτούμενη από τον Λογαριασμό Καταναλωτικών Αγαθών, από τον οποίο καλύπτονταν αυτόματα και τα εκάστοτε προκύπτονται ανοίγματα. Οι ΑΣΟ χρησιμοποιούνταν ως ενδιάμεσοι φορείς – αποθεματοποιοί – και αμείβονταν με προμήθεια, η οποία τους εξασφάλιζε σταθερό ετήσιο εισόδημα.

Από το 1981, η παρέμβαση μεταβιβάστηκε στις τριτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις, οι οποίες χρηματοδοτούνταν από την ΑΤΕ και τα τυχόν ανοίγματα των χρήσεων εμφανίζονταν ως μη εξυπηρετούμενα χρέη. Οι τιμές παραγωγού, σχεδόν σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας, προσδιορίζονταν με συνεργασία των φορέων παρέμβασης και του Υπ. Γεωργίας.

Παράλληλα, η κυβερνητική αλλαγή του 1981 έδωσε προτεραιότητα στην ανάπτυξη της συνεταιριστικής δραστηριότητας. Έτσι, στο χώρο της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν ενεργοποιήθηκε στο βαθμό που το παραγωγικό της δυναμικό επέτρεπε. Πρόσθετοι λόγοι της σχετικής αδράνειας των ιδιωτικών μονάδων ήταν οι δυσκολίες χρηματοδότησης τους και οι συνήθως υψηλές τιμές παραγωγού.

Η ΑΤΕ προσάρμοσε το χρηματοδοτικό της πρόγραμμα στις αυξημένες ανάγκες των ΑΣΟ. Η χρηματοδότηση του παρεμβατικού έργου των ΑΣΟ από 11,9 δισ. δρχ. το 1980 εκτινάχθηκε στα 53,6 δισ. το 1981, στα 127,1 δισ. το 1985 και στα 180,2 δισ. το 1989, για να ακολουθήσει κάθετη πτώση στο διάστημα 1990–93 (31,4 δισ. το 1993) και μικρή ανάκαμψη έκτοτε (61,0 δισ. το 1997).

Σημειώνεται ότι η ΑΤΕ, λόγω περιορισμών από τις Νομισματικές Αρχές, χρηματοδοτούσε μόνο ΑΣΟ και ορισμένες ειδικές περιπτώσεις ιδιωτικών μονάδων που δραστηριοποιούνταν στη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων. Περί τα τέλη της δεκαετίας επετράπη η επέκταση της χρηματοδοτικής δραστηριότητας της ΑΤΕ

και σε άλλες ιδιωτικές μονάδες, για να απελευθερωθεί πλήρως το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Τράπεζας από τις αρχές της δεκαετίας του '90.

Η εξυπηρέτηση των χρηματοδοτήσεων της Τράπεζας, παρά την αύξησή τους και την επέκτασή τους σε νέες δραστηριότητες (παρεμβατικό έργο), υπήρξε ικανοποιητική κατά την πρώτη πενταετία. Στο τέλος του 1985, τα χρέη των ΑΣΟ σε καθυστέρηση ανέρχονται σε 19 δισ. δρχ. και προέρχονταν από 23 ΑΣΟ, από τις οποίες 8 με σύνολο χρεών 8 δισ. κρίνονταν μη βιώσιμες και προτείνονταν να τεθούν σε εκκαθάριση. Όλες οι μη βιώσιμες μονάδες ανήκαν στο χώρο της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων.

Στο δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας η συσσώρευση μη εξυπηρετούμενων χρεών εξελίχθηκε σε σοβαρό πρόβλημα για την ΑΤΕ και τις ΑΣΟ. Αίτια η καθυστέρηση της Πολιτείας να αναλάβει τις υποχρεώσεις της, οι συνέπειες του πυρηνικού ατυχήματος και το κόστος, κοινωνικό και πολιτικό, λήψης μέτρων κατά των υπερχρεωμένων ΑΣΟ. Ειδικά για το πυρηνικό ατύχημα του 1986 σημειώνεται ότι η Πολιτεία για την προστασία της δημοσίας υγείας έδωσε εντολή στην ΚΥΔΕΠ να συγκεντρώσει όλη την προσφερόμενη από τους παραγωγούς ποσότητα σιτηρών σε κανονικές τιμές και με χρηματοδότηση της ΑΤΕ, η δε αναμενόμενη ζημιά, μετά την οριστικοποίησή της, θα καλύπτοταν από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, ενδεχομένως και από την Κοινότητα.

Το ποσό των μη εξυπηρετούμενων χρεών είχε υπολογιστεί σε 92 δισ. δρχ., με στοιχεία τέλους 1988, ο δε αριθμός των υπερχρεωμένων ΑΣΟ, ανερχόταν σε 45, μεταξύ των οποίων και οι δύο κορυφαίες τριτοβάθμιες οργανώσεις, η ΚΥΔΕΠ και η ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ. Στα χρέη των 92 δισ. δρχ. δεν περιλαμβάνονταν χρέη που καλύπτονταν με επιδοτήσεις για τις οποίες προβλέπονταν σχετικά κονδύλια στον Κρατικό Προϋπολογισμό.

4. Η Κρίση στη δεκαετία του 1990

Το πρόβλημα των χρεών των ΑΣΟ της δεκαετίας του '80 διογκώνεται και εξελίσσεται σε κρίση που απειλεί με επικίνδυνη συρρίκνωση το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα κατά την τρέχουσα δεκαετία. Τα στοιχεία της κρίσης είναι:

- Η απώλεια βασικών συνεταιριστικών μονάδων που συρρίκνώνει το παραγωγικό δυναμικό των ΑΣΟ και ακυρώνει την πολιτική που ακολουθήθηκε σταθερά κατά τη μεταπολεμική περίοδο για ένα ρυθμιστικό ρόλο των συνεταιρισμών στην αγορά των γεωργικών προϊόντων και εισροών.

- Η υπολειτουργία μεγάλου αριθμού ΑΣΟ, από τις δραστηριοποιούμενες στην μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων, λόγω ανεπαρκούς χρηματοδότησής τους κατά τη μακρά περίοδο εκκρεμότητας στην αντιμετώπιση του προβλήματος των χρεών.

- Η συρρίκνωση των επενδύσεων στο συνεταιριστικό χώρο, σε βαθμό που έχει οδηγήσει σε τεχνολογική απαξίωση μεγάλο μέρος του παραγωγικού δυναμικού που έχει απομείνει στους συνεταιρισμούς.

- Η κρίση ολοκληρώνεται με την υπονόμευση της φερεγγυότητας και της αξιοπιστίας των ΑΣΟ στην κοινή γνώμη.

Έτσι, το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα έχασε το δυναμισμό που το χαρακτήριζε τις προηγούμενες δεκαετίες. Αδυνατεί να προωθήσει διαρθρωτικές μεταβολές στη δομή του και στη λειτουργία των μονάδων του, που θα του επέτρεπαν να βελτιώσει

την αποτελεσματικότητά του και να σταθεί στο πλαίσιο της ενιαίας ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας ανταγωνιστικής αγοράς.

Στη δεκαετία του '90, τα χρέη αποτελούν μια από τις διαστάσεις της κρίσης των ΑΣΟ. Η επίλυση του προβλήματος των χρεών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την έξοδο του συνεταιριστικού κινήματος από την κρίση αλλά όχι και ικανή για να περάσει σε φάση ανάκαμψης, αν δεν αντιμετωπιστούν από τις ίδιες τις Οργανώσεις και οι άλλες παράμετροι της κρίσης και μάλιστα αν δεν αντιμετωπιστούν άμεσα, χωρίς άλλη καθυστέρηση.

5. Τα μέτρα της Πολιτείας

5.1. Απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου (ΚΥΣΥΜ) της 29.3.89

Η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος των χρεών των ΑΣΟ ανάγεται στο 1989. Με την απόφαση του ΚΥΣΥΜ της 29.3.89, προβλεπόταν η ρύθμιση συνολικού ποσού 92 δισ. δρχ., ως ακολούθως:

α. – 39 δισ. δρχ. θα εξοφλούντο, εντόκως, από το Κράτος σε 10 χρόνια, γιατί αποτελούσαν χρέη που προήλθαν από εφαρμογή παρεμβατικής πολιτικής, όπως:

- Η αγορά από την ΚΥΔΕΠ των σιτηρών της εσοδείας 1986, που είχαν υψηλό ποσοστό ραδιενέργειας λόγω του πυρηνικού ατυχήματος του Τσέρνομπιλ, ώστε να προστατευθεί η δημόσια υγεία από διαρροές στην κατανάλωση. Επίσης, καλύπτονταν από την απόφαση και το άνοιγμα της χρηματοδότησης για την εκτέλεση από την ΚΥΔΕΠ προγραμματικής συμφωνίας του 1982/83 μεταξύ Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και αλευροβιομηχάνων, για εξαγωγές αλεύρων σε χώρες της Μ. Ανατολής.

- Η αγορά καπνών «μπέρλεϋ» εσοδείας 1984 από συνεταιριστικές οργανώσεις και εταιρείες ιδιωτών, που έμεναν αδιάθετα στα χέρια των παραγωγών. Το πρόβλημα προέκυψε επειδή η Κυβέρνηση δεν θέλησε να εφαρμόσει, «την πολιτική των Βρυξελλών» για περιορισμό της παραγωγής καπνών μπέρλεϋ. Σημειώνεται ότι η ΑΤΕ είχε διακόψει από διετίας τη χρηματοδότηση της εμπορίας καπνών μπέρλεϋ, γι' αυτό και η νέα χρηματοδότηση έγινε από ειδική πίστωση της Τράπεζας Ελλάδος, μετά πρόταση του Υπ. Γεωργίας.

- Η λειτουργία του Κοινού Φορέα Εξαγωγών για την προώθηση των εξαγωγών ωπών οπωροκηπευτικών.

- Η σύσταση και λειτουργία δύο «πρότυπων» αγροτοβιομηχανικών Συνεταιρισμών.

β. – 53 δισ. δρχ. χρέη που οφείλονταν στις ασταθείς συνθήκες που διαμορφώνονταν στις διεθνείς αγορές των γεωργικών προϊόντων, καθώς και σε εγγενείς αδυναμίες των ΑΣΟ, αποκλεισμένων περιπτώσεων κακοδιαχείρισης.

Το ποσό αυτό θα μετατρεπόταν σε δάνειο 15ετούς διάρκειας, με 5ετή περίοδο χάριτος και επιτόκιο 16%. Οι τόκοι της περιόδου χάριτος θα καλύπτονταν κατά το 1/3 από το Υπ. Γεωργίας, την ΑΤΕ και τις ίδιες τις ΑΣΟ. Προϋπόθεση για τη ρύθμιση αποτελούσε η κατάρτιση μελέτης βιωσιμότητας η οποία «θα προέβλεπε τα αναγκαία μέτρα για την εξυγίανση της Αγροτικής Συνεταιριστικής Οργάνωσης ή Επιχείρησης και θα προσδιόριζε τους όρους στελέχωσης, οργάνωσης, λειτουργίας και κεφαλαιακής συγκρότησής της». Στην απόφαση του ΚΥΣΥΜ προβλεπόταν ότι «οι μονάδες που δεν θα κριθούν βιώσιμες θα οδηγηθούν σε εκκαθάριση».

Σημειώνεται ότι το ποσό των 53 δισ. οφειλόταν από 41 ΑΣΟ με την ακόλουθη κατανομή: 4 τριτοβάθμιες, 13 δευτεροβάθμιες, 10 πρωτοβάθμιες και 10 συνεταιριστικές εταιρίες. Από αυτές 6–8 εθεωρούντο μη βιώσιμες με τελική ζημία σε βάρος της ΑΤΕ 12–15 δισ. δρχ., που εκαλύπτετο άνετα από τις προβλέψεις της Τράπεζας για επισφαλείς απαιτήσεις. Σημειωτέον ότι από το 1987 η ΑΤΕ είχε αρχίσει το σχηματισμό και ειδικού κονδυλίου προβλέψεων για κάλυψη ζημιών των θυγατρικών της εταιριών στο μεταποιητικό τομέα, πολιτική που δεν συνεχίστηκε μετά το 1988.

Η απόφαση αυτή δυστυχώς δεν εφαρμόστηκε με το δικαιολογητικό ότι δεν βρέθηκαν υπογεγραμμένα πρακτικά του ΚΥΣΥΜ. Την απόφαση μη εφαρμογής έλαβε το Διοικητικό Συμβούλιο της ΑΤΕ που συγκροτήθηκε μετά τις εκλογές του Ιουνίου 1989, μειοψηφούντος του Διοικητή κ. Θ. Δημόπουλου.

Σημειώνεται ότι μέχρι την αλλαγή στη Διοίκηση της Τράπεζας (Ιούλιος 1989), είχαν εκδοθεί όλες οι αποφάσεις από το Υπουργείο Γεωργίας, που νομιμοποιούσαν την Τράπεζα να προχωρήσει στην εφαρμογή της απόφασης του ΚΥΣΥΜ. Η ΑΤΕ είχε κυκλοφορήσει σχετική εγκύκλιο και είχε αναθέσει την εκπόνηση των μελετών βιωσιμότητας των μεγάλων υπερχρεωμένων μονάδων στη θυγατρική της εταιρία μελετών ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ. Κατά συνέπεια η Τράπεζα θα ήταν η τελευταία που θα έπρεπε να αμφισβητήσει την νομιμότητα της απόφασης. Αντίθετα και σε περίπτωση αμφισβήτησης από τρίτες Υπηρεσίες (π.χ. Υπ. Οικονομικών) θα ήταν σκόπιμο η Τράπεζα σε συνεργασία με το Υπ. Γεωργίας, να επιδιώξει την επανάληψη της απόφασης από την οικουμενική κυβέρνηση του Καθηγητή κ. Ζολώτα, στην οποία μετείχε και το κόμμα που είχε πάρει την απόφαση ρύθμισης των χρεών. Την πρόταση αυτή είχαμε υποδείξει έγκαιρα με σχετικό άρθρο στον Οικουμενικό Ταχυδρόμο.

5.2 Η ρύθμιση του ν. 2008/92.

Η νέα εκτίμηση των χρεών των ΑΣΟ έγινε από Επιτροπές που συγκροτήθηκαν και λειτούργησαν στο πλαίσιο του Υπουργείου Γεωργίας, με βάση τα αιτήματα που υποβάλανε οι ενδιαφερόμενες ΑΣΟ.

Τα αιτηθέντα και τα εγκριθέντα ποσά έχουν ως ακολούθως: (Ποσά σε δισ. δρχ.)

Κατηγορία ΑΣΟ	Αιτήματα		Εγκρίσεις με 31.12.90	
	Αριθμός ΑΣΟ	ποσά	Αριθμός ΑΣΟ	ποσά
Πρωτοβάθμιες ΑΣΟ	112	21	72	10,9
Δευτεροβάθμιες ΑΣΟ	86	63,2	81	36,2
Κεντρικές (πλην ΚΥΔΕΠ, ΕΛΛΙΟΥΡΓΙΚΗΣ)	10	8,5	6	4
Συνεταιριστικές Εταιρίες	17	31,9	10	8,7
Μερικό σύνολο	225	124,6	169	59,8
ΚΥΔΕΠ	1	234	1	187,7
ΕΛΛΙΟΥΡΓΙΚΗ	1	26,6	1	17,0
Γενικό σύνολο	227	385,2	171	264,5

Επιπλέον, εγκρίθηκε η κάλυψη χρεών ύψους 13,3 δισ. δρχ. για τις θυγατρικές της ΑΤΕ και τις συνεταιριστικές εταιρίες μετοχικού ενδιαφέροντος ΑΤΕ.

Τα εγκριθέντα από τη Δευτεροβάθμια Επιτροπή ποσά θα καλύπτονταν από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, χωρίς τόκους από την ημερομηνία εκτίμησής τους (31.12.90) μέχρι την ημερομηνία εξόφλησής τους. Για την κάλυψη του χρέους μιας ΑΣΟ προϋπόθεση ήταν η βιωσιμότητά της, εκτός από την περίπτωση της ΚΥΔΕΠ.

Σημειώνεται ότι 25 μονάδες (17 πρωτοβάθμιες, 2 δευτεροβάθμιες και 6 κοινοπραξίες – εταιρίες), που αντιπροσώπευαν συνολικό ποσό 16,8 δισ. δρχ., κρίθηκαν μη βιώσιμες.

Τέλος, η ρύθμιση περιορίστηκε σε χρέη που είχαν συσσωρευτεί μετά το 1981.

5.3 Διαφορές μεταξύ των ρυθμίσεων 5.1 και 5.2

- Η πρώτη ρύθμιση (5.1) έγινε με βάση στοιχεία της ΑΤΕ, ενώ η δεύτερη με βάση αιτήματα που υπέβαλαν οι ίδιοι οι ΑΣΟ.

- Στην πρώτη ρύθμιση προβλεπόταν κάλυψη από το Κρατικό Προϋπολογισμό χρεών που οφειλονταν σε άσκηση συγκεκριμένης παρεμβατικής πολιτικής καθώς και μερική ($\frac{1}{3}$) επιδότηση επιτοκίου, για τα πρώτα 5 χρόνια, χρεών που προήλθαν από απρόβλεπτες δυσμενείς συνθήκες στην αγορά. Στη δεύτερη ρύθμιση χρησιμοποιήθηκε ως κριτήριο η κοινωνική πολιτική, χωρίς να προσδιορίζεται αν πρόκειται για κοινωνική πολιτική της Πολιτείας ή της ίδιας Οργάνωσης ούτε και ποιά πολιτική μπορεί να χαρακτηριστεί ως κοινωνική. Όλα τα χρέη που προτάθηκαν για κάλυψη από τον Κρατικό Προϋπολογισμό χαρακτηρίστηκαν ως χρέη οφειλόμενα σε άσκηση κοινωνικής πολιτικής π.χ., η χορήγηση από μια ΑΣΟ υψηλότερων τιμών από αυτές που δικαιολογούσε η αγορά θεωρήθηκε άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Αντίθετα χαρακτηριστικές περιπτώσεις άσκησης παρεμβατικού έργου (κοινός Φορέας Εξαγωγών, καπνά μπέριλεϋ) παραλείφθηκαν.

- Στη δεύτερη ρύθμιση περιλαμβάνονται και κονδύλια επιδοτήσεων για τα οποία υπήρχαν προβλέψεις στον Κρατικό Προϋπολογισμό, δηλαδή υπήρχε αναγνωρισμένη από το Κράτος υποχρέωση που θα εξοφλείτο με καθυστέρηση αλλά εντόκως.

- Η πρώτη ρύθμιση προέβλεπε την καταβολή τόκων στην ΑΤΕ μέχρι την αποπληρωμή των σχετικών ποσών από το Δημόσιο. Η δεύτερη ρύθμιση δεν προέβλεπε, η δε Πολιτεία αρνείτο να καταβάλει τόκους για τα χρέη που είχε αναγνωρίσει ως δικά της και που εξοφλούσε με καθυστέρηση. Σημειώνεται ότι τα χρέη αυτά είχαν χρηματοδοτηθεί από τις καταθέσεις στην ΑΤΕ, για τις οποίες η Τράπεζα κατέβαλε τόκους στους καταθέτες. Επιπλέον η Πολιτεία δεν έσπευσε να εξοφλήσει σύντομα τις υποχρεώσεις της, ώστε το κόστος από τη μη καταβολή τόκων να περιοριζόταν σε ύψος που θα μπορούσε να καλυφθεί από την Τράπεζα. Σημειώνεται ότι μέχρι τις εκλογές του Οκτωβρίου 1993 είχαν εξοφληθεί μόνο 37 δισ. δρχ. για τις ΑΣΟ και 13,3 δισ. δρχ., για τις θυγατρικές της ΑΤΕ.

5.4 Η ρύθμιση του ν. 2198/94

Έτσι, τον Οκτώβριο του 1993 το πρόβλημα των χρεών των ΑΣΟ είχε εξελιχθεί σε βαθειά κρίση που απειλούσε την ύπαρξη και των ίδιων των Οργανώσεων και της ΑΤΕ.

Η νέα ηγεσία του Υπ. Γεωργίας και της ΑΤΕ προβληματίστηκε αν έπρεπε να εφαρμόσει τη ρύθμιση του ν. 2008/92 με τις αδυναμίες που παρουσίαζε ή να προχωρήσει σε νέα εκτίμηση των χρεών των ΑΣΟ, με συγκεκριμένα κριτήρια. Προτιμήθηκε η πρώτη λύση γιατί δεν υπήρχε χρόνος για νέες καθυστερήσεις ούτε για τις ΑΣΟ που αδρανούσαν ή υπολειτουρούσαν ούτε για την ΑΤΕ, που θα εμφάνιζε για το

1993 ζημιά της τάξης των 100 δισ. δρχ.

Με βάση το ν. 2198/94, το Δημόσιο ανέλαβε να καταβάλει 500 δισ. δρχ., στην ΑΤΕ, από τα οποία 143 δισ. από συμβατικές υποχρεώσεις του προς την Τράπεζα (χορηματοδότηση ΔΙΔΑΓΕΠ, επιδοτήσεις επιτοκίων κ.λπ.) και 357 για χρέη συνεταιριστικών Οργανώσεων. Η εξόφληση θα γινόταν με ομόλογα 10ετούς διάρκειας για τα 143 δισ. δρχ. και 15ετούς για τα 357 δισ., με επιτόκιο των ετήσιων γραμματίων του Δημόσιου (αρχικά το επιτόκιο ήταν μειωμένο κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες).

Τα 357 δισ. δρχ. αναλύονται ως εξής:

ΚΥΔΕΠ	291,6	δισ., δρχ.	
ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ	<u>26,2</u>	» »	317,8
Λοιπές ΑΣΟ		» »	32,5
Θυγατρικές ΑΤΕ		» »	6,6
			356,9

Το ποσό αυτό περιλαμβάνει τα ρυθμιζόμενα χρέη του ν. 2008/92, όπως είχαν υπολογιστεί με λογιστικό 31.12.90, συν τους τόκους μέχρι 31.12.93, με επιτόκιο που υπολειπόταν και του μέσου κόστους των κεφαλαίων της ΑΤΕ. Με κανονικό επιτόκιο χρηματοδοτήσεων το ποσό των 357 δισ. θα ήταν κατά 110 δισ. υψηλότερο.

Με συνυπολογισμό και των 37 δισ. δρχ., που είχαν αποδοθεί στο διάστημα 92/93 έναντι των χρεών των ΑΣΟ, η συνολική επιβάρυνση της Πολιτείας έναντι 1.000 περίπου συνεταιριστικών Οργανώσεων που ασκούσαν μεταποιητικές και εμπορικές δραστηριότητες, ανέρχεται σε 69,6 δισ. δρχ. (32,6 + 37), χωρίς συνυπολογισμό των χρεών ΚΥΔΕΠ και ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗΣ. Το ποσό των 70 δισ. αντιπροσωπεύει κατά το μεγαλύτερο μέρος του τόκου, λόγω καθυστέρησης της Πολιτείας να ολοκληρώσει τη ρύθμιση των συνεταιριστικών χρεών.

Τα χρέη των δύο τριτοβάθμιων Οργανώσεων ΚΥΔΕΠ και ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗΣ διαχωρίζονται γιατί προέρχονται από την εφαρμογή παρεμβατικής πολιτικής. Κονδύλι 50 δισ., από τα 292 δισ. της ΚΥΔΕΠ, που αφορά άνοιγμα από εμπορία βαμβακιού, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ζημιά από την επιχειρηματική δραστηριότητα της ΚΥΔΕΠ. Σημειώνεται ότι στην απόφαση του ΚΥΣΥΜ την 29.3.89, το άνοιγμα της χρηματοδότησης από την εμπορία βαμβακιού, ύψους 16,6 δισ. δρχ., δεν καλύφθηκε από το Κράτος, αλλά ρυθμίστηκε να εξοφληθεί από την ΚΥΔΕΠ, με τους όρους της Παρ. 5.1.

5.5 Συμπληρωματικά μέτρα

Η ρύθμιση του ν. 2198/94, παρά το ότι εφαρμόστηκε άμεσα, δεν ήταν από μόνη ικανή να οδηγήσει σε εξυγίανση τις υπερχρεωμένες ΑΣΟ, γιατί είχαν στο μεταξύ συσσωρευτεί και άλλα χρέη, κυρίως λόγω υπολειτουργίας των Οργανώσεων κατά το μακρύ διάστημα καθυστέρησης (1990–93) της Πολιτείας να εξοφλήσει τις υποχρεώσεις της.

Για να αντιμετωπιστεί και το πρόβλημα αυτό και να αποτελέσει η ρύθμιση αφητηρία εξυγίανσης των υπερχρεωμένων ΑΣΟ, η ΑΤΕ, σε συνεργασία με το Υπ. Γεωργίας, προχώρησε στη ρύθμιση με εξαιρετικά ευνοϊκούς όρους και των υπολοίπων χρεών των ΑΣΟ με βάση το ν. 2437/94, με τους ακόλουθους όρους: περίοδος εξόφλησης 10–15 χρόνια, χωρίς τόκους τα πρώτα 5–7,5 και με μειωμένο επιτόκιο τα υπόλοιπα. Για κάθε περίπτωση καταρτιζόταν μελέτη βιωσιμότητας.

5.6 Η ρύθμιση του ν. 2538/97

Η ρύθμιση του ν. 2008/92, που αποτέλεσε τη βάση για το ν. 2198/94, δεν περιέλαβε μερικές χαρακτηριστικές περιπτώσεις παρεμβατικού έργου, όπως προαναφέρθηκε. Στο μεταξύ είχαν προκύψει σοβαρά προβλήματα σε μια σειρά συνεταιριστικών βιομηχανιών που κατασκευάστηκαν σε εφαρμογή κλαδικών προγραμμάτων του Υπ. Γεωργίας την περίοδο 1981—85 με σκοπό είτε να τονωθεί η οικονομική δραστηριότητα ορεινών περιοχών (βιομηχανίες ξύλου) είτε να προστατευθεί η Δημόσια Υγεία (σύγχρονα σφαγεία). Ακόμα, κατά την ελαιοκομική περίοδο 1991/92 είχαν καταστεί προβληματικές όλες οι Ενώσεις Συνεταιρισμών της Κρήτης, λόγω αγοράς σε υψηλές τιμές και στη συνέχεια κάθυτης πτώσης των τιμών, που προκλήθηκε από εισαγωγή ισπανικού ελαιολάδου.

Για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων αυτών και ορισμένων άλλων (μικρά αρδευτικά έργα Κοινοτήτων και Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων, χρέη Οργανώσεων πριν το 1981) που είχαν εξαιρεθεί από το ν. 2008/92, καταρτίστηκε και ψηφίστηκε ο ν. 2538/97. Δυστυχώς, στο νόμο αυτό εντάχθηκαν πολλές ετερόκλητες περιπτώσεις χωρίς κριτήρια, με συνέπεια να αλλοιωθεί ο εξυγιαντικός χαρακτήρας του, να δημιουργηθεί μεγάλος θόρυβος σε βάρος των ΑΣΟ και τελικά η εφαρμογή του νόμου να ανασταλεί, μέχρι την έγκρισή του από τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Ε.Ε., όπου έχει παραπεμφθεί(*).

6. Οι ευθύνες κατά φορά

6.1 Ευθύνες της Πολιτείας

Η βασική ευθύνη της Πολιτείας, που είναι και η γενεσιουργός αιτία της κρίσης, είναι η καθυστέρηση στην κάλυψη των υποχρεώσεών της. Η καθυστέρηση μέχρι την απόφαση του ΚΥΣΥΜ, Μάρτιος 1989, δεν είχε σοβαρές συνέπειες ούτε για τις ΑΣΟ αφού συνεχίζονταν η χρηματοδότησή τους, εκτός από τις περιπτώσεις μη βιωσίμων, ούτε για την ΑΤΕ γιατί η Πολιτεία κατέβαλε τους τόκους της καθυστέρησης.

Στη συνέχεια, στο διάστημα 1990—93, υπήρξαν σοβαρότατες, συνέπειες και για τις Οργανώσεις που υπολειπούντο λόγω διακοπής ή ανεπαρκούς χρηματοδότησής τους και για την ΑΤΕ επειδή η Κυβέρνηση αρνείτο να της καταβάλει τόκους για το διάστημα από την αναγνώριση των υποχρεώσεων της μέχρι την εξόφλησή τους. Το κύρος του συνεταιριστικού θεσμού διαβρώθηκε επικίνδυνα και η φερεγγυότητα της ΑΤΕ στην αγορά χρήματος είχε πέσει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Ο κακός χειρισμός του θέματος από την Πολιτεία είχε ως συνέπεια, δύο θεσμοί, χάρη στο έργο των οποίων υπάρχει σήμερα ελληνική επαρχία και ελληνικό χωριό, να βρεθούν στο στόχαστρο της κριτικής και της κομματικής αντιπαλότητας, χωρίς αναφορά στην ιστορία τους και στη γενικότερη συγκυρία.

6.2 Ευθύνες της ΑΤΕ

Η αποδοχή από την ΑΤΕ της χαλάρωσης του έργου της εποπτικής υπηρεσίας της σε περίοδο επέκτασης της δραστηριότητας των ΑΣΟ και μάλιστα σε απαιτητικούς τομείς, όπως είναι η εμπορία των γεωργικών προϊόντων. Η χαλάρωση ήταν αποτέλεσμα των σχετικών νόμων που προβλέπαν τη μεταφορά της εποπτείας σε ειδικό σώμα ελεγκτών, έξω από την ΑΤΕ και του αρνητικού κλίματος που είχε καλλιεργηθεί σε βάρος των εποπτών της Τράπεζας από τους ίδιους τους Συνεταιρισμούς και από Κρατικές Υπηρεσίες. Αλλά και μέσα από την Τράπεζα υπήρξε και από παλαιότερα φθορά του θεσμού της εποπτείας, αφού επίσημα είχε λεχθεί και γραφεί ότι οι επόπτες κηδεμόνευαν και αστυνόμευαν τους Συνεταιρισμούς. Έτσι, ένα έμπειρο σώμα Συμβούλων για τις ΑΣΟ περιθωριοποιήθηκε και τα στελέχη του προωθήθηκαν σε άλλες δραστηριότητες μέσα στην Τράπεζα. Η Τράπεζα έχασε την πιο αξιόπιστη πηγή πληροφόρησής της για τα οικονομικά των χρηματοδοτούμενων ΑΣΟ και οι Συνε-

(*) Σημ. περιοδικού 22/12/98: Έχει δοθεί τώρα η έγκριση

ταιρισμοί στερήθηκαν των εξειδικευμένων υπηρεσιών των εποπτών της Τράπεζας, σε μία κρίσιμη γι' αυτούς περίοδο.

Η δεύτερη ευθύνη έχει σχέση με τη χρηματοδότηση του παρεμβατικού έργου. Η Τράπεζα κατ' επανάληψη ζήτησε την εγγύηση του Δημοσίου για χρηματοδότηση παρεμβατικού έργου. Το αίτημα της προσέκρουσε αφενός στην κατηγορηματική άρνηση του Υπουργείου Οικονομικών και αφετέρου στην επίκληση των καλών σχέσεων μεταξύ Πολιτείας – ΑΤΕ – ΑΣΟ, που δεν άφησαν περιθώρια για αμφιβολίες, σχετικά με την κάλυψη από την Πολιτεία των ζημιών που θα προέκυπταν από την άσκηση παρεμβατικού έργου. Πράγματι, η απόφαση του ΚΥΣΥΜ της 29.3.89, έστω και καθυστερημένα, δικαίωσε όσους επικαλούνταν τις καλές σχέσεις. Στη συνέχεια, όμως, παρουσιάστηκε το πρόβλημα της μη αποδοχής από τη διάδοχη Κυβέρνηση των υποχρεώσεων που δημιούργησε η πολιτική της προκατόχου της.

Εκτός από τις ευθύνες αυτές στην ΑΤΕ αποδόθηκαν, χωρίς τεκμηρίωση, και άλλες, όπως ότι δεν εφάρμοζε στη δεκαετία του '80 στοιχειώδεις κανόνες χρηματοδότησης και κατέληξε «να δίνει δανεικά και αγύριστα». Η αλήθεια είναι ότι η ΑΤΕ και κατά τη δεκαετία του '80, όπως και όλες τις προηγούμενες, εφάρμοζε με συνέπεια τους κανόνες υγιούς χρηματοδότησης, όπως αποδεικνύεται από τα υψηλά ποσοστά ρευστοποίησης που σημειώνονταν σε όλο το διάστημα μέχρι και το 1988, ποσοστά που μειώθηκαν επικίνδυνα κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια. Επιβεβαίωση των ικανοποιητικών ποσοστών ρευστοποίησης, αποτελεί και το γεγονός ότι η ΑΤΕ από το 1984 έπαυσε να αντλεί πόρους από την Τράπεζα της Ελλάδος και όφειλε να καλύπτει τα ετήσια χρηματοδοτικά προγράμματά της από τις ίδιες πηγές, που ήταν η ρευστοποίηση των δανείων και η αύξηση των καταθέσεων. Από τις δύο αυτές πηγές η αύξηση των καταθέσεων κάλυπτε ποσοστό μικρότερο του 20% των ετησίων αναγκών της Τράπεζας. Αν, λοιπόν, η Τράπεζα έδινε «δανεικά και αγύριστα» θα έπρεπε τα ετήσια προγράμματα εκταμιεύσεων να συρρικνώνονται μετά το 1984. Όχι μόνο δεν συνέβη αυτό αλλά αντίθετα αυξάνονταν με ικανοποιητικά ποσοστά για να φθάσουν οι εκταμιεύσεις από 281 δισ. δρχ., το 1983 σε 601 δισ. δρχ. το 1988, ποσό που ξεπεράστηκε σε ονομαστικές τιμές το 1995, ενώ όλα τα ενδιάμεσα χρόνια (1989—94) κυμάνθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα. Παράλληλα το υπόλοιπο του Λογαριασμού της ΑΤΕ στην Τράπεζα Ελλάδος μειώθηκε σημαντικά στο διάστημα μέχρι το 1988.

6.5 Ευθύνες ΑΣΟ

- Οι ΑΣΟ, ιδιαίτερα η ΚΥΔΕΠ και η ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ, αναλάβανε το παρεμβατικό έργο χωρίς κατάλληλη οργανωτική προετοιμασία. Για την έλλειψη αυτή ευθύνονται και το Υπ. Γεωργίας και η ΑΤΕ που θα μπορούσαν από κοινού να επιβάλουν το κατάλληλο οργανωτικό και λειτουργικό σχήμα.

- Η άρνηση των ΑΣΟ να ενισχύσουν τα κεφάλαιά τους κατά την δεκαετία του '80 που είχαν αυξημένο κύκλο εργασιών. Ιδιαίτερα η ΚΥΔΕΠ που διακινούσε μεγάλες ποσότητες βασικών γεωργικών προϊόντων μπορούσε άνετα, με μικρή μείωση στις τιμές παραγωγού, να ακολουθήσει σταθερή πολιτική σχηματισμού ιδίων κεφαλαίων. Οι προσπάθειες και οι πιέσεις της ΑΤΕ προς την κατεύθυνση αυτή προσέκρουσαν στην κοινωνική πολιτική των οργανώσεων, που εκφραζόταν με τη μεγιστοποίηση της καταβαλλόμενης στους παραγωγούς τιμής.

- Η έλλειψη αλληλεγγύης μεταξύ των ΑΣΟ. Αντίθετα η κάθε οργάνωση προσπαθούσε να αποκομίσει οφέλη σε βάρος άλλων ΑΣΟ. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι οι παρακρατήσεις εισπράξεων από τις οργανώσεις που διέθεταν ζωτροφές και λιπάσματα, σε βάρος της ΚΥΔΕΠ και της ΣΥΝΕΛ. Οι παρακρατήσεις άρχισαν περί το τέλος του 1985 όταν η ΑΤΕ εφάρμοσε περιοριστική πιστωτική πολιτική (χρηματοδότηση του 80% της αξίας των προϊόντων που οι παραγωγοί παρέδιδαν στις ΑΣΟ αντί του 100%) στο πλαίσιο του προγράμματος σταθεροποίησης της οικονομίας.

6.4 Γενικότερου χαρακτήρα αίτια της κρίσης

Οι ευθύνες που διατυπώνονται στις προηγούμενες παραγράφους πρέπει να αξιολογηθούν στο πλαίσιο των γενικότερων συνθηκών της οικονομίας κατά την υπό κρίση περίοδο.

Οι ΑΣΟ κατά τη δεκαετία του '80 υποχρεώθηκαν να αναλάβουν ένα παρεμβατικό έργο που ποσοτικά υπερέβαινε το αναμενόμενο, λόγω συρρίκνωσης της δραστηριότητας της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Αν αυτό δεν συνέβαινε θα έπρεπε να παραμένουν αδιάθετες ποσότητες προϊόντων στα χέρια των παραγωγών, οπότε το θέμα των χρεών θα μετατοπιζόταν από τις Οργανώσεις στους παραγωγούς με πολλαπλές συνέπειες κοινωνικές και οικονομικές (κοινωνική αναταραχή, υπερχρέωση, αδυναμία νέας χρηματοδότησης, συρρίκνωση παραγωγής).

Παρά τον αυξημένο όγκο παραγωγής που διαχειρίστηκαν οι οργανώσεις, η κατάσταση χρεών των ΑΣΟ στο τέλος της δεκαετίας του '80 ήταν ελεγχόμενη, εφόσον η Πολιτεία θα κάλυπτε τις υποχρεώσεις που, έστω και καθυστερημένα, είχε αναλάβει με την απόφαση του ΚΥΣΥΜ την 29.3.89.

Όμως η έναρξη της νέας δεκαετίας συνέπεσε με σειρά σοβαρών προβλημάτων - αιτιών που οδήγησαν σε κρίση το συνεταιριστικό κίνημα.

Το πρώτο πρόβλημα - αίτιο είναι η καθυστέρηση στην αναγνώριση των υποχρεώσεων της Πολιτείας έναντι των ΑΣΟ και της ΑΤΕ, σε συνδυασμό με την άρνησή της να καταβάλει τόκους για το διάστημα από την εκτίμησή τους μέχρι την εξόφλησή τους. Στο διάστημα αυτό οι υπερχρεωμένες ΑΣΟ αδρανούσαν ή υπολειτουρούσαν.

Το δεύτερο πρόβλημα - αίτιο της κρίσης είναι η εκτίναξη των επιτοκίων στα ύψη, σε 25% και πέραν του 30% με τόκους υπερημερίας και λοιπές επιβαρύνσεις, που και υγιείς μονάδες δεν μπορούν να αντέξουν όταν δεν διαθέτουν υψηλά ίδια κεφάλαια.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθούν, ως τρίτο αίτιο, τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και το διογκούμενο δημόσιο χρέος που προβάλλονταν ως φραγμός σε κάθε είδος ρύθμισης όσο δικαιολογημένη και επιβεβλημένη και αν ήταν.

7. Προοπτικές

Οι ΑΣΟ της χώρας κατά την τελευταία δεκαετία ακολουθούν πορεία αντίθετη από τις τάσεις που διαμορφώνονται στους άλλους τομείς και κλάδους της οικονομίας, εθνικής και παγκόσμιας.

Αντί για μεγέθυνση μονάδων, το συνεταιριστικό κίνημα αποψιλώθηκε από τις Κεντρικές Οργανώσεις του και από εταιρείες που δραστηριοποιούνταν σε εθνικό ή διαπεριφερειακό επίπεδο. Η ΚΥΔΕΠ, η ΣΠΕ, η ΣΠΕΚΑ δεν υπάρχουν, η ΣΥΝΕΛ οδηγείται σε εκκαθάριση, η ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ και η ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ υπολειτουρούν, η ΣΥΝΕΡΓΑΛ και η ΣΕΚΟΒΕ δεν ανήκουν πλέον στο συνεταιριστικό χώρο. Αντίθετα ο αριθμός των μικρών και μεσαίων συνεταιριστικών οργανώσεων διατηρείται αντί να ακολουθεί το διεθνές πρότυπο του περιορισμού με συγχωνεύσεις και απορροφήσεις μικρών ή ουσιαστικά αδρανών από όμορες δυναμικές μονάδες.

Το συνεταιριστικό κίνημα δεν μπορεί να παίξει στο εξής το ρυθμιστικό ρόλο στην αγορά βασικών γεωργικών προϊόντων, για τον οποίο προετοιμαζόταν επί δεκαετίες με τη σύσταση κατάλληλων μονάδων και τη δημιουργία έργων υποδομής (αποθηκευτικοί χώροι σιτηρών - ελαιολάδου, βιομηχανικές μονάδες).

Στο εξής το συνεταιριστικό κίνημα καλείται να ισορροπήσει σε ένα χαμηλότερο οργανωτικό επίπεδο και να αναπληρώσει τα κενά των κεντρικών Οργανώσεων και των ευρύτερης εμβέλειας βιομηχανικών μονάδων με συνεργασίες και συγχωνεύσεις μονάδων, κατά το πρότυπο ομολόγων οργανώσεων στη διεθνή Κοινότητα. Τελευταία ανακοινώθηκε η συγχώνευση 4 γαλακτοκομικών συνεταιρισμών στην Ολλανδία για να δημιουργηθεί ένας νέος Ολλανδικός γίγαντας στα γαλακτοκομικά.

Καλείται να εκσυγχρονίσει την οργάνωση και λειτουργία των μονάδων του και να λειτουργεί με τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, αποβάλλοντας το όποιο παρεμβατικό ή κοινωνικό στοιχείο της πολιτικής του. Η κοινωνική αποστολή του συνεταιρισμού εκπληρώνεται πρωτίστως με την εξασφάλιση της επιβίωσης του ώστε να προσφέρει συνεχώς τις υπηρεσίες του και προς τα μέλη του και προς το καταναλωτικό κοινό που χρειάζεται τα γνήσια συνεταιριστικά προϊόντα.

Καλείται να μεταφέρει στις Βρυξέλλες και στα άλλα διεθνή fora την ιδιαιτερότητα των προβλημάτων των Ελλήνων αγροτών και να συμβάλλει τεκμηριωμένα στη διάμρφωση των αποφάσεων των διεθνών οργανισμών που ασχολούνται με τη γεωργία και τους συνεταιρισμούς.

Καλείται να βρεθεί πλησιέστερα στους αγρότες - μέλη του για μια σειρά υπηρεσιών που θα τους βοηθήσουν στην οργάνωση των μονάδων τους, τον προσανατολισμό και προγραμματισμό της παραγωγής τους και τη διάθεση των προϊόντων τους. Και βέβαια με κάλυψη του κόστους από τους ωφελούμενους αγρότες.

Η επιτυχία των συνεταιρισμών στο εξής θα αξιολογείται με ποιοτικά κριτήρια όπως: Ποιότητα και πληρότητα υπηρεσιών που προσφέρουν, αποτελεσματικότητα συμβολής τους στη διεθνή προβολή των ιδιαιτεροτήτων της Ελληνικής γεωργίας, ικανότητα εξασφάλισης συνεργασιών στο εσωτερικό και διασύνδεσης των συνεταιριστικών μονάδων με ομόλογές τους στο εξωτερικό, για συνεργασίες σε θέματα εμπορίας γεωργικών προϊόντων και εισροών.

(Οκτώβριος 1998)

Παρακαλούνται θερμά

οι αποδέκτες του περιοδικού

(Οργανώσεις και άτομα)

να εμβάσουν

τις τυχόν καθυστερούμενες συνδρομές τους

ετών 1997 και 1998

για να γίνει δυνατή η συνέχιση

της εκδόσεως του περιοδικού

που αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα.

(Βλ. σχετικά στην τελευταία σελίδα σχετικά με το έμβασμα)

Κ . Σ . Ο . Σ .

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1940

**ΜΕΛΗ: είναι 59 Ενώσεις Συνεταιρισμών
Σουλτανοπαραγωγών περιοχών
που περιλαμβάνουν το σύνολο σχεδόν
των σουλτανοπαραγωγών της χώρας**

ΕΔΡΑ: ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ : ΑΘΗΝΑ - Κανάρη 24
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ - Δ/ση Εργοστασίου : Ηράκλειο Κρήτης

Η ΚΣΟΣ διαθέτει ένα καινούργιο εργοστάσιο εφοδιασμένο με τα πιο σύγχρονα αυτόματα μηχανήματα επεξεργασίας, διαλογής και συσκευασίας σταφίδας, δυναμικότητας 80 τόννων το 7ωρο. Επίσης διαθέτει άρτια εκπαιδευμένο και πεπειραμένο προσωπικό, εξειδικευμένο στα θέματα σουλτανίνας. Με τα εφόδια αυτά και τη μόνιμη και δημιουργική δραστηριότητα που αναπτύσσει σαν κορυφαία Συνεταιριστική Οργάνωση των σουλτανοπαραγωγών, η ΚΣΟΣ κατατάσσεται μεταξύ των κυριότερων φορέων αξιοποίησεως της σουλτανίνας και αποτελεί εγγύηση για την άριστη ποιότητά της.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Του ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡ. ΔΑΣΚΑΛΟΥ,
Καθηγητή στο ΤΕΙ Πειραιώς.

1. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΝΝΟΙΩΝ: ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

α. Τα είδη των συνεταιρισμών και τα χαρακτηριστικά τους

Οι συνεταιρισμοί διακρίνονται στα ακόλουθα είδη, με βάση τον ρόλο τους στην απόκτηση ή στην προστασία των ατομικών εισοδημάτων των μελών τους :

- **Πιστωτικοί**, όσοι δεχόμενοι καταθέσεις των μελών, χορηγούν σε αυτά επαγγελματικά ή ατομικά δάνεια. Δρουν συνεπώς προς δύο κατευθύνσεις, της δημιουργίας εισοδήματος (μέσω των επαγγελματικών δανείων) και της προστασίας του (έντοκες καταθέσεις μικροποσών). Τα μέλη δεν έχουν κοινή επαγγελματική προέλευση και ο πολύ μεγάλος αριθμός τους αποτελεί θετικό στοιχείο επιτυχίας.

- **Προμηθευτικοί**, όσοι αναλαμβάνουν από κοινού προμήθειες επαγγελματικών υλικών και εξοπλισμού στους ασχολούμενους με αστικά ή γεωργικά επαγγέλματα. Η ομαδοποίηση στους συνεταιρισμούς γίνεται κατά επαγγέλματα και αφήνεται να αποδειχθεί στην πράξη, αν συμφέρει το μεγάλο μέγεθος ενός συνεταιρισμού ή η οριζοντία συνεργασία ομοειδών συνεταιρισμών σε μεγάλη έκταση.

- **Παραγωγικοί ή εργασίας**, όσοι διά συγκεντρώσεως πολλών ατόμων σε ένα εργοστάσιο ή γύρω από ένα επιχειρηματικό σχέδιο δημιουργούν εργασία για τα μέλη ή εκτελούν παραγωγικές και μεταποιητικές εργασίες, διά της αμέσου απασχολήσεως των μελών ή και τρίτων. Εδώ πρόκειται συνήθως για μικρές ομάδες ατόμων, ενδεχομένως και διαφορετικών, αλληλοσυμπληρουμένων επαγγελμάτων.

- **Πωλήσεις**, όσοι αναλαμβάνουν την από κοινού πώληση των εμπορευμάτων, τα οποία τα μέλη παράγουν ανεξαρτήτως.

- **Αλληλασφαλιστικοί συνεταιρισμοί**, ιδρύμενοι για την παροχή στα μέλη ασφαλιστικών υπηρεσιών.

- **Καταναλωτικοί** συνεταιρισμοί, οι έχοντες ως σκοπό τον εφοδιασμό των νοικοκυριών με καταναλωτικά αγαθά και εξοπλισμό. Ο αριθμός των μελών είναι ευκαταίω να είναι πολύ μεγάλος και δεν παίζει ρόλο η επαγγελματική ιδιότητα. Όλοι οι άνθρωποι έχουν καταναλωτικές ανάγκες.

- **Οικοδομικοί**, όσοι έχουν ως στόχο την εξασφάλιση κατοικιών στα μέλη ή/και τη διαχείριση οικιστικών ζωνών. Συνήθως δέχονται περιορισμένο αριθμό μελών επιλεγμένων κατά κανόνα μεταξύ ομοιοεπαγγελματιών.

- **Παροχής άλλων υπηρεσιών**, όσοι αναλαμβάνουν να παρέχουν στα μέλη τους ορισμένες υπηρεσίες (π.χ. υπηρεσίες ταξιδιωτικού γραφείου, υπηρεσίες θρησκευτικών τελετών, κλπ.). Εδώ ο μεγάλος αριθμός μελών αποτελεί θετικό στοιχείο επιτυχίας, ενώ δεν τίθεται θέμα επαγγελματικής ομοιότητας.

- **Διάφοροι** συνδυασμοί περισσότερων από τα προηγούμενα είδη.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών, που τους διαφοροποιούν από τις άλλες μορφές επιχειρήσεων, είναι τα ακόλουθα και έχουν σχέση με τον τρόπο ιδρύσεως και λειτουργίας τους:

1. **Ελευθέρα και εκουσία είσοδος και έξοδος των μελών**, όταν γίνονται αποδεκτοί οι κανόνες του καταστατικού και εκπληρώνονται ελάχιστες τεχνικής φύσεως προϋποθέσεις (π.χ. άσκηση συγκεκριμένου επαγγέλματος).

2. **Μη ευθεία αναλογικότητα μεταξύ του κατεχομένου εταιρικού κεφαλαίου και των διατιθεμένων ψήφων από κάθε μέλος**. Έτσι αποφεύγονται η πλειοψηφία του ενός ατόμου ή μιάς μικρής ομάδας μελών κατά την λήψη αποφάσεων από τη Γενική Συνέλευση και δεν επιτρέπονται μεγάλες αποκλίσεις στη διαθέσιμη εξουσία των μελών. Εμπρόκτως, λοιπόν, αναγνωρίζεται ο συνεργαζόμενος άνθρωπος ως η υπέρτατη αξία του συνεταιρισμού και όχι τα δικαιώματά του επί του κεφαλαίου συμμετοχής. Διεθνώς, αυτή η αρχή εφαρμόζεται προσαρμοζόμενη στις τοπικές συνθήκες και ανάγκες, αλλά κατά κανόνα δεν υπερβαίνει τις 5 ο αριθμός ψήφων ανά μέλος. Αυτή η κλιμάκωση των ψήφων είναι αναγκαία στα είδη των συνεταιρισμών, όπου τα εισερχόμενα στη συνεταιριστική σύμπραξη προϊόντα των ατομικών επιχειρήσεων των μελών είναι ανίσου όγκου ή όπου απαιτείται σύμπραξη ατόμων με πολυετή και εκμεταλλεύσιμη εμπειρία. Η Ελλάδα, δυστυχώς, μέσω της νομοθεσίας της δεκαετίας του 1980, δεν εστάθμισεν ορθώς αυτή τη βασική αρχή, που αποτελεί τη βάση της συνεργασίας.

3. Οι συνεταιρισμοί των ειδών που συμβάλλουν στην απόκτηση του ατομικού εισοδήματος, όπως προμηθευτικοί, παραγωγικοί, πωλήσεως και μερικών πιστωτικοί, αποτελούν **επιχειρηματική επιχείρηση**, προέκταση και συμπλήρωμα των ατομικών ομοειδών επιχειρήσεων των μελών. Είναι το **«τρίτο χέρι»**, που προσθέτει δύναμη στον κάθε συνεργαζόμενο επιχειρηματία, με στόχο ένα καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα από εκείνο που θα μπορούσε μόνος του να επιτύχει. Αυτή η πρόσθετη ωφέλεια για τον καθένα, η οποία προκύπτει από την οργανωμένη σύμπραξη των πολλών, ονομάζεται οικονομία μεγέθους ή **οικονομία κλίμακας** (διότι η κλίμακα, δηλαδή η σκάλα, που είναι ένα στοιχειώδες εργαλείο, αποτελείται από πολλά σκαλοπάτια). Είναι ευνόητο, λοιπόν, πως αν δεν προκύπτει η οικονομία κλίμακας, δεν υπάρχει λόγος ιδρύσεως και διατηρήσεως του συνεταιρισμού.

4. Οι συνεταιρισμοί των ειδών, που προαναφέρθηκαν στο 3^ο σημείο, συσπειρώνουν γύρω από τους κοινούς στόχους μικρές συνήθως επιχειρήσεις, στα τιμολόγια των οποίων το κόστος **εργασίας** αποτελεί το κυρίαρχο συστατικό.

5. Οι συνεταιρισμοί αποτελούν μία **τοπικής κλίμακας πρωτοβουλία**, όπου τα μέλη γνωρίζονται καλά κατά ομάδες ή όλα μεταξύ τους, ώστε η αμοιβαία εμπιστοσύνη να μπορεί να δράσει ως συσπειρωτική δύναμη διαρκείας.

6. Οι συνεργαζόμενες στο συνεταιρισμό, μικρές, ατομικές και αυτόνομες, επιχειρήσεις δεν διαθέτουν επαρκή ιδιότητα κεφάλαια και στη μερική συνεργασία τους προκαταβάλλουν ένα μικρό τμήμα από το κεφάλαιό τους και το συμπληρώνουν με πολλαπλάσιο ύψος ατομικής ευθύνης, με τη μορφή της **αλληλέγγυας συνεταιριστικής ευθύνης**. Αυτή η ευθύνη, δεσμεύει προσωπικώς τα μέλη και μεγεθύνει τη δανειοληπτική ικανότητα του συνεταιρισμού.

7. Στην κοινή επιχείρηση του συνεταιρισμού όλα τα μέλη, με τη διπλή ιδιότητα του **ιδιοκτήτη** και του **πελάτη**, έχουν περίπου ίσα μερίδια δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και διά των περιοδικώς εκλεγόμενων αντιπροσώπων τους ασκούν τη διοίκηση και τον τακτικό έλεγχο της κοινής επιχείρησής τους.

8. Η συνεργασία στην κοινή επιχείρηση συνδυάζεται με τον **ανταγωνισμό στο επίπεδο των ατομικών επιχειρήσεων** και συνεπώς το πλεονέκτημα της συνεργασίας υπερβίβει των επιπτώσεων του ανταγωνισμού στις καθημερινές αναμετρήσεις τους.

9. Ο συνεταιρισμός παίζει, για λογαριασμό των επιχειρήσεων των μελών του, ένα διττό **προστατευτικό ρόλο κατά τις συναλλαγές με τις προμηθεύτριες εταιρείες** του κλάδου (ρόλος αμορτισέρ «στις προς τα επάνω συναλλαγές»). Από το ένα μέρος, με την ομαδοποίηση της τοπικής ζήτησης αποκτά αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη που εκδηλώνεται με την επίτευξη χαμηλοτέρων τιμών αγοράς, των οποίων επωφελούνται τα συνεταιρισμένα μέλη. Από το άλλο μέρος, τίθεται υπό συλλογικό έλεγχο ο σημαντικός επιχειρηματικός κίνδυνος της προμηθευτικής δραστηριότητας. Με την ελάφρυνση αυτού του κινδύνου, η κάθε ατομική επιχείρηση γίνεται αποτελεσματικότερη στην ανάπτυξη της εμπορικής πολιτικής προς την πελατεία της, αλλά και στην ανάληψη των ιδικών της «προς τα κάτω» επιχειρηματικών κινδύνων.

10. Η λειτουργία ενός συνεταιρισμού σε μία περιοχή αποτελεί **εγγύηση** και σημείο ανα-

φοράς όχι μόνο για τα μέλη του, αλλά και για την ευρύτερη πελατεία. Αυτό προκύπτει από την ανάγκη αυτοτελούς και δημιουργικής επιβίωσης του συνεταιρισμού, διότι ισχύουν ταυτοχρόνως οι δύο συλλογισμοί :

- Αν δεν μπορεί να επιβιώσει, πώς θα βοηθήσει τα μέλη του;
- Αν δεν βοηθήσει τα μέλη του, γιατί να τον ιδρύσουν;

Αρα, ο συνεταιρισμός πρέπει να αποτελεί υπόδειγμα διάφανης λειτουργίας και δοκιμασμένης εφαρμογής των τεχνολογικών νεωτερισμών. Χαρακτηριστικό, εν προκειμένω, είναι το παράδειγμα των σκανδιναβικών συνεταιρισμών, όπου, η μη παρουσία ενός προϊόντος στα συνεταιριστικά καταστήματα, το καταδικάζει σε εξαφάνιση. Επισημαίνεται ότι μεταξύ των πρώτων, αλλά και πολλαπλώς ωφελουμένων από την ανάπτυξη των συνεταιρισμών είναι το Κράτος, που έχει θεσπίσει και εφαρμόζει πιστώως μία καλή νομοθεσία, δηλαδή συντόμους νόμους, γενικών αρχών, μακράς διαρκείας.

Δεν θα επιμνησθεί άλλο ο κατάλογος των ισχυρών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των συνεταιρισμών. Αρκεί ο ήδη διαμορφωμένος πυρήνας τους, που προσδίδει στους συνεταιρισμούς τη δύναμη της δημιουργίας και διατήρησης θέσεων εργασίας, της ακτινοβολίας εμπιστοσύνης προς πολλές κατευθύνσεις εντός ευρείας τοπικής ζώνης και της εντός αυτής σταθεροποίησης του κοινωνικού ιστού.

Η λειτουργία των συνεταιρισμών δεν δημιουργεί μόνον ωφέλειες, αλλά είναι δυνατό να προκύψουν και δυσχέρειες. Όλοι ξέρουν ότι μία μεγάλη δύναμη, και σ' αυτές εντάσσεται και ο συνεταιρισμός, μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο για το καλό όσο και για το κακό.

Στις αδυναμίες του συνεταιρισμού, επειδή αυτός λειτουργεί ως ανοικτό και διαφανές σύστημα στο περιβάλλον του, καταχωρείται η ευκολία διεισδύσεως εξωτερικών επιδράσεων, οι οποίες, όπως οι παθογόνοι ιοί, μπορούν να εκτρέψουν τη χρήση της συνεταιριστικής δυνάμεως προς αλλοτρίους σκοπούς, κυρίως κομματικής υποτελείας. Αδυναμία, αλλά και πρόκληση του συνεταιρισμού, αποτελεί η ανά πάσα στιγμή επιδιωκόμενη συνύπαρξη της αποτελεσματικότητας στην αγορά με την υποδειγματική δημοκρατική λειτουργία. Αδυναμία του συνεταιρισμού να δημιουργήσει αποτελεί και η μετατόπιση στη σφαίρα του συνδικαλισμού. Το αντίθετο είναι ελιθμητό. Την έμπρακτη επιβράβευση των συνδικάτων αποτελούν οι ισχυροί, ανοικτοί συνεταιρισμοί, δραστηριοποιούμενοι σε πολλούς τομείς, προς ανακούφιση των βιοπαλαιστών.

β. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας.

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας είναι η νέα ιδεολογία, που προετοιμάστηκε και δοκιμάστηκε στις ΗΠΑ, για να επεκταθεί κατά τη δεκαετία του 1990, μετά την αποσύνθεση του κομμουνιστικού συστήματος, ως μοναδική πλέον ιδεολογία σε όλα τα Κράτη του πλανήτη. Πρόκειται για εξελιγμένη μορφή φιλελευθερισμού, όπου οι νόμοι της αγοράς αποκτούν παγκόσμια προτεραιότητα, η ιδιωτική επιχείρηση γενικεύεται ως τρόπος οικονομικής δημιουργίας και το χρήμα εφοδιάζεται με διαβατήριο ελευθέρως και προνομιούχου κυκλοφορίας σε όλα τα Κράτη. Υπέρ του νέου παγκοσμίου προσανατολισμού τα Κράτη εγκαταλείπουν εκουσίως ένα μέρος της παραδοσιακών ασκουμένης εξουσίας τους. Τούτο γίνεται από τις διαχειρίστριες Κυβερνήσεις, ανεξαρτήτως πολιτικού κόμματος, στο όνομα της καλύτερης εξυπηρέτησης, μακροπροθέσμως, των συμφερόντων των λαών τους, κατόπιν αποδοχής της κριτικής κατά του Κράτους για περιορισμένη αποτελεσματικότητα, ολιγαρχία ή και κατάχρηση μέχρις ενός βαθμού της εξουσίας του και προ παντός των διαχειριζομένων πόρων.

Όσο για τους λαούς,

- Μία σημαντική αναλογία ατόμων αντιλαμβάνεται ότι θίγεται αμέσως, αλλά αδυνατεί να αντιδράσει..
- Η πλειοψηφία ελπίζει στις μακροπρόθεσμες προοπτικές και υπομένει, όχι χωρίς αμφιβολίες, ενώ
- Μία μικρή αναλογία βλέπει τα οφέλη της να πολλαπλασιάζονται.

Τα βασικά γνωρίσματα της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας είναι :

- Η κατάργηση πολλών νομοθετικών ή κανονιστικών ρυθμίσεων μέσω των οποίων τα

Κράτη καθοδηγούσαν τις εθνικές οικονομίες, κατά προτεραιότητα στον τομέα εσωτερικής και διασυνοριακής **κινήσεως των κεφαλαίων**. Έτσι, τα απελευθερωμένα από τον κρατικό εναγκαλισμό κεφάλαια δύνανται να διατίθενται στις πλέον αναπτυξιακές και κατά προτίμηση κερδοφόρες δραστηριότητες.

• Η **αποκρατικοποίηση των επιχειρήσεων** με στόχο την πώληση στρατηγικών τομέων της εθνικής οικονομίας σε ευέλικτους επενδυτές και διοικητικά στελέχη (μάντζερ), ώστε να επιτυγχάνονται υψηλότεροι αναπτυξιακοί ρυθμοί και να βελτιώνεται η διεθνής ανταγωνιστικότητα. Άλλο στόχο αποτελεί η απεμπλοκή των Κρατών από τις **προβληματικές επιχειρήσεις**, των οποίων η έκτακτη διάσωση δημιουργεί απρόβλεπτες απαιτήσεις δημοσίων πόρων και την προσδοκία εξελίξεώς τους σε κρατικά μονοπώλια.

• Η **μείωση της φορολογικής επιβαρύνσεως**, ώστε οι επιχειρηματικές δραστηριότητες φυσικών και νομικών προσώπων να γίνουν ελκυστικότερες, αλλά και τα Κράτη να αναγκασθούν, ελλείψει πόρων, να εγκαταλείψουν σειράν αντιοικονομικών παρεμβάσεών τους.

• Η **απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου υπηρεσιών και εμπορευμάτων**, με στόχους τον ορθολογικότερο διεθνή καταμερισμό των εργασιών μεταξύ των Κρατών, την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των διαθέσιμων φυσικών πόρων και την αριότερη εξυπηρέτηση των καταναλωτών. Τον στόχο εξυπηρετούν οι εφαρμοζόμενες από 1.1.1995 από 132 Κράτη, στα πλαίσια της ΠΟΕ (Παγκοσμίου Οργανώσεως Εμπορίου) νέες συμφωνίες απελευθερώσεως του διεθνούς εμπορίου.

Στους προηγούμενους 4 βασικούς άξονες δράσεως προς την οδό της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, οι οποίοι έχουν ως γενική επιδίωξη την ελαχιστοποίηση ή την πλήρη εξαφάνιση των συνοριακών φραγμών των Κρατών στην κίνηση των κεφαλαίων, των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών, αλλά **όχι της εργασίας**, προστίθενται και άλλες παράγωγες δράσεις εσωτερικής προοπτικής, όπως :

- Ο **περιορισμός του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού και του Δημοσίου χρέους.**
- Η **μείωση του πληθωρισμού.**
- Η **πτώση των επιτοκίων δανεισμού χρήματος.**
- Η **νομισματική σταθερότητα.**

Την παγκοσμιοποίηση προωθούν μερικές εκατοντάδες μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων, που ενεργοποιούνται στους τομείς αυτοκινήτου, πετρελαίου και χημικών προϊόντων, τραπεζών, ηλεκτρονικής, τηλεπικοινωνιών, μέσων μαζικής ενημερώσεως, καταναλωτικών αγαθών κ.ο.κ. Αυτές οι επιχειρήσεις, με τις υψηλές οικονομικές επιδόσεις τους, έπεισαν τα Κράτη, κυρίως της Ομάδας των 7 (ΗΠΑ, Καναδάς, Ιαπωνία, Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία), για την ορθότητα των αναπτυξιακών επιλογών τους και για το αδιέξοδο του ρόλου του παραδοσιακού Κράτους. Αυτό το Κράτος χαρακτηρίζεται σπάταλο και δαπανηρό μέσω της φορολογίας των πολιτών. Κράτος χρεών, χωρίς αποτελεσματικότητα. Ενδεικτική είναι η πληροφορία ότι το κύριο προϊόν που κυκλοφορεί στις παγκόσμιες αγορές τίτλων, είναι οι τίτλοι του Δημοσίου Χρέους.

2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας δεν είναι μία εναλλακτική επιλογή μεταξύ περισσοτέρων, αλλά ένας εκ των πραγμάτων υποχρεωτικός μονόδρομος για τα Κράτη, τις επιχειρήσεις και τα άτομα.

Τα Κράτη περιορίζουν τον ρόλο τους σε **επιτελικά καθήκοντα**, αποσυρόμενα από τη διαχειριστική αρμοδιότητα μεγάλου τμήματος, ενίοτε πλειοψηφικού ποσοστού όπως στην Ελλάδα, του Ακαθαρίστου Εγχωρίου Προϊόντος. Πολλά καθήκοντα ανατίθενται από την κεντρική εξουσία στις περιφερειακές διαβαθμίσεις της, για οικονομικότερη διαχείριση και προ παντός για υψηλότερη αποτελεσματικότητα. Αν και οι στόχοι είναι κοινοί σε όλα τα Κράτη, αλλάζουν οι τρόποι και οι ταχύτητες επιδιώξεώς τους και συνεπώς τα αποτελέσματα και οι καρποί, υπολείπονται. Πολλά Κράτη, με άστοχα και ατελέσφορα σχέδια, βασανίζουν τους λαούς τους επί δεκαετίες, μη δυνάμενα να απαγκιστρωθούν από τους ισχυρούς εναγκαλισμούς παγιωμένων συμφερόντων ολιγαρχιών. Υφίστανται την τυραννία των αγορών, αντί

να τις αξιοποιήσουν με πρωτοπόρους ενέργειες υπέρ των λαών τους.

Οι επιχειρήσεις εισέρχονται σε νέα φάση **οξυτάτου και διεθνούς πλέον ανταγωνισμού**. Για την επιβίωση απαιτούνται διαρκώς αυξανόμενες επιδόσεις, μεγάλες επενδύσεις στην εξελισσομένη τεχνολογία και στην εφηρμοσμένη έρευνα, ευέλικτη οργάνωση με περιορισμό των σταθερών εξόδων, υψηλές και εγγυημένες **βραχυπρόθεσμες αποδόσεις και παγκόσμια δικτύωση συνεργασιών**. Η εισαγωγή στο χρηματιστήριο αξιών, για την περιοδική άντληση διαρκώς αυξανόμενων κεφαλαίων κατ'ευθείαν από τους επενδυτές, αποτελεί μία αναπόφευκτη εξέλιξη για πολλές μεγάλες ή μικρότερες επιχειρήσεις, με αντιστάθμισμα τον πολλαπλασιασμό των κινδύνων και την αύξηση των υποχρεώσεων. Η έκθεση της επιχειρηματικής πορείας προς το ευρύ επενδυτικό κοινό διενεργείται ανά τρίμηνο, ενώ ελλοχεύει ο κίνδυνος ακόμη και **ακουσίας εξαγοράς της πλειοψηφίας** των μετοχών από ανταγωνιστικά επιχειρηματικά συγκροτήματα.

Οι εργαζόμενοι, τέλος, δέχονται πιέσεις από τις δύο πλευρές. Από το Κράτος, του οποίου ο συνήθης προστατευτικός ρόλος συρρικνώνεται και από τις επιχειρήσεις, οι οποίες απαιτούν μετρήσιμα δείγματα συμβολής στο τελικό αποτέλεσμα και με αυξητική προοπτική. Οι τακτικές αναδιαρθρωτικές κινήσεις των επιχειρήσεων (Re-engineering) και συρρικνώσεις του αριθμού των εργαζομένων (down-sizing), αλλά και η μετανάστευση των επιχειρήσεων προς άλλες χώρες, οδηγούν σε μείωση μισθών και χρόνου εργασίας, σε ατομικές συμφωνίες μερικής απασχόλησης και τελικώς αυξάνουν τα στρατόπεδα των **ανέργων**, με άμεση την **απειλή του κοινωνικού αποκλεισμού διαρκείας** για πολλούς εξ αυτών. Υπάρχουν βεβαίως και τα ευνοούμενα άτομα από τις εξελίξεις, αλλά το πλήθος τους είναι σχετικά μικρό. Καθίσταται συνεπώς σχεδόν απίθανη η ολοκλήρωση της ατομικής σταδιοδρομίας στον αυτόν εργοδότη ή ακόμη και σε ένα και μοναδικό επάγγελμα. Η πολυδραστικότητα, η ανεξάρτητη εργασία και η μερική απασχόληση κερδίζουν έδαφος. Η ανισότητα διά της εργασίας αυξάνει.

Γενικώς, με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας αισθάνθηκαν τις απειλές της ανεργίας και της μείωσης του εισοδήματος **«τα οργανωμένα άτομα»**, δηλαδή όσοι εργάζονται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, κρατικά μονοπώλια, κρατικοποιημένες επιχειρήσεις, κλπ., για τα οποία πριν μερικά χρόνια ήταν αδιανόητος ο παραμικρός κίνδυνος.

Όσον αφορά τους **συνεταιρισμούς**, αυτοί **περιθωριοποιούνται** από το νέο σύστημα, **αλλά και εξ αυτού του λόγου εν μέρει προστατεύονται** από τη λαίλαπα του διεθνούς ανταγωνισμού και της θυσίας των πάντων στο βωμό της υψηλής αποδόσεως του κεφαλαίου.

Οι συνεταιρισμοί και ιδιαίτερος οι γεωργικοί, απέδειξαν, τόσο κατά την εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς από το 1993, όσο και κατά την εφαρμογή της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής από τη δεκαετία του 1960, ότι προορίζονται να λειτουργούν ως τοπικές ή το πολύ περιφερειακές επιχειρήσεις. Οι συγχωνεύσεις κεφαλαιοκρατικών επιχειρήσεων, που άλλαξαν τη μορφή του επιχειρηματικού ιστού της Ευρώπης κατά τις τελευταίες δεκαετίες και ασφαλώς αύξησαν την ανταγωνιστικότητα και βελτίωσαν τα κέρδη, άφησαν τους συνεταιρισμούς σχεδόν ανέπαφους, όπου δεν προκάλεσαν την εξαφάνισή τους. Ολιγάριθμες συγχωνεύσεις συνεταιρισμών έγιναν εντός των Κρατών, όπως Ολλανδία, Γαλλία, Γερμανία, αλλά οι νέες οργανώσεις πάλι περιφερειακές επιχειρήσεις παρέμειναν, αφού τα Κράτη μετέτρεψαν σε περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

Σε παγκόσμια κλίμακα **οι συνεταιρισμοί είναι ισχυροί μόνον σε τοπικό ή σε τομεακό επίπεδο**, κυρίως εντός των ανεπτυγμένων χωρών. Δεν είναι όμως σε θέση να παραγορεύουν γενικές κατευθύνσεις στην οικονομία, διότι αντιπροσωπεύουν μικρό, μονοψήφιο, κατατεμαχισμένο και ασυντόνιστο ποσοστό της. Ευέλικτες ιδιωτικές επιχειρήσεις με μικρότερη ισχύ γίνονται περισσότερο αισθητές διεθνώς.

Στην ελληνική κοινωνία το συνεταιριστικό φαινόμενο δεν συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των μαζών του πληθυσμού. Τουτό οφείλεται μάλλον στην **άγνοια** και όχι σε ενσυνείδητη επιλογή, αφού οι Έλληνες, κατά κανόνα αγαπούν τις κοινωνικές επαφές. Τα Μέσα Μαζικής Ενημερώσεως -ΜΜΕ, ακόμη και τα κρατικά, προτιμούν την παρουσίαση διαφόρων ευτελών γεγονότων ή θεμάτων και όχι τις αρετές του συνεργατισμού ως κοινωνικού φαινομένου. Και από την οικονομική άποψη αγνοείται παντελώς η προσφορά του συνεταιρισμού, ενώ όλα τα

ΜΜΕ διαθέτουν ώρες εκπομπών και ολόκληρες σελίδες για το Χρηματιστήριο, ωσάν να απευθύνονται σε πληθυσμό εισοδηματιών ή να έχει η κοινωνία μετατραπεί σε καζίνο.

Οι συνεταιρισμοί, όπως και οι απλοί άνθρωποι, δεν έχουν δικαίωμα στη δημοσιότητα παρά μόνον αν διαπράξουν κάποια «αταξία», οπότε η «ευγενής» δημοσιότητα αμαυρώνει την εικόνα των συνεταιρισμών ενώπιον των πολιτών. Ασφαλώς, η διαχειριστική αποτυχία μιάς συνεταιριστικής επιχειρήσεως πρέπει να αναλύεται λεπτομερώς, να εντοπίζονται τα βαθύτερα αίτια και να επιβάλλονται κυρώσεις στους υπεύθυνους όλων των επιπέδων. Στην εποχή της ταχυτάτης μεταδόσεως των πληροφοριών, ένας συνεταιρισμός, εκ φύσεως συντηρητικός, δεν χρεωκοπεί εύκολα και πρέπει να αναζητούνται οι συμπαιγνίες εις βάρος του.

Σήμερα, με ελάχιστα φωτεινά παραδείγματα, οι πάσης μορφής συνεταιρισμοί παίζουν **δευτερεύοντα ρόλο** στην Εθνικήν Οικονομίαν ή είναι ανύπαρκτοι. Δυστυχώς, κατά το παρελθόν, η μαγεία των λέξεων και των φράσεων εξωγενών προς τους συνεταιρισμούς δυνάμεων, ώθησε τους συνεταιρισμούς σε αποφάσεις εκτός των περιθωρίων της θεμελιωμένης συνεταιριστικής σκέψεως και των δυνατοτήτων εφαρμογής των επιχειρηματικών σκοπών τους. Το αποτέλεσμα είναι γνωστό. Οι συνεταιρισμοί και οι μάζες του λαού επλήρωσαν ακριβιά, για μία ακόμη φορά, σε περίοδο ευφορίας όμως, το κόστος της ευκολοπιστίας τους και έχαθη πολύτιμος χρόνος.

Μερικοί επικριτές της παγκοσμιοποιήσεως έσπευσαν να προαναγγείλουν το τέλος της, κατά τις **αλυσιδωτές κρίσεις** των οικονομιών «των τίγρων της ΝΑ. Ασίας» (όπως Ταϊλάνδης, Φιλιππίνων, Ινδονησίας, Μαλαισίας), από τα μέσα του 1997 και την επέκταση της κρίσεως στη Ν.Κορέα, Ρωσία, Βραζιλία.

Η βαθύτερη μελέτη των κρίσεων αυτών καταδεικνύει ότι δεν ετέθη σε δοκιμασία η φιλοσοφία της παγκοσμίων διαστάσεων φιλελευθεροποιήσεως της οικονομίας. Αυτό που ετέθη σε δοκιμασία και δεν άντεξε την πίεση, ήταν η κατά περίπτωση εφαρμογή της πρακτικής της φιλελευθεροποιήσεως, η οποία έγινε ανοργάνωτα ή κατά την αντίθετη έννοια. Οι χώρες που γνώρισαν την κρίση και υποτίμησαν τα νομίσματά τους, δεν έλαβαν υπ'όψη τους βασικούς κανόνες της χρηματιστικής αγοράς. Σημειώνεται ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: Η ευφορία στα χρηματιστήρια φέρει ξένα βραχυπρόθεσμα κεφάλαια, τα οποία κατά κανόνα επιζητούν υψηλά ευκαιριακά κέρδη. Αυτά τα κεφάλαια θα ξαναφύγουν από τη χώρα ελεύθερα, όπως εισέρχονταν και προσαναυξημένα κατά τα παχυλά κέρδη, αφού μετατραπούν πάλι σε συνάλλαγμα. Αλλοίμονο στις τράπεζες που τα θεώρησαν μακροπρόθεσμα και τα εδάνεισαν για πολυτελείς ακινητοποιήσεις. Δεν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στην πρώτη ζήτησή τους, οπότε το εγχώριο νόμισμα κατακυβιάει και οι τράπεζες χρεωκοπούν. Αυτό συνέβη στη Ν. Ασία, τη Ν. Κορέα, τη Βραζιλία. Και η Ελλάδα βεβαίως, χωρίς να διδάσκεται από τα μηνύματα της αγοράς, έλαβε μία πικρή γεύση από την ηθελημένη αλλά αδόκιμη Τρίτη **υποτίμηση της δραχμής** τον Μάρτιο 1998. Εντός ολίγων μηνών μετά την υποτίμηση, η περιζήτητη από τους ξένους δραχμή, λόγω των υψηλών επιτοκίων (τα οποία συντηρεί η ανάγκη υψηλού δανεισμού του Δημοσίου), **επανήλθε στην προ της υποτιμήσεως ισοτιμία προς το δολλλάριο**, την οποία είχαν διαμορφώσει οι συνθήκες της αγοράς. Επιβαρύνθηκε όμως η εθνική οικονομία από ανάλογη γενική αύξηση των τιμών (ακόμη και στα αδρανή οικοδομικά υλικά), οι οποίες δεν επανήλθαν στα παλαιά επίπεδα και διογκώθηκε ο πληθωρισμός, σε μία περίοδο αυστηρής εισοδηματικής πολιτικής και διακαούς επιθυμίας μειώσεώς του.

Συνεπώς, στην αδυσώπητη ανταγωνιστική πορεία της παγκοσμίου φιλελευθεροποιήσεως της οικονομίας κερδίζουν οι λαοί που εγκαίρως και επικαίρως, λαμβάνουν και εφαρμόζουν μακροχρόνιες, βιώσιμες στρατηγικές αποφάσεις και όχι οι ομφαλοσκοπούντες και οι παλινδρομούντες.

Η Ελλάς ενεπλάκη σε πολυτετή κοιμματικά παίγνια αρχηγικής νομής της εξουσίας και σε αματηρές συγκρούσεις, οι οποίες τελικώς την προφύλαξαν από τη βίαιη ένταξη στο ατυχήσαν στρατόπεδο του ψυχρού πολέμου, αλλά δεν της εξασφάλισαν την πλήρη οικονομική ένταξη στο άλλο στρατόπεδο. Στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε κυριαρχεί ο κρατικός καπιταλισμός, ο οποίος, ως ολιγοπωλιστικό σύστημα, **ελέγχει την πίστη, τις επενδύσεις και τη ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών.**

Το κρατικό τραπεζικό σύστημα έπαιξε και παίζει πρωτεύοντα ρόλο στη χρηματοδότηση

των επιχειρήσεων, αναλαμβάνοντας και τον κίνδυνο. Σιγά-σιγά, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, άρχισε η μετάβαση από την οικονομία των χρεών στην οικονομία των χρηματιστικών αγορών αγγλοσαξωνικού τύπου. Ακολουθεί, λοιπόν, και η Ελλάδα τη γενική τάση, αλλά χωρίς τόλμη και με ισχυρή προσκόλληση στο παρελθόν, ενώ τα άλλα Κράτη επιταχύνουν τα ανοίγματα στο μέλλον.

Εν κατακλείδι, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας ακολουθεί την ιστοπεδατική πορεία της. Η πολιτική ετέθη στην υπηρεσία της οικονομίας. Το κεφάλαιο υπαγορεύει πλέον τους κανόνες του στις Κυβερνήσεις. Κατά τις στατιστικές της Διεθνούς Τραπεζής Διακανονισμών του Οκτωβρίου 1998, ο μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών στην παγκοσμια αγορά συναλλάγματος διεμορφώθη τον Απρίλιο 1998 στο αστρονομικό ύψος των 1490 δισ. δολ. ΗΠΑ, έναντι 1190 δισ. δολ. ΗΠΑ ημερησίως κατά τον Απρίλιο 1995. Συγκριτικώς σημειώνεται ότι ο όγκος του παγκοσμίου εμπορίου εμπορευμάτων και υπηρεσιών κατά το έτος 1997 μόλις υπερέβη τις 6500 δισ. δολ. ΗΠΑ, δηλαδή υπολείπεται του εβδομαδιαίου όγκου των ανταλλαγών της παγκοσμίου αγοράς συναλλάγματος.

Το ρεύμα των αμέσων επενδύσεων στο εξωτερικό μεγαλώνει από έτος σε έτος (από 60 δισ. δολ. το 1985 ανήλθε σε 315 δισ. δολ. το 1995 και 355 δισ. δολ. το 1997), χωρίς όμως να προσεγγίζει το κολοσσιαίο ύψος των πράξεων συναλλάγματος.

Γενικώς, η κλασική παραγωγική οικονομία χάνει έδαφος από την εξάπλωση της κερδοσκοπικής βραχυπρόθεσμης οικονομίας. Ο R.Farnetti, του πανεπιστημίου Παρισίων ΙΙΙ, διέπιστωσεν ότι η Τράπεζα Citibank με 350 ειδικευμένους στην κίνηση κεφαλαίων υπαλλήλους (traders) εκέδρισε 552 εκ. δολ. ΗΠΑ κατά το Α' εξάμηνο του 1997, έναντι κερδών 330 εκ. δολλ. ΗΠΑ της αυτοκινητοβιομηχανίας Πεζώ, κατά το ίδιο εξάμηνο, αλλά με απασχόληση 140.000 ατόμων! (Le Monde Diplomatique, Octobre 1998, p.20).

Την ιδίαν αντίθεση, εξ'άλλου, εκφράζει και η δύσκολη επίτευξη ετησίου ποσοστού 2% αναπτύξεως των εθνικών οικονομιών, όταν οι χρηματιστηριακές αγορές σημειώνουν ετήσια άλματα της τάξεως του 50%.

Υπάρχουν λοιπόν η πραγματική σφαίρα της οικονομίας και μία διογκωμένη από την κερδοσκοπία, η οποία δυσκόλως ελέγχεται και απειλεί τις σύγχρονες κοινωνίες. Ο αμερικανός οικονομολόγος James Tobin επρότεινε προ εικοσαετίας τη φορολόγηση της κινήσεως των βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων. Από τη θέση του Γενικού Διευθυντού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ο γάλλος Michel Camdessus, κατακρίνει την αναρχική σε παγκοσμια κλίμακα ανάπτυξη της αγοράς κεφαλαίων. Δεν αρκεί πλέον για τη ρύθμισή της το «αόρατο χέρι» της αγοράς του Adam Smith, αλλά χρειάζονται «το χέρι της δικαιοσύνης» και το «χέρι της αλληλεγγύης» (Le Monde 27.10.1998).

Στην ως άνω απελευθέρωση της κινήσεως κεφαλαίων συνέβαλε και ο σχετικός κώδικας του ΟΟΣΑ, σε ισχύ από 12 Οκτωβρίου 1961 και με πολλές προσαρμογές έκτοτε. Εσχάτως, μάλιστα, συζητείται η υπογραφή μιάς Πολυμερούς Συμφωνίας Επενδύσεων (AMI), με την οποία οι ξένες επενδύσεις αποκτούν υπερπροστασία έναντι των εθνικών κυβερνήσεων.

Όλα τα μοντέλα καπιταλισμού που ανεδείχθησαν μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο (ιαπωνικό/ασιατικό και γερμανικό) υποχωρούν και αφομοιώνονται από το αγγλοσαξωνικό μοντέλο. Δεν απειλούνται μόνον οι επιχειρήσεις εντός των εθνικών συνόρων από τους οικονομικούς πολυεθνικούς γίγαντες υψηλής αμερικανικής συμμετοχής, αλλά δοκιμάζονται και απειλούνται με περιθωριοποίηση οι παραδοσιακοί τρόποι ζωής των λαών, οι τοπικοί πολιτισμοί, οι γλωσσικές διαφορές. Με δύο λόγια απειλούνται πλέον αμέσως οι εθνικές ταυτότητες των λαών.

3. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΕ ΜΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Στα προηγούμενα, που εμφανίζονται ως βέβαια γεγονότα, τι θέση έχουν οι συνεταιρισμοί της Ελλάδος;

Η Ελλάδα δεν είναι μόνον από άποψη πολλών οικονομικών δεικτών ουραγός στον κατάλογο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Ανάμεσα στα πολλά αρνητικά ρεκόρ απαριθμείται και η **συνεταιριστική καθυστέρηση**, η οποία σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην καθυστερη-

μένη και **ανεπαρκή Παιδεία**. Σε μία δε χώρα με τα υψηλότερα ποσοστά αυτο-απασχολήσεως, αλλά και αυξημένη παραοικονομίας, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας θα δώσει, αργά ή γρήγορα, ισχυρά ραπίσματα με τη μορφή του κοινωνικού αποκλεισμού. Ως αποτρεπτικό όπλο κατά της επερχομένης κοινωνικής αναταραχής δύναται να δράσει η ανάπτυξη πολυαριθμών τοπικών και εθνικών πρωτοβουλιών επί συνεταιριστικής βάσεως. Μόνον έτσι θα αποκτάται ένα εισόδημα, θα προστατεύεται και θα βελτιώνεται, ενώ η προσωπικότητα του ανθρώπου θα διαφυλάσσεται και δεν θα καταπέσει στην ταπείνωση των οριακών βοηθημάτων της Κοινωνικής Προνοίας.

Τώρα, ο συνεταιριστικός θεσμός καθίσταται αναγκαίος για την εθνική επιβίωση στη δίνη της παγκοσμιοποίησης. Είναι περιέργο όμως το γεγονός ότι πολλοί από τους χθεσινούς κήρυκες εισώπησαν ή μεταμορφώθηκαν σε επικριτές του θεσμού, ίσως διότι ποτέ δεν κατένοησαν την αληθινή αποστολή του.

• Επειδή πρόκειται για απειλή κατά της εθνικής ταυτότητας, η κεντρική κρατική εξουσία πρέπει να επέμβει με **γενικά λειτουργικά νομοθετήματα** ευρείας αποδοχής στη Βουλή. Να ενισχυθεί με βάση ολοκληρωμένα προγράμματα η συνεργασία υφισταμένων συνεταιρισμών. Να χορηγηθούν ουσιαστικές ενισχύσεις για την εκκίνηση νέων συνεταιρισμών κατά την πρώτη τριετία ως πενταετία. Να εξασφαλισθεί η διενέργεια εποπτείας και ελέγχου, όπως χρειάζονται στα πλαίσια τηρήσεως των καταστατικών σκοπών και όχι ως ευκαιρία διεισδύσεως στις συνεταιριστικές υποθέσεις. Η **πλήρης απαλλαγή των συνεταιρισμών** από τη φορολογία αποτελεί θαρραλέο μέτρο, αντάξιο της καθυστέρησης των συνεταιρισμών και της Συνταγματικής επιταγής (άρθρο 12 παρ.5) για κρατική υποχρέωση μερίμνης υπέρ των συνεταιρισμών. Είναι αδιανόητο να φορολογείται η εργασία, σε περίοδο υψηλής ανεργίας, ενώ το κερδοσκοπικό κεφάλαιο να κυκλοφορεί αφορολόγητο επί των παχυλών κερδών του.

Προς αποφυγή παρανοήσεων διευκρινίζεται ότι, όταν ζητείται η κρατική συνδρομή, αυτή, εφεξής, μόνο με τη μορφή «ζύμης» σε υπόστρωμα ατομικών πρωτοβουλιών συνεργασίας δύναται να παρασχεθεί. Παρήλθε ανεπιστρεπτό το όνειρο παροχής από το Κράτος τόσο του γάλακτος, όσο και της ζύμης, για να πήξει το τυρί ή το γιασούτι, και γιατί όχι ακόμη και της φροντίδας καθαρισμού των σκευών (κάλυψη ζημιών). Χρηματοδοτούμενα εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων και συντονιζόμενα καταλλήλως, ώστε να καταλήξουν σε δημιουργικές συνεταιριστικές τοπικές πρωτοβουλίες, αποτελούν ενδεικνυόμενες δραστηριότητες του συγχρόνου Κράτους.

Οι πολίτες της χώρας πρέπει να πεισθούν ότι το μέλλον τους εξαρτάται πλέον αποκλειστικώς από τις ατομικές προσπάθειες, ενώ η κρατική ενίσχυση θα θεωρείται ως έκτατο γεγονός. Είναι καιρός να γίνει κατανοητή η μεγάλη αλήθεια ότι πάντοτε η αξιόλογη κρατική βοήθεια διατίθεται στους ολίγους και τα ψίχουλα στους πολλούς. Ευχής έργον θα ήταν η πλήρης και ολοσχερής κατάργηση πάσης μορφής κρατικής επιδοτήσεως. Χρειάζεται να **αποκρατικοποιηθούν οι συνειδήσεις της μάζας των απλών πολιτών** και με αποφασιστικότητα να αναλάβουν στα χέρια τους το μέλλον τους. Έχουν μάλιστα διατυπωθεί απόψεις ότι και την ανεργία τη δημιουργεί και τη συντηρεί, αντί να την καταπολεμεί ο τρόπος λειτουργίας του Κράτους, παρά τα λαμβανόμενα μέτρα της ανεργίας (βλ. συνέλευση γάλλων βιομηχάνων στο Στρασβούργο, Le Figaro 28-10-1998).

• Σύμμαχος στην πανεθνική εκστρατεία συνεταιριστικής αναπτύξεως πρέπει να αναδειχθεί και η **Ορθόδοξος Χριστιανική Εκκλησία**, αφού πρόκειται για αγώνα εθνικής επιβιώσεως. Η ελεημοσύνη δεν αποτελεί επιλογή διαρκείας για αντιμετώπιση χρονίων προβλημάτων. Άλλωστε, τώρα που δεν πλανώνται υπεράνω των συνεταιρισμών τα ξεπερασμένα ιδεολογικά ρεύματα, η Εκκλησία δύναται και οφείλει να αναλάβει σοβαρό υποβοηθητικό ρόλο υπέρ των συνεταιρισμών. Επισημαίνεται ότι ο συνεταιρισμός, όπως η βάρκα κινείται με δύο κουπιά: Την ψυχή και τη λογική, δηλαδή την κατανόηση και συνεργασία με τον πλησίον στα πλαίσια της κοινής λογικής. Η καθολική εκκλησία ενεπλάκη στους κοινωνικούς αγώνες των πιστών της με εγκύκλιο του πάπα Λέοντος ΙΙΙ της 15^{ης} Μαΐου 1891, δηλαδή σε εποχή πρωτόγωνων αναμετρήσεων των ιδεολογικών ρευμάτων. Πώς ελπίζει να περισώσει τις αρχές της η Ορθόδοξος εκκλησία, αν δεν στηριχθεί σε ανθηρές οικονομικώς τοπικές κοινωνίες; Προς αυτή την κατεύθυνση ο συνεργατισμός αποτελεί προσιτή επιλογή.

- Οι συνεταιρισμοί είναι υποχρεωμένοι, ως επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, να αντιμετωπίζουν με περισκεψη και ευελιξία «**το τείχος του χρήματος**». Δεν θα μετεξελιχθούν βεβαίως σε καπιταλιστικές επιχειρήσεις, γιατί αυτό ισοδυναμεί με αλλοίωση της ταυτότητάς τους. Δεν θα αντλήσουν όμως τα αναγκαία κεφάλαια για τη λειτουργία και ανάπτυξη τους από την ανэдουομένη χρηματιστηριακή αγορά. Οι συνεταιρισμοί θα παραμείνουν αποκλειστικοί πελάτες των τραπεζών. Ευτυχή συγκυρία αποτελεί η ανάπτυξη των συνεταιριστικών τραπεζών και θα πρέπει οι συνεταιρισμοί να τις υποστηρίξουν, αλληλοστηριζόμενοι.

Τη βελτίωση των συνθηκών τραπεζικού δανεισμού για την Ελλάδα προσφέρει ως μοναδική ευκαιρία η προοπτική εντόξεως της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωσή-ONE. Αυτή η προοπτική θα εξασφαλίσει εντός μίας πενταετίας από τώρα επιτόκια δανεισμού εγγύς του 5% και όχι υπερτριπλάσια που είναι σήμερα. Θα συρρικνωθούν βεβαίως τα υπέρογκα κέρδη των τραπεζών που σήμερα δανείζουν με διπλάσιο επιτόκιο από αυτό που πληρώνουν για τις καταθέσεις. Η πτωτική πορεία των επιτοκίων εμπεριέχει πολλά αναπτυξιακά μηνύματα και οι συνεταιρισμοί πρέπει σε αυτά να στηρίξουν τις αναπτυξιακές προσπάθειες για να γίνουν αντιληπτοί οι καρποί της ONE και από τα χαμηλότερα λαϊκά στρώματα. Αυτά τα μηνύματα δεν φαίνεται να υιοθετούνται από την ΠΑΣΕΓΕΣ, η οποία με ψήφισμα της 45^{ης} Γενικής Συνελεύσεως της 21^{ης} και 22^{ας} Ιουλίου 1998 ζητεί να δανείζονται οι γεωργοί με επιτόκιο ίσο προς τον πληθωρισμό. Θα ευσταθούσε το αίτημα απαλλαγής από τον πληθωρισμό και όχι η μη αμοιβή των δανειστών (βλ.σελ.28, Αγροτικός Συνεργατισμός, τ. 6-7/1998).

Όταν καθιερωθεί το Ευρώ, θα πρέπει να αξιοποιηθεί η σχετική ευκαιρία. Για τις νέες ατομικές επιχειρήσεις, όπως η συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών, προσφέρονται δύο επιλογές : η συνεργασία ή η εξαφάνιση. Την πρώτη, από πολλές δεκαετίες τώρα, επέλεξαν ακόμη και οι μεγάλες επιχειρήσεις παγκοσμίως.

- Οι συνεταιρισμοί, ως εστίες τοπικής αναπτύξεως και προστασίας της ατομικής επιχειρήσεως ανεξαρτήτων επαγγελματιών, έχουν να ωφεληθούν από την επιβολή και στο ελληνικό συγκεντρωτικό Κράτος μέσω της Συνθήκης του Μάαστριχτ της **Αρχής της Επικουρικότητας**. Αυτή σημαίνει ότι η κεντρική κυβέρνηση δεν πρέπει να επεμβαίνει σε τοπικές ενέργειες, όταν αυτές μπορούν να διεκπεραιωθούν από τους τοπικούς πληθυσμούς, διότι θα γίνουν καλύτερα.

Σε περιόδους εθνικής υποτελείας ή εθνικής κρίσεως οι συνεταιρισμοί έδωσαν σημαντικά δείγματα γραφής, αλλά το επίσημο Κράτος δεν τα αξιολόγησε καταλλήλως.

Δεν θα γίνει αναφορά στα Αμπελάκια και τις ναυτιλιακές συντροφίες της τουρκοκρατίας, αλλά σε ένα όχι πολύ παλαιό και συνδεδεμένο με την Αχαΐα παράδειγμα. Η έναρξη λειτουργίας της πορθμιακής γραμμής Ρίου-Αντιρρίου αποτελεί πρωτοβουλία των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών Πατρών, Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείου, υπό την καθοδήγηση της ΚΥΔΕΠ.

Από 1^{ης}-9-1946 δρομολογήθηκε το πρώτο πορθμείο της γραμμής με το όνομα του συνεταιριστή Σωκράτη Ιασεμίδα, αφού αγοράσθηκε έναντι 100 εκ. δρχ. σε δημοπρασία του Οργανισμού Ανεγκλύσεων Ναυαγιών και δαπανήθηκαν άλλα τόσα εκατομμύρια για την επισκευή και διαμόρφωση του πλοίου, ως και την εκτέλεση έργων προεγγίσεως στις δύο ακτές.

Πριν το 1950, οπότε δρομολογήθηκε και δεύτερο ιδιωτικό πορθμείο, το Σωκράτης Ιασεμίδης είχε αποσβέσει τις σχετικές δαπάνες, συντόμισε την προς Αθήνα διαδρομή εκ της ΒΔ Ελλάδος κατά 100 τουλάχιστον χιλιόμετρα και προσέφερε ασφάλεια στην κυκλοφορία που είχε διαταραχθεί από την εμφύλιο σύρραξη. Το συνεταιριστικό σκάφος παρέμεινε μοναδικό, δίπλα στις δεκάδες ιδιωτικών, μέχρι την 1.11.79, οπότε απεσύρθη της κυκλοφορίας. Η καλή αρχή δεν κατέστη δυνατό να επηρεάσει τη μελλοντική εκμετάλλευση της γραμμής από τοπικές λαϊκές πλοιοκτησίες, με αποτέλεσμα την ελάχιστη κολακευτική καπιταλιστική εκμετάλλευση που κυριαρχεί σήμερα. Αν οι τοπικές κοινωνίες διεχιρίζοντο ακόμη και ένα μικρό ποσοστό του κρατικού προϋπολογισμού για αναπτυξιακά έργα, θα είχαν ασφαλώς κατασκευάσει πριν δεκαετίες τη γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου. Και αυτή την ελληνική ολογωρία έρχεται να καλύψει το Κοινοτικό Πλαίσιο Στηρίξεως στα πλαίσια του Ταμείου Συνοχής.

- Τέλος, οι συνεταιρισμοί πρέπει να στρέψουν ολόκληρο το αναπτυξιακό ενδιαφέρον τους στην **παροχή υπηρεσιών και πληροφοριών ποιότητας** (ολικής ποιότητας)⁽¹⁾. Ο ρόλος τους σε

αυτούς τους τομείς προστατεύει σαν ομπρέλλα τις τοπικές κοινωνίες επαγγελματιών και καταναλωτών, οι οποίοι μαζί αποτελούν μία «φωλιά». Αν η παγκοσμιοποίηση αλλοτριώσει και τις «φωλιές» των τοπικών κοινωνιών, υποεδώνοντας τις δυνατότητες οικονομικής ανεξαρτησίας και της κοινωνικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας, τότε οι συνεταιρισμοί δεν έχουν πλέον λόγον υπάρξεως, αλλά και το ελληνικό Κράτος θα απωλέσει την ταυτότητά του.

• Οι ποικίλες ανισότητες και αδικίες, που χάραξαν βαθιά το πρόσωπο της ελληνικής κοινωνίας, δεν διορθώνονται με εξορκισμούς. Χρειάζονται αποφασιστικές τοπικές πρωτοβουλίες, με τη μορφή συνεταιρισμών καταλλήλως συντονιζομένων, ώστε προοδευτικώς να αποφέρουν μετρήσιμα βελτιωτικά αποτελέσματα. Στη συνέχεια οι συνεταιρισμοί θα μετατραπούν σε αυτο-ρυθμιζόμενες αναπτυξιακές επιχειρήσεις. Οι φωτισμένοι ηγέτες, για να χαράξουν την πορεία δεν σπανίζουν στις τοπικές κοινωνίες, αλλά χρειάζεται να περιβληθούν και με την εμπιστοσύνη τους. Αρκεί να αποτιναχθεί η νωθρότητα που επέβαλε στις συνειδήσεις η υποσχεσιολογία της υποθετικής κρατικής παντοδυναμίας.

Ελπίδα και πίστη αποτελεί η υπόθεση ότι δεν θα είναι εύκολη η παράδοση στα πολυεθνικά συμφέροντα, αν προηγουμένως, έστω και την δωδεκάτην, ο ελληνικός συνεργατισμός αφυπνισθεί. Τα λιγοστά παραδείγματα επιτυχίας είναι αρκετά για την άντληση και μεταφορά εμπειριών.

Ο 21^{ος} αιώνας θα είναι ο αιώνας της συνεργασίας.

(1) Την ολική ποιότητα στο συνεταιρισμό ορίζει με την ακόλουθη σειρά ερωτήσεων και απαντήσεων ο Flavio Sangalli στο βιβλίο του «Qualita totale e impresa cooperativa - Ολική ποιότητα και συνεταιριστική επιχείρηση», Il Sole 24 Ore, Milano, 1995, 184 p.

1. Ποιό είναι το σπουδαιότερο στοιχείο για την επιβίωση και ανάπτυξη του συνεταιρισμού ;
Απάντηση .Ο πελάτης.
2. Ποιός είναι ο σημαντικότερος πελάτης ;
Απ. Ο τακτικός πελάτης.
3. Πότε ο πελάτης επανέρχεται ;
Απ. Όταν ικανοποιείται από το προϊόν ή την υπηρεσία που αγοράζει.
4. Πώς ικανοποιείται ο πελάτης ;
Απ. Όταν το προϊόν ή η υπηρεσία υπερβαίνει την προσδοκία του.
5. Οι ανάγκες των πελατών αυξάνουν συνεχώς ;
Απ. Ναι .Και γι'αυτό πρέπει να βελτιώνεται το προϊόν ή η υπηρεσία .
6. Πώς βελτιώνεται το προϊόν ή η υπηρεσία ;
Απ. Διά της συνεχούς βελτιώσεως της παραγωγικής διαδικασίας και κυρίως διά βελτιώσεως του προσωπικού.
7. Ποιός πρωταγωνιστεί στις παραγωγικές διαδικασίες ;
Απ. Οι προμηθευτές και το προσωπικό του συνεταιρισμού.
8. Πώς βελτιώνεται το προσωπικό ;
Απ. Δι' επεμβάσεων στη νοοτροπία και στην εκπαίδευση.
9. Ποιά είναι η βάση της ποιότητας ενός συνεταιρισμού ;
Απ. Τα πρόσωπα του συνεταιρισμού και η προσήλωσή τους στον σκοπόν αναπτύξεως των παρεχομένων υπηρεσιών.

**ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ**

του L.D.M. MACKENZIE, (European Commission)(*)

Σας ευχαριστώ που με καλέσατε σήμερα εδώ και ιδιαίτερα για το ότι μου ζητήσατε να αναφερθώ στο θέμα αυτής της ολομέλειας.

Σ' αυτά που θα πω θα βρείτε μια σχέση με την εισήγηση του Λόρδου Simon. Δεν είναι εύκολο να τοποθετήσει κανείς την Κοινωνική Οικονομία στο κατάλληλο πλαίσιο της σημερινής Ευρώπης και ίσως περισσότερο της αυριανής, μετά τη διεύρυνση. Δεν είναι εύκολο διότι η ποικιλομορφία των συστατικών στοιχείων αυτού του τομέα δεν προσφέρεται για έναν εύκολο ορισμό. Πριν από την αναφορά στην ιδιαιτερότητα των ΣΤΕΙ (Συνεταιρισμών, Ταμείων αλληλασφάλισης, Ενώσεων και Ιδρυμάτων) και στη δομή τους, ίσως είναι χρήσιμο να εξεταστεί τι κοινό έχουν με άλλες επιχειρήσεις που προσφέρουν παρόμοιες ή ταυτόσημες υπηρεσίες στους Ευρωπαϊκούς πολίτες.

Χρησιμοποιώ τη λέξη επιχειρήσεις σκοπίμως. Δεν είναι τυχαίο το ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ζητήσει από τον κ. Παπουτσή, τον Επίτροπο που είναι επιφορτισμένος με την προώθηση της Πολιτικής Επιχειρήσεων, να είναι υπεύθυνος και για την προώθηση, ενθάρρυνση και ανάπτυξη μιας στρατηγικής για την Κοινωνική Οικονομία.

Σε οποιαδήποτε οικογένεια των ΣΤΕΙ και αν ανήκει μια οργάνωση, είναι απίθανο να είναι μοναδικός φορέας προσφοράς μιας μοναδικής υπηρεσίας ή προϊόντος σε μια ειδική ομάδα. Θα λειτουργεί σε ένα περιβάλλον στον οποίο και άλλοι προμηθευτές προσφέρουν παρόμοιες υπηρεσίες, με περισσότερη ή λιγότερη επιτυχία, με περισσότερη ή λιγότερη αποτελεσματικότητα. Στόχος της επιχείρησης κοινωνικής οικονομίας είναι να προσφέρει καλύτερες και πιο αποτελεσματικές υπηρεσίες στον πληθυσμό στόχο της ή στα μέλη της από ό,τι μπορούν να βρουν κάπου αλλού. Αν οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας δεν μπορούν να το επιτύχουν αυτό, τότε πρέπει σοβαρά να διερωτηθούν για το λόγο ύπαρξής τους. Από την άποψη αυτή οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας δεν διαφέρουν από άλλες επιχειρήσεις, ανεξάρτητα από τη δομή τους.

Η μέτρηση της απόδοσης και το ερώτημα πώς μπορούν να επιτευχθούν στόχοι ή ακόμη οι συγκεκριμένοι στόχοι, αποτελούν την αναγκαία προϋπόθεση για τη διατήρηση δυναμισμού και ευελιξίας στις επιχειρήσεις, ώστε να τους δώσει τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις ενός ταχέως μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος.

Θα ήθελα να προχωρήσω την αναλογία με τις επιχειρήσεις λίγο πιο πέρα. Οι Συνεταιρισμοί, τα Ταμεία αλληλασφάλισης, οι Ενώσεις και τα Ιδρύματα, λειτουργούν στην οικονομία της αγοράς. Δεν υπάρχει τίποτε αποκρουστικό, τίποτε ουσιαστικά ανήθικο ή ανεπιθύμητο στη συμμετοχή στην οικονομία της αγοράς.

Η οικονομία της αγοράς έχει αποτελέσει το πρότυπο οικονομικής ανάλυσης το οποίο επιδιώκει να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από την κατανομή των πόρων. Από την πλευρά αυτή η οικονομία της αγοράς αποτελεί ένα ικανοποιητικό πρότυπο και διδάσκει πολλά.

(*) (Ομιλία του στην Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη που έγινε στο Μπέρμιγχαμ τον Μάιο 1998 για την Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Βλ. σχετικά στο προηγούμενο τεύχος μας 51/1998)

Όμως, από μόνο του, δεν αποτελεί τη θεραπεία των οικονομικών προβλημάτων, διότι οι αγορές μπορεί και να αποτύχουν και διότι αν οι δυνάμεις της αγοράς αφεθούν μόνες τους, μπορεί να έχουν αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις. Για παράδειγμα, αναμφιβόλως υπάρχει στην Ευρώπη μεγάλη ζήτηση για ναρκωτικά που προκαλούν εθισμό. Οι κυβερνήσεις έχουν επιλέξει να περιορίσουν ή να απαγορεύσουν την αγορά ορισμένων από αυτά τα ναρκωτικά για λόγους κοινωνικούς. Η αγορά παραβλέπει τέτοιες παραμέτρους. Παρόμοια παραδείγματα υπάρχουν στο χώρο της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Η αγορά είναι, συνεπώς, ένας μηχανισμός για τη μέτρηση της επιτυχίας των επιχειρήσεων να ανταποκρίνονται στους αντικειμενικούς σκοπούς τους. Ομοίως, οι καπιταλιστικές επιχειρήσεις ή οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν ως κύριο μέτρο της επιτυχίας τους την απόδοση του κεφαλαίου, όχι απλώς το περιθώριο κέρδους. Αυτό επίσης αποτελεί έναν καλό δείκτη για επιτυχημένη επένδυση. Παρόμοια επιτυχία στην αγορά, είναι επίσης ένας απολύτως αποδεκτός δείκτης για τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας.

Η ουσιαστική διαφορά προκύπτει όχι από τον τρόπο μέτρησης της επιτυχίας αλλά από τον τρόπο χρησιμοποίησης των αποτελεσμάτων της επιτυχίας. Η κοινωνική οικονομία συχνά δραστηριοποιείται σε χώρους όπου αποτυγχάνει η λειτουργία της αγοράς — σε αντικείμενα που οι ιδιωτικές εταιρείες δεν μπορούν να αναλάβουν χωρίς την παρέμβαση του δημοσίου. Η κοινωνική οικονομία λαμβάνει υπόψη κοινωνικές διαστάσεις ως μέρος της στρατηγικής μάρκετινγκ, γνωρίζοντας ότι αυτή η κοινωνική υπευθυνότητα έχει κόστος. Μετρά την απόδοση του κεφαλαίου ως δείκτη αποτελεσματικότητας αλλά η επίτευξη υψηλής απόδοσης κεφαλαίου δεν αποτελεί τον καθαυτό στόχο. Ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας δεν διανέμει την απόδοση της επένδυσης στους ιδιοκτήτες του κεφαλαίου αλλά στα μέλη των συνεταιρισμών ή των ταμείων αλληλασφάλισης ή στους πληθυσμούς - στόχους που επωφελούνται από τις ενώσεις και τα ιδρύματα.

Γιατί επιμένω σ' αυτούς τους παραλληλισμούς;

Πιστεύω ότι είναι σημαντικό να αναγνωρισθεί ότι σε μια σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία, στην οποία οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να έχουν διαφορετικούς στόχους από άλλους φορείς, πρέπει να εξακολουθήσουν να λειτουργούν στο γενικό οικονομικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται. Όταν αυτό κάνουν, το κάνουν συχνά πολύ καλά και πολύ αποτελεσματικά. Η επιτυχία του συνεταιριστικού μοντέλου στην παραγωγή και διάθεση των γεωργικών προϊόντων, σε υπηρεσίες χρηματοδότησης μέσω τραπεζών και ασφαλιστικών φορέων, στο λιανικό εμπόριο, αποτελούν αποδεδειγμένες περιπτώσεις, ανοικτού ανταγωνισμού με τις παραδοσιακές επιχειρήσεις κεφαλαίου. Ανάλογη θέση μπορεί να υποστηριχθεί για τα ταμεία αλληλασφάλισης και υγείας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο τουλάχιστον, η ευρεία διάδοση των φιλανθρωπικών καταστημάτων δείχνει πως οι ενώσεις και τα ιδρύματα χρησιμοποιούν την αγορά για να επεκτείνουν το έργο τους. Η περίπτωση των ιδιωτικών επιχειρήσεων που διαθέτουν κέρδη για ειδικούς σκοπούς, όπως π.χ., για τη βοήθεια αστέγων, προβάλλοντας αυτή την ενέργεια, αυτό αποτελεί ένδειξη ότι οι πιο παραδοσιακοί φορείς της αγοράς βλέπουν ότι η ορθή οικονομική πρακτική και η κοινωνική οικονομία δεν είναι ξένες μεταξύ τους.

Αυτό με οδηγεί στο δεύτερο λόγο για τον οποίο επιμένω στους παραλληλισμούς. Είναι ανάγκη να εκλείψει η αντίληψη ότι οι επιμέρους φορείς κοινωνικής οικονομίας βρίσκονται κάπως έξω από την κύρια οικονομική, κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα, ότι είναι περιφερειακοί ή εκκεντρικοί. Είναι ανάγκη να αλλάξει η εντύπωση ότι η κοινωνική οικονομία αποτελεί ένα μοντέλο για να διασώζει αποτυχημένες επιχειρήσεις, ότι συνεταιρισμοί εργατών αναλαμβάνουν επιχειρήσεις όταν τα παραδοσιακά μέσα έχουν αποτύχει.

Θα ήθελα να ακούσω εκείνους που αντιλαμβάνονται και προωθούν έτσι την εικόνα της κοινωνικής οικονομίας να εξηγούν στον Διοικητή της RABO Bank ότι αυτή η τράπεζα είναι μια μη κερδοσκοπική οργάνωση ή μια εκκεντρική επιχείρηση. Θα ήθελα να πουν στο Σίτυ του Λονδίνου πόσο περίεργο είναι το ότι πολλές αλληλασφαλιστικές εταιρείες αποδίδουν σταθερά περισσότερο για τα μέλη τους από ότι οι ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες κεφαλαίου ή να περιγράφουν αυτές τις εταιρείες ως περιφερειακούς συμμετόχους στην αγορά. Θέλω να τους ακούσω να εξηγούν με ποιο τρόπο η παραδοσιακή οικονομία της αγοράς θα είχε ως αποτέλεσμα την παγκοσμιοποίηση οργανώσεων, όπως η OXFAN ή οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα.

Η κοινωνική οικονομία αποτελεί μέρος του κύριου κορμού της οικονομίας. Μπορούμε να χρησιμοποιούμε τις τεχνικές των πλέον πολυσύνθετων από τους συμμετόχους στην αγορά αλλά μπορούμε να κατευθύνουμε την επιτυχία μας σε σκοπούς άλλους από την απλή καταβολή τιμήματος για το επενδεδυμένο κεφάλαιο. Η επιτυχία στην κύρια αγορά δίνει τη δυνατότητα στην κοινωνική οικονομία να κάνει περισσότερα με τους πόρους της και να επιτύχει περισσότερους από τους στόχους της.

Αν η κοινωνική οικονομία μπορεί και πρέπει να αναπτύξει τις δυνάμεις της μέσα στη γενική οικονομία, μπορεί επίσης να διδάξει τις παραδοσιακές επιχειρήσεις τα οφέλη που μπορούν να αποκτηθούν από κοινωνικά αποδεκτές πολιτικές, όπως η προμήθεια καταναλωτικών αγαθών από πηγές που δεν μετέρχονται απαράδεκτες μεθόδους για την παραγωγή τους και η επένδυση που δεν παραβλέπει τους ηθικούς φραγμούς. Η ιδέα ενός κώδικα συμπεριφοράς για τους μάντζερς των ταμείων συντάξεων, που ανέφερε ο κ. Jeantet, θα μπορούσε, αν συντονιστεί σωστά, να προσφέρει περισσότερα στον περιορισμό των κοινωνικών καταχρήσεων ορισμένων εταιρειών από οσοδήποτε πολιτικές διακηρύξεις σχετικά με την παιδική εργασία.

Η αντίληψη ότι το σύνολο των ΣΤΕΙ είναι μάλλον αναποτελεσματικοί φορείς, που αποτελούνται από καλοπροαίρετα άτομα, που είναι καλοί άνθρωποι αλλά που είναι αποστασιοποιημένοι από τον χειρισμό της πραγματικότητας στον κόσμο, πρέπει να συντριβεί. Κάποια αίσθηση αυτής της εντύπωσης υπάρχει στη σημερινή εφημερίδα Μπέρμινγχαμ Ποστ, η οποία σχολίασε ευνοϊκά τις χθεσινές παρατηρήσεις του Σερ Denis περί αυτό-μεγαλοποίησης των διοικήσεων των Οικοδομικών Ενώσεων (Building Societies) που εγκατέλειψαν την αλληλέγγυο μορφή οργάνωσης.

Αυτό που στην ουσία υποστηρίζεται είναι ότι η μόνη κινητήρια δύναμη των ιδιωτικών επιχειρήσεων είναι η ατομική λαιμαργία απόκτησης και ότι η κοινωνική οικονομία δεν παρέχει μια ικανοποιητική εναλλακτική πρόταση. Δεν αμφιβάλω ότι η ατομική λαιμαργία απόκτησης αποτελεί μια ισχυρή κινητήρια δύναμη —όχι μόνο μεταξύ επενδυτών και βιομηχάνων— αλλά το ατομικό ενδιαφέρον δεν ήταν ποτέ συνώνυμο του εισοδήματος και του πλούτου. Υπάρχουν και άλλοι παράγοντες, που προσφέρει η κοινωνική οικονομία και οι οποίοι μπορούν να προσελκύσουν το ατομικό ενδιαφέρον. Για παράδειγμα, πόσος καιρός θα περάσει ακόμη μέχρι οι αλησίδες των σουπερμάρκετ να προσφέρουν προσωπικές υπηρεσίες άλλες εκτός από τις καθαρά οικονομικές υπηρεσίες, ώστε να διατηρούν την πελατεία τους, ακριβώς όπως οι συνεταιρισμοί προσφέρουν εκπαιδευτικές και πολιτιστικές υπηρεσίες στα μέλη. Τα μεγάλα καταστήματα στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουν επαναφέρει το μίσος, δημιουργούν σύνδεσή του με λογαριασμούς αποταμιεύσεων και με ασφάλιση — δηλαδή υπηρεσίες που πρόσφερε παραδοσιακά η συνεταιριστική κίνηση.

Σε όλη αυτή την προσπάθεια προώθησης της εικόνας της κοινωνικής οικονομίας, ώστε να αναγνωριστεί για ό,τι είναι —έναν σημαντικό παράγον στην παραδοσιακή οικονομία— με τη χρήση παραδοσιακών μέσων αλλά η οποία δεν καταβάλλει τα οικονομικά της αποτελέσματα ως μοιβή του κεφαλαίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ένα ρόλο να παίξει στην υποβοήθηση των οικογενειών όχι μόνο να συναντώνται και να συζητούν τα διάφορα θεσμικά προβλήματά τους, αλλά επίσης να επιβεβαιώσουν τη

θέση τους ως ουσιαστικού τμήματος της σύγχρονης κοινωνίας μας. Για το λόγο αυτό θα προχωρήσουμε σε συζητήσεις με τον τομέα και ιδιαίτερα με τη Συμβουλευτική Επιτροπή των ΣΤΕΙ, ώστε να διαμορφωθεί μια στρατηγική για τον τρόπο γρήγορης πραγματοποίησης προόδου.

Αν μπορούμε να το κάνουμε αυτό για την Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει να προσπαθήσουμε να το κάνουμε και για τα μέλη μας. Το πρόβλημα της εικόνας μας στην περίπτωση αυτή είναι ακόμη πιο δύσκολο. Σε πολλές υποψήφιες χώρες οι συνεταιρισμοί εκλαμβάνονται ως επιχειρήσεις κατευθυνόμενες από το κράτος, στενά συνδεδεμένες με ένα απαξιωμένο πολιτικό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης. Εμείς πρέπει να δείξουμε ότι οι συνεταιρισμοί και τα αλληλασφαλιστικά ταμεία, καθώς και τα άλλα μέλη των ΣΤΕΙ είναι πράγματι βιώσιμοι φορείς εφόσον τα μέλη τους είναι αφοσιωμένα στους στόχους της οργάνωσης.

Οφείλουμε να διδάξουμε τις υποψήφιες χώρες ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Κοινωνική Οικονομία όχι μόνο δεν κατευθύνεται από το κράτος αλλά είναι ακριβώς το αντίθετο. Απαιτεί την εθελοντική και ενεργό προσωπική συμμετοχή των πολιτών για να επιτύχει. Για να επιτευχθεί αυτό θα χρειαστούμε τη δέσμευση των υφιστάμενων Ευρωπαϊκών οργανώσεων και επιμέρους επιχειρήσεων για να μεταδοθεί το μήνυμα και βοήθεια να δημιουργηθεί μια αντίστοιχη δομή, όπου είναι ανάγκη. Απέχουμε ακόμη πολύ από τη συγκεκριμενοποίηση αυτής της προσπάθειας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα επιδιώξει να την αναπτύξει με τη νέα Συμβουλευτική Επιτροπή.

Τέλος, επιτρέψτε μου να πω ότι ακούγοντας τις διάφορες εισηγήσεις εντυπωσιάστηκα από το μέγεθος του έργου που γίνεται σε διάφορες περιοχές και από τον αριθμό των συγκεκριμένων παραδειγμάτων επιτυχίας των μοντέλων κοινωνικής οικονομίας που υπάρχουν. Εντυπωσιάστηκα επίσης από το γεγονός ότι η έκπληξη δεν ήταν μόνο δική μου. Σαφώς, δεν έχουμε ακόμη πετύχει να μεταδώσουμε βασική πληροφόρηση μεταξύ των διαφόρων ομάδων και πολύ περισσότερο μεταξύ των επιμέρους μονάδων. Δεν έχουμε πιθανότητες να λύσουμε αυτό το πρόβλημα αν συνεχίσουμε να θεωρούμε την ενδυνάμωση της επιρροής του τομέα ως ένα απλώς θεσμικό θέμα και όχι ως ένα πρακτικό πρόβλημα. Αν επιζητείτε νέες συνεργασίες, καλά θα κάνετε να κοιτάξετε γύρω σας σ' αυτή την αίθουσα, δεξιά, αριστερά μπροστά και πίσω σας. Πριν κοιτάξετε έξω, δώστε προτεραιότητα στη βελτίωση της επικοινωνίας στο εσωτερικό της οικογένειας. Είναι τώρα καιρός για περισσότερη συνεργασία των επιμέρους οργανώσεων στο εσωτερικό των διαφόρων ομάδων καθώς και μεταξύ των ομάδων. Τώρα είναι καιρός να συνδεθεί ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας με τις μεγάλες οικονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε. Τώρα είναι καιρός να τεθούν τα θεμέλια ενός ολοκληρωμένου οικονομικού μοντέλου που να αποδεικνύει ότι η καλή οικονομική πρακτική και η καλή κοινωνική στοχοθέτηση δεν είναι μόνο συμβατές αλλά και πραγματικά επωφελείς.

Η 45^η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Έγινε στην Αθήνα, 21—22 Ιουλίου 1998, η Γ.Σ. της Συνομοσπονδίας. Αναλυτική περιγραφή των εργασιών της βλ. στο περιοδικό της «Αγροτικός Συνεργατισμός» τεύχος 6—7, Ιούλιος — Αύγουστος 1998, όπου και η εισήγηση του Προέδρου της με τίτλο «Η Ελληνική Γεωργία και οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, προβλήματα – προοπτικές».

Στην εισήγηση του Προέδρου αναπτύσσονται τα θέματα: Α) Κοινοτικό περιβάλλον Β) Διεθνές περιβάλλον Γ) Εξέλιξη βασικών μεγεθών εθνικής οικονομίας. Δ) Αγροτικά θέματα και εθνική αγροτική πολιτική. Ε) Συνεταιριστικά θέματα — αγροτική συνεταιριστική πολιτική.

Δίνουμε στη συνέχεια το τελευταίο αυτό Ε μέρος της εισήγησης. Κείμενο καθόλου ευχάριστο (από τα προβλήματα) αλλά και με αρκετές ελπίδες, όπως τουλάχιστον τα βλέπει και τα αντιμετωπίζει η κεντρική οργάνωση. Ευχόμαστε πετυχημένη εξέλιξη με κύριο όπλο την αποφυγή του κομματισμού, τάση που φαίνεται καθαρά στα κείμενα του περιοδικού όπου διαβάζουμε, ανάμεσα σε άλλα ότι: «Βασικά χαρακτηριστικά της Συνέλευσης, στην οποία επικράτησε το πνεύμα της ομοψυχίας ήταν η περισυλλογή, ο προβληματισμός, η σκληρή αυτοκριτική αλλά και η αποφασιστικότητα για την αναθεώρηση των αντιλήψεων και των πρακτικών του παρελθόντος». Και ακόμα από το απόσπασμα της ομιλίας του Γεν. Γραμμ. της ότι «Ο ρόλος της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι η επαγγελματική προώθηση και ο συντονισμός της πυραμίδας των Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Επιχειρήσεων. Το έχουμε ξεκαθαρίσει. Με το συνδικαλισμό ασχολούνται οι Συνδικαλιστικές Οργανώσεις των αγροτών ΓΕΣΑΣΕ και ΣΥΔΑΣΕ». Παρόμοιες οι επισημάνσεις και πολλών άλλων ομιλητών.

Ε) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ – ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα έχει διανύσει τον κύκλο του και έχει εισέλθει σε μια περίοδο μεγάλων δυσχερειών, που το οδηγούν αργά αλλά σταθερά σε μια κατάσταση κρίσης, ενώ έχει απωλέσει τα τελευταία χρόνια ορισμένες μεγάλες και σημαντικές συνεταιριστικές οργανώσεις και επιχειρήσεις.

Οι συνεταιρισμοί μας, δέσμοι των συσσωρευμένων προβλημάτων και όλων των εκκρεμοτήτων του παρελθόντος έχουν πρόβλημα ν' ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις των καιρών και να λειτουργήσουν ως δυναμικοί φορείς της κοινωνικής οικονομίας ανάγοντες σε παράγοντες κλειδιά:

τον ανταγωνισμό, το συγκριτικό πλεονέκτημα, την παραγωγικότητα, την ορθολογική λειτουργία

Τα αίτια της σημερινής κρίσης είναι πολλά και διάφορα και σίγουρα συνδέονται με τις ιστορικές συνθήκες και τον τρόπο που αναπτύχθηκε ο θεσμός του συνεργατισμού στη χώρα μας. Δεν πρόκειται να σας κουράσω απαριθμώντας ένα - ένα, είναι όμως ομόφωνα, πιστεύω, αποδεκτό απ' όλους εσάς που χρόνια δραστηριοποιούμαστε στο χώρο ότι, η ασφυκτικά κρατική εξάρτηση, ο συμπληρωματικο-υποβοηθητικός ρόλος των οργανώσεών μας προς το κράτος και τον ιδιωτικό τομέα, η χαλάρωση των οριζόντιων και κάθετων διασυνδέσεων μέσα σ' όλο το κίνημα, η μωπική επιχειρηματική ανάπτυξη και προοπτική, ο συντηρητισμός και η έντονα δογματική νοοτροπία, έχουν δημιουργήσει μια έντονα οικονομική προβληματική πραγματικότητα στις οργανώσεις μας και στη συσσώρευση ζημιών και οφειλών.

Στα πλαίσια αυτά, η ΠΑΣΕΓΕΣ ήταν υποχρεωμένη και έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα, όλα αυτά τα τελευταία χρόνια, για να τακτοποιηθούν όλα τα προβλήματα και εκκρεμότητες που έρχονταν από

το παρελθόν, κυρίως για τη ρύθμιση των συνεταιριστικών χρεών και τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων άλλων φορέων (ΑΤΕ, ΚΥΔΕΠ, Δημόσιο) στις Α.Σ.Ο.

Παράλληλα όμως, η ΠΑΣΕΓΕΣ έχει κάνει σημαντικά βήματα και έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για να χαράξει και υλοποιήσει ένα στρατηγικό προασανατολισμό, υποστηρίζοντας την καθημερινή και μεσοπρόθεσμη λειτουργία των οργανώσεων για ν' αναστραφεί επιτέλους η πορεία, να επιτευχθεί επιχειρηματική ανάπτυξη και ν' ανασυγκροτηθούν οι συνεταιριστικές μας οργανώσεις με αποτελεσματικό και οικονομικά αποδεκτό τρόπο.

Προς την κατεύθυνση αυτή η ΠΑΣΕΓΕΣ, με ομόφωνη απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, έχει καταρτίσει και υλοποιεί ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ για την τριετία 1997 έως 1999, το οποίο έχει ήδη κοινοποιήσει σε όλους τους αρμόδιους φορείς του συνεταιριστικού αλλά και του δημόσιου τομέα, σε όλα τα πολιτικά κόμματα και χώρους και σε όλους τους αντιπροσώπους της Γενικής μας Συνέλευσης.

Με το πρόγραμμα αυτό δράσης η ΠΑΣΕΓΕΣ ιεραρχεί τις στρατηγικές επιλογές της και αισιοδοξεί, με την συνεργασία πάντοτε των συνεταιριστικών οργανώσεων – μελών της, ότι θα λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά και θα υποστηρίξει:

- Την οικονομική ανασυγκρότηση των οργανώσεων.
- Τον εκσυγχρονισμό της επιχειρηματικής τους λειτουργίας.
- Την αναδιάρθρωση της δομής του Αγροτικού Συνεταιριστικού Κινήματος.

Φυσικά, δεν πρόκειται να σας κουράσω, αναλύοντας διεξοδικά το πρόγραμμα δράσης και απαριθμώντας όλες τις δραστηριότητες και τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί στην τρέχουσα χρονική περίοδο, από την τελευταία τακτική Γενική μας Συνέλευση. Υπάρχουν στη διάθεση όλων σας και έχουν διανεμηθεί το «πρόγραμμα» και τα «πεπραγμένα» όπου μπορεί κάποιος να έχει ενημέρωση για το έργο που έχει επιτευχθεί.

Θα σταθώ σε ορισμένα μόνο θέματα, τα οποία θεωρώ ότι πέρα από τη γενική δράση της ΠΑΣΕΓΕΣ για την προάσπιση των συμφερόντων των Ελλήνων αγροτών και την ισχυρή εκπροσώπηση των συμφερόντων τους σε εθνικό, κοινωνικό και διεθνές επίπεδο, καταδεικνύουν την ισχυρή και δυναμική παρουσία της ΠΑΣΕΓΕΣ στο επίκεντρο των γεγονότων και έχουν μεγάλη σημασία για το Αγροτοσυνεταιριστικό μας Κίνημα.

Κατ' αρχήν, όσον αφορά το θέμα της ρύθμισης των συνεταιριστικών οφειλών, όπως γνωρίζετε, η ΠΑΣΕΓΕΣ είχε πάγιες θέσεις πάνω σ' αυτό το θέμα και έχει καταβάλει μεγάλες προσπάθειες και έχει αναπτύξει σημαντικές πρωτοβουλίες για να επιλυθεί επιτέλους αυτό το πρόβλημα που μας ταλανίζει εδώ και μια δεκαετία. Μετά τις τελευταίες νομοθετικές ρυθμίσεις (Νόμος 2237/94 και 2538/97) ρυθμίζονται τα χρέη της πλειοψηφίας των Συνεταιριστικών Οργανώσεων όλων των τύπων και βαθμών.

Η υποστήριξη της ΠΑΣΕΓΕΣ, που έχει ήδη ολοκληρώσει μια σειρά μελετών «βιωσιμότητας», ήταν ένα γιγάντιο έργο που χειρίστηκαν με αξιέπαινη προσπάθεια και ζήλο οι υπηρεσίες της ΠΑΣΕΓΕΣ όλα αυτά τα τελευταία χρόνια. Όμως για να μην πάει αυτή η προσπάθεια χαμένη, η κυβέρνηση και κυρίως ο Υπουργός Γεωργίας, θα πρέπει με επιδέξιους χειρισμούς και με συστηματική προσπάθεια να επιτύχει «πολιτική λύση» για να απεμπλακεί το θέμα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Παράλληλα όμως θα πρέπει να προχωρήσει άμεσα στην έκδοση των σχετικών Υπουργικών Αποφάσεων, αφού η κατάσταση αυτή κρατάει σε ομηρία όχι μόνο τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις αλλά και την ΑΤΕ, η οποία δεν μπορεί να εισπράξει τα προβλεπόμενα ομόλογα του Δημοσίου, ώστε να υπάρξει μία σχετική εξυγίανση του χαρτοφυλακίου της.

Δεύτερον, αναφορικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς της ΚΥΔΕΠ, πρέπει να αναφερθεί ότι μετά από τις προτάσεις και τις παρεμβάσεις της ΠΑΣΕΓΕΣ αλλά και την υποστήριξη της ΑΤΕ, το θέμα φαίνεται να λύνεται οριστικά αλλά και ευνοϊκά για τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις. Έτσι:

- Για 91 αποθήκες (οριζόντιες) έχει εκδοθεί υπουργική απόφαση για τη μεταβίβασή τους στις ΕΑΣ.
- Για 170 αποθηκευτικά συγκροτήματα (silos), που έχουν κατασκευαστεί σε ιδιότητα οικοπέδα των ΕΑΣ υπάρχει πρόβλεψη στο Ν. 2538/97 για μεταβίβασή τους σ' αυτές.
- Για 15 αποθηκευτικά συγκροτήματα ιδιοκτησίας ΚΥΔΕΠ έχει γίνει πρόταση από την ΠΑΣΕΓΕΣ για τη μεταβίβασή τους έναντι μικρού τιμήματος στις ΕΑΣ της περιοχής.

Στους προγραμματικούς στόχους της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες για τη μεταβίβαση της υποδομής της ΚΥΔΕΠ στο αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα και κυρίως η στρατηγικής σημασίας υποδομή των σποροκέντρων και των διαμετακομιστικών κέντρων στο Βελεστίνο και Πλατύ Ημαθίας.

Τρίτον, όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς είναι γεγονός ότι ο ιδιόμορφος ιδεολογικός και επιχειρηματικός χαρακτήρας των Συνεταιρισμών έχει οδηγήσει στην ύπαρξη χωριστού νομικού πλαισίου σ' όλες τις χώρες τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ύπαρξη ωστόσο ενός θεσμικού πλαισίου δεν αποτελεί πανάκεια για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Για να μην επαναληφθούν λάθη του παρελθόντος η ΠΑΣΕΓΕΣ ανέλαβε πρωτοβουλίες και συνέστησε επιτροπή η οποία με την υποστήριξη επιστημόνων του αγροτοσυνεταιριστικού χώρου κατάρτισαν ένα νομοθετικό συνεταιριστικό πλαίσιο, που διαπνέεται από τους εξής τρεις άξονες:

1. Στο κλίμα του έντονου ανταγωνισμού και με δεδομένες τις σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής γεωργίας, οι συνεταιρισμοί αποκτούν κρίσιμη σημασία, γιατί μόνο με τη βοήθεια της συνεταιριστικής δράσης μπορούν να επιβιώσουν οι μικρές ελληνικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και να συντηρηθούν οι τοπικές κοινωνίες, ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Με τους συνεταιρισμούς θα μπορέσουν οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις να επιτύχουν μειωμένες τιμές στους συντελεστές παραγωγής και βελτίωση του ποσοστού της τελικής τιμής που απολαμβάνει ο παραγωγός για προϊόν βελτιωμένης ποιότητας.

2. Οι συνεταιρισμοί αποτελούν επιχειρήσεις των παραγωγών που οφείλουν να λειτουργούν ανταγωνιστικά στην αγορά, οπότε δεν δικαιολογούνται ρυθμίσεις που καθιστούν τη λειτουργία τους δύσκαμπτη σε σύγκριση με τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα, ως επιχειρήσεις των μελών οφείλουν να λειτουργούν ως ανεξάρτητοι φορείς, με ευθύνη και προς όφελος των μελών τους. Ο κοινωνικός χαρακτήρας των συνεταιρισμών ενυπάρχει στους εσωτερικούς κανόνες που εφαρμόζουν οι συνεταιρισμοί, ενώ οποιεσδήποτε πρωτοβουλίες που εξυπηρετούν τον κοινωνικό περιγύρο τους προϋποθέτουν την οικονομική ευρωστία τους.

3. Το θεσμικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς οφείλει να έχει ως οδηγό τις καθιερωμένες συνεταιριστικές αξίες και τις διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, με συνκρίτησή της διεθνούς εμπειρίας και θεσμικής οργάνωσης, χωρίς οποιεσδήποτε άλλες εξωσυνεταιριστικές σκοπιμότητες.

Ειδικότερα, όσον αφορά το Σώμα Ειδικών Ελεγκτών (ΣΕΕ), θέση της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι η δημιουργία ενός ανεξάρτητου σώματος ελεγκτών, τα στελέχη του οποίου δεν θα κάνουν μόνο τον τυπικό έλεγχο στις ΑΣΟ, αλλά θα είναι ταυτόχρονα επιχειρηματικοί σύμβουλοι και φορείς ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος γενικότερα.

Η πρόταση της ΠΑΣΕΓΕΣ, για την τροποποίηση του συγκεκριμένου άρθρου στο Νόμο «περί Συνεταιρισμών» (εποπτεία και έλεγχος ΑΣΟ) έχει συμπεριληφθεί στο Ν. 2538/97. Η ΠΑΣΕΓΕΣ προχώρησε ακόμα περισσότερο και με δική της πρωτοβουλία συγκρότησε ομάδα εργασίας με συμμετοχή εξειδικευμένων εμπειρογνομόνων από τη χώρα μας, την Κύπρο και τη Γερμανία και έχει ήδη επεξεργαστεί, ολοκληρώσει και υποβάλει στον Υπουργό Γεωργίας, την τελική της πρόταση (σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος) για τις προϋποθέσεις και τους κανόνες λειτουργίας αυτού του Σώματος.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι σ' ένα σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον οι επιχειρήσεις δημιουργούν διάφορες μορφές επιχειρηματικής συνεργασίας για να ανταπεξέλθουν στον έντονο ανταγωνισμό, να επιβιώσουν και ν' αναπτυχθούν.

Έχοντας ως δεδομένο το μέγεθος του Συνεταιριστικού μας Κινήματος αλλά και την ενδοσυνεταιριστική συνεργασία, θα πρέπει να προωθήσουμε κοινές δράσεις, ώστε:

- Να βελτιωθεί το σύστημα πληροφόρησης για έγκαιρη και αποτελεσματική ροή πληροφόρησης.
- Να ενισχυθούν οι διεπαγγελματικές και διασυνεταιριστικές δράσεις για την ενίσχυση των εξαγωγικών προσπαθειών.
- Να προωθηθούν διαδικασίες κοινής προμήθειας για ισχυρή διαπραγματευτική δύναμη με σημαντικά εμπορικά κέρδη.
- Να ενδυναμωθούν υποστηρικτικές δραστηριότητες στις επί μέρους επιχειρηματικές λειτουργίες.

γίες των ΑΣΟ.

Στα πλαίσια αυτά, η ΠΑΣΕΓΕΣ έχει δρομολογήσει πολλές δραστηριότητες, επιγραμματικά δε αναφέρονται:

- Προωθεί την οργάνωση δικτύου πληροφόρησης δεδομένων με τη συμμετοχή των ΕΑΣ.
- Υλοποιεί εδώ και μία 5ετία, από κοινού με τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις, το ολοκληρωμένο σύστημα κοινοτικών ενισχύσεων για τη διανομή των επιδοτήσεων στους αγρότες - παραγωγούς.
- Έχει προωθήσει προς έγκριση στο Υπουργείο Γεωργίας μια σειρά προγραμμάτων π.χ. για το μέλι, την ορεινή γεωργία, την καταπολέμηση της βουρκέλλωσης, τη Σχολή Αλιείας στα πλαίσια του PESCA, για τα οποία ακόμα δεν έχουμε πάρει απάντηση.
- Προωθεί και αναπτύσσει σχέσεις με άλλα συνεταιριστικά κινήματα των πρώην ανατολικών χωρών μέσω του γραφείου διαβαλκανικής συνεργασίας.
- Προωθεί κοινοτικά προγράμματα (TACIS, PHANE) για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στα αγροτοσυνεταιριστικά κινήματα της Μολδαβίας και Ρουμανίας.
- Αναπτύσσει νέες σχέσεις με το συνεργατικό κίνημα της Κύπρου και έχει εκπονήσει για λογαριασμό του μελέτη για τις επιπτώσεις που θα έχει η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. στον τομέα των δημητριακών.
- Συνεχίζει με εντατικό ρυθμό τη λειτουργία και αναπτύσσει τις εργασίες της «Συνεταιριστικής εκπαίδευσης» και του ΚΕΚ-ΠΑΣΕΓΕΣ σε συνεργασία με τις ΕΑΣ-μέλη της.
- Επεκτείνει και βελτιώνει την υφισταμένη εκπαιδευτική της υποδομή στη Θέρμη Θεσσαλονίκης μετά την έκριση σχετικού αιτήματός της από το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας (υποπρόγραμμα 5, μέτρο 4).
- Προωθεί τις διαδικασίες για τη μεταβίβαση του πακέτου μετοχών συνεταιριστικών εταιρειών της ΑΤΕ στις ενδιαφερόμενες συνεταιριστικές οργανώσεις. Πρωταρχικής σημασίας θέμα για την αξιοπιστία του συνεταιριστικού κινήματος και την υλοποίηση δεδομένων κυβερνητικών δεσμεύσεων και συμφωνιών αποτελεί το θέμα της ΔΩΔΩΝΗ Α.Ε.

Ο δρόμος προς την επιχειρηματική ανάκαμψη και την ανασυρότηση του Αγροτικού Συνεταιριστικού μας Κινήματος είναι δύσκολος και δύσβατος. Είναι, όμως, μονόδρομος. Όχι μόνο για τις οργανώσεις μας και το κίνημά μας, το οποίο οφείλει να προετοιμαστεί για τη νέα εκατονταετηρίδα του, αλλά είναι μονόδρομος, επίσης, για τους Έλληνες αγρότες, για την ελληνική γεωργία και για την εθνική μας οικονομία. Είμαι βέβαιος ότι αν προσπαθήσουμε όλοι μαζί, αν κάνουμε καθημερινή πράξη το σύνθημά μας: «Ο καθένας για όλους και όλοι για τον καθένα», θα πετύχουμε στο έργο μας, όσο δύσκολο και όσο μεγάλο και αν είναι. Το δύσκολο και μεγάλο έργο που έχουμε μπροστά μας απαιτεί μεγάλες και επίπονες προσπάθειες και απαιτεί, προπαντός, ενότητα, ομοψυχία και κοινή προσπάθεια.

Η ΠΑΣΕΓΕΣ με την ισχυρή παρουσία της σε όλα τα εθνικά, κοινοτικά και διεθνή όργανα που διαμορφώνονται οι αποφάσεις για τη μελλοντική εξέλιξη της γεωργίας και των συνεταιρισμών, είναι αποφασισμένη, να παίξει πρωταρχικό και αποφασιστικό ρόλο για την προάσπιση των συμφερόντων των Ελλήνων αγροτών. Με τη δυναμική παρουσία της και το ιστορικό της όνομα, που γίνεται σεβαστό σε όλα τα εθνικά και διεθνή όργανα, η ΠΑΣΕΓΕΣ θα παρακολουθεί βήμα προς βήμα τις εθνικές και τις διεθνείς εξελίξεις και θα συνεχίσει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να τις επηρεάσει προς την κατεύθυνση που εξυπηρετούν τα συμφέροντα των Ελλήνων αγροτών και των Συνεταιριστικών τους Οργανώσεων. Σε στενή συνεργασία με τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών - μέλη της και το πυκνό δίκτυο παρουσίας τους σ' όλη την επικράτεια, με τις άλλες εθνικές αγροτοσυνδικαλιστικές οργανώσεις - ΓΕΣΑΣΕ και ΣΥΔΑΣΕ - Η ΠΑΣΕΓΕΣ θα ενημερώνει όλο τον αγροτοσυνεταιριστικό χώρο και θα ισχυροποιεί την παρουσία της σε όλους τους χώρους.

Η υπόθεση της ανάπτυξης της γεωργίας μας, της ανασυγκρότησης και του εκσυγχρονισμού του αγροτοσυνεταιριστικού μας κινήματος είναι υπόθεση όλων μας, όπως είναι επίσης υπόθεση και ευθύνη της Πολιτείας και της Κυβέρνησης, που παίξει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του οικονομικού, κοινωνικού, επιχειρηματικού και θεσμικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο είμαστε υποχρεωμένοι να λειτουργήσουμε.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤ. Ν. ΚΛΗΜΗ ΣΕ ΕΠΙΤΙΜΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ

Στο τεύχος 50 (Απριλίου – Ιουνίου 1998 σ. 65) σημειώσαμε ότι το περιοδικό μας είναι περήφανο που η συνεταιριστική ιδεολογία, εφαρμογή και επιστήμη στην Ελλάδα τιμήθηκε από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών στο πρόσωπο του Αριστ. Ν. Κλήμη με την αναγόρευσή του σε Επίτιμο Διδάκτορα για το όλο επί 60 χρόνια συνεταιριστικό έργο του (ιδεολογικό, επιστημονικό, εφαρμογής).

Στη συνέχεια δημοσιεύσαμε τότε το πρόγραμμα της όλης τελετής της 18 Μαρτίου 1998 και την ομιλία του επίτιμου διδάκτορα Α. Ν. Κλήμη με την σημείωση ότι δεν ήταν δυνατό να παρουσιασθούν στο τεύχος εκείνο, από έλλειψη τότε σελίδων, όλες οι σχετικές επίσημες ομιλίες κατά την Αναγόρευση.

Δίνουμε τώρα στη συνέχεια:

- α) την εισήγηση του Πρύτανη του Πανεπιστημίου Καθηγητή κ. Σπ. Κυρίτση.*
- β) την ομιλία του εισηγητή Καθηγητή κ. Κ. Α. Παπαγεωργίου.*
- γ) τον τίτλο Αναγόρευσης από τον Πρόεδρο του Τμήματος Αγροτικής Οικονομίας Καθηγητή κ. Ν. Μαρτίνο.*

*Η περιένδυση του τιμωμένου με την τήβεννο του Πανεπιστημίου
από τον Πρύτανη Καθηγητή κ. Σπ. Κυρίτση*

Α΄

**Η ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ
ΤΟΥ ΓΕΩΠΟΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ κ. ΣΠ. ΚΥΡΙΤΣΗ**

«Το Πανεπιστήμιο, ταγμένο να θεραπεύει την επιστήμη, έχει χρέος να τιμά εκείνους που από όποια θέση κι αν βρέθηκαν, λάμπρυναν με το έργο και το παράδειγμά τους τον τίτλο του επιστήμονα και αποτέλεσαν παράδειγμα προς μίμηση. Γι' αυτό έχει θεσπισθεί η δυνατότητα απονομής του τίτλου του Επίτιμου Διδάκτορα σε διακεκριμένους επιστήμονες, που έχουν παρουσιάσει ιδιαίτερα αξιόλογο έργο και έχουν προσφέρει εξαιρετικές υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο.

Σε μια εποχή που ο εύκολος εντυπωσιασμός δημιουργεί εφήμερα είδωλα και που οι πραγματικοί εργάτες του πνεύματος κινδυνεύουν να μπουν στο περιθώριο, το Πανεπιστήμιο οφείλει να υψώνει το δικό του ανάστημα και να προβάλλει τα δικά του πρότυπα προς μίμηση, πρότυπα αξιωσύνης στην επιστήμη και ανωτερότητας στην αρετή.

Με εξαιρετική ικανοποίηση η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου δέχθηκε ομόφωνα την ομόφωνη απόφαση του Τμήματος Γεωργικής Οικονομίας για την αναγόρευση του Αριστείδα Ν. Κλήμη σε Επίτιμο Διδάκτορα του Πανεπιστημίου. Το τεράστιο και ποιοτικά εξαιρετο έργο του σε θέματα Συνεταιρισμών, Αγροτικής Οικονομίας και Αγροτικής Πολιτικής και η ουσιαστική συμβολή του στη θεωρητική και πρακτική αντιμετώπιση πραγματικών προβλημάτων του αγροτικού χώρου με σταθερότητα και συνέπεια, αποτελούν αυτοτελείς τίτλους τιμής για τον Αριστείδα Κλήμη, τους οποίους έρχεται σήμερα να επικυρώσει το Πανεπιστήμιο.

Επίκεντρο του επιστημονικού ενδιαφέροντος του Αριστείδα Κλήμη είναι οι Συνεταιρισμοί, ένας γνωστικός χώρος που συνδέεται από πολύ παλιά με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο.

Ο πρώτος Καθηγητής Γεωργικής Οικονομίας της Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής από την ίδρυσή της το 1920 μέχρι το θάνατό του το 1929 ήταν ο Σωκράτης Ιασεμίδης, ένας πρωτοπόρος και πρωταγωνιστής της συνεταιριστικής ιδέας και πράξης.

Ακόμη, η Γεωπονική Σχολή ήταν η πρώτη που αγκάλιασε το συνεταιριστικό θεσμό, με την προσαρμογή σ' αυτή της Σχολής Συνεταιριστών το 1929.

Είναι επίσης η πρώτη Σχολή που εισήγαγε το μάθημα της Συνεταιριστικής Οικονομίας στο πρόγραμμα σπουδών των φοιτητών της, το οποίο δίδαξε επί αρκετά χρόνια ο Θεόδωρος Τζωρτζάκης, μια φυσιογνωμία της οποίας η ακτινοβολία άφησε εποχή.

Η σημερινή αναγόρευση του ακάματου μελετητή των συνεταιριστικών θεμάτων Αριστείδα Κλήμη σε Επίτιμο Διδάκτορα, υποδηλώνει και τη σημασία που αποδίδει το Πανεπιστήμιο στο συνεταιριστικό θεσμό, ένα θεσμό που μπορεί να έχει κλονισθεί, όπως και άλλες φορές στο παρελθόν, αλλά που μπορεί να προσφέρει πολλά στη σημερινή γεωργική οικονομία. Η δύναμη της συνεργασίας είναι και θα είναι πάντοτε ισχυρή, όχι μόνο για τις ανθρώπινες κοινωνίες αλλά και από οικονομική άποψη. Είναι το όπλο των μικρών με το οποίο αποκτούν δύναμη μεγάλων.

Στη σημερινή εποχή του έντονου ανταγωνισμού, η δύναμη που προσφέρει η συνεργασία είναι πολύτιμη. Δεν έχουμε δικαίωμα να την αφήσουμε ανεκμετάλλευτη.

Η ομόθυμη αναγνώριση του έργου του Αριστείδα Κλήμη αποτελεί καλή αφετηρία για μια ανανέωση της συνεταιριστικής προσπάθειας στη χώρα μας. Το πλούσιο και διδακτικό έργο του είναι ικανό να διαπαιδαγωγήσει και να καθοδηγήσει επιστήμονες και ανθρώπους της πράξης, για να ξαναδώσουν στο συνεταιριστικό θεσμό την αίγλη και την οικονομική και κοινωνική αποτελεσματικότητα, που από τη φύση του διαθέτει. Το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο θα είναι αρωγός σε κάθε τέτοια προσπάθεια.

Ο Αριστείδης Κλήμης παρέχει τα φώτα με ένα έργο ζωής και αναμένει πολλές δάδες να επωφεληθούν».

Β'

**Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤ. Ν. ΚΛΗΜΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
κ. ΚΩΝ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ 18.3.1998)**

Είναι η ακόλουθη:

«Υποδεχόμεθα σήμερα στην πανεπιστημιακή κοινότητα έναν γεννημένο πανεπιστημιακό δάσκαλο. Μπορεί ο ρους της ζωής να μην οδήγησε τον Αριστείδη Κλήμη στο Πανεπιστήμιο. Όμως, από όποια θέση και αν βρέθηκε, έργο της ζωής του, επί 65 χρόνια, υπήρξε η έρευνα, η συγγραφή και η διδασκαλία. Το έργο αυτό επιτέλεσε όχι από επαγγελματική υποχρέωση ή οικονομική ωφέλεια αλλά από μεράκι και αίσθηση χρέους ενός πνευματικού ανθρώπου προς μια κοινωνία που αναζητεί και δικαιούται να επιτύχει μια κοινωνική ισορροπία μεταξύ των ατόμων και των ομάδων που την απαρτίζουν. Όπως δε συμβαίνει, κατά κανόνα, το έργο που παράγεται από εσωτερική παρόρμηση έχει ξεχωριστή πνοή και ομορφιά, έχει κάτι από την ψυχή του δουλευτή του.

Ο Αριστείδης Ν. Κλήμης γεννήθηκε στο Πλωμάρι της Λέσβου και πέρασε τα μαθητικά του χρόνια στη Μυτιλήνη.

Σπούδασε στη Σχολή Συνεταιριστών, όπου εισήχθη έπειτα από εξετάσεις το 1933, 2ος κατά σειράν επιτυχίας. Η Σχολή ήταν προσαρτησμένη στην Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή από την ίδρυσή της το 1929 μέχρι την κατάργησή της, μαζί με την μητρική Ανωτάτη Γεωπονική, το 1937. Ο Αριστείδης Κλήμης είχε τότε καθηγητές τον Σταύρο Παπανδρέου, τον Αριστοτέλη Σίδερη, τον Γεράσιμο Μολφέτα, τον Αθανάσιο Μουλούλη και άλλους, που υπήρξαν εξέχουσες φυσιογνωμίες στον κλάδο τους.

Από τους πρώτους μήνες φοίτησης στη Σχολή βρέθηκε δίπλα στον Θεόδωρο Τζωρτζάκη, που αγωνιζόταν ιδεολογικά, ως Αντιπροσωπεία Ενώσεων Συνεταιρισμών και κυρίως με το προσωπικό του κύρος, για την ίδρυση της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών. Ο Αριστείδης Κλήμης βοήθησε εκτελεστικά, αμισθί και αυτός, κατά τις ελεύθερες από τη Σχολή ώρες του, στην πραγματοποίηση της ίδρυσης, που έγινε με τη γενική συνέλευση στις αρχές του 1935 (τις ίδιες μέρες με το κίνημα του 1935).

Στο μεταξύ και ενώ ήταν ακόμη σπουδαστής στη Σχολή, το 1934, έλαβε μέρος σε διαγωνισμό της ΑΤΕ στην οποία και προσλήφθηκε το 1935 και αποσπάσθηκε στη Συνομοσπονδία Συνεταιρισμών, για να εξακολουθήσει να συμβάλλει στην αρχική οργάνωση και λειτουργία της. Και ενώ εργαζόταν εκεί, πέτυχε αριστούχος στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και του απονεμήθηκε γι' αυτό το 1935, Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών (Βραβείο Αδαμαντίου Κοραή).

Υπηρέτησε την Πατρίδα τρεις φορές: Το 1940/41 ως κληρωτός και με δύο ονομαστικές προσκλήσεις από το 1944 ως τις αρχές του 1946 και πάλι από τις αρχές του 1947 ως το 1949 στο Επιτελείο Ναυτικού.

Επαγγελματικά, ο Αριστείδης Κλήμης σταδιοδρόμησε στην ΑΤΕ από το 1935 μέχρι το 1972, οπότε υπέβαλε παραίτηση και αφοσιώθηκε αποκλειστικά στο συγγραφικό συνεταιριστικό του έργο.

Στην ΑΤΕ υπηρέτησε σε διάφορες θέσεις και ήταν ο πρώτος Προϊστάμενος της Υπηρεσίας Οικονομικών Μελετών από την ίδρυσή της το 1962 ως το 1972, ενώ με αποφάσεις της Διοικήσεως ήταν αρμόδιος και για τα θέματα Ε.Ο.Κ. και για την μετεκπαίδευση των υπαλλήλων.

Η σταδιοδρομία του όμως έχει και ένα πλούτο άλλων δραστηριοτήτων, παράλληλα με το έργο του στην ΑΤΕ. Για λόγους συντομίας αναφέρονται:

• Η συνδρομή που πρόσφερε στην ΠΑΣΕΓΕΣ (1946–1950) για τη μετακατοχική ανασυγκρότησή της και η 14ετής (1949–1963) συνεργασία του (διοικητική και διδακτική) με την Υπηρεσία Συνεταιριστικής Εκπαίδευσης των Κεντρικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, σε συνεργασία με Καθηγητές της Γεωπονικής και άλλων Σχολών καθώς και η συμμετοχή του στην Επιτροπή Σχολικών Συνεταιρισμών.

• Η επί δεκαετίες οργάνωση και διεύθυνση αγροτοσυνεταιριστικών περιοδικών, «Η Φωνή των Συνεταιρισμών» της ΠΑΣΕΓΕΣ (1946–1950), «Δελτίον της Αγροτικής Τραπέζης» (1956–1962), «Θέματα Συνεταιρισμών και Αγροτικής Οικονομίας» (1971–1984) των Οικονομοπούλου – Κλήμη και «Συνεταιριστική Πορεία», της Εταιρείας των Φίλων του Συνεργατισμού (1986–1987), στην οποία Εταιρεία, πλην άλλων προσωπικοτήτων, μετείχε και διετέλεσε πρώτος Πρόεδρος, με Γενικό Γραμματέα τον Αριστείδη Κλήμη, ο σεβαστός σε όλους μας αείμνηστος καθηγητής της Σχολής μας, Ακαδημαϊκός Νικόλαος Ρουσσόπουλος.

• Η μόνιμη συνεργασία του στο περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», του Θεόδωρου Τζωρτζάκη, καθώς και συνεργασία σε πολλά άλλα έντυπα, εγκυκλοπαίδειες, συμμετοχές σε συνέδρια.

• Η διδασκαλία συνεταιριστικών μαθημάτων και μαθημάτων αγροτικής οικονομίας, εκτός από τη Σχολή των Κεντρικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, σε σεμινάρια Υπουργείων για μετεκπαίδευση υπαλλήλων και με ομιλίες σε πολλές πόλεις της Ελλάδος και στην Κύπρο.

• Η συμμετοχή του σε συμβούλια αστικών συνεταιρισμών και επιστημονικών οργανώσεων, όπως ως Γενικός Γραμματέας της Εταιρείας Γεωργοοικονομικών Μελετών, με Πρόεδρο τον αείμνηστο καθηγητή της Σχολής μας Χρυσό Ευελπίδη.

• Αφησα τελευταία τη συμμετοχή του ως εμπειρογνώμονα σε επιτροπή κατάρτισης σχεδίου νόμου για τους συνεταιρισμούς από προσωπικότητες υψηλού κύρους. Ίσως τα συνεταιριστικά πράγματα της χώρας θα ήταν σήμερα διαφορετικά αν οι θέσεις εκείνες των ειδικών είχαν ληφθεί υπόψη στα αλληπάλληλα νομοθετήματα για τους συνεταιρισμούς της τελευταίας εικοσαετίας.

Αδικεί την πλούσια προσφορά του Αριστείδη Κλήμη στο γίνεσθαι των συνεταιρισμών αυτή η τηλεγραφική αναφορά στην κοινωνική προσφορά του. Θα χρειαζόταν όμως πολύς χρόνος για να παρουσιασθεί η συμβολή του και επέλεξε να σας παρουσιάσω όσο συνοπτικά γίνεται το τεράστιο συγγραφικό του έργο, αυτό που έχει πάρει μορφή βιβλίων, διότι η αρθρογραφία του σε περιοδικά, για θέματα Συνεταιρισμών, Αγροτικής Οικονομίας και Αγροτικής Πολιτικής, ξεπερνά τα 1.800 κείμενα.

Η θεματολογία του επιστημονικού έργου του Αριστείδη Κλήμη επικεντρώνεται στους Συνεταιρισμούς, στην Αγροτική Οικονομία και στην Αγροτική Πολιτική.

Άρχισε να εμφανίζεται στο προσκήνιο πριν από ακριβώς 65 χρόνια (στις 5 Απριλίου 1934), φοιτητής τότε της Συνεταιριστικής Σχολής, με κείμενα προβληματισμού και γνώμης, όπως η φορολογία του ελαιολάδου, η ανάγκη ίδρυσης Πανελληνίας Συνομοσπονδίας των συνεταιρισμών, οι σχολικοί συνεταιρισμοί, κ.λπ.

Το πρώτο του μικρό βιβλίο «Οι Συνεταιρισμοί εις την Λέσβον» το παρουσίασε το 1937, σε ηλικία 22 ετών και ο Χρυσός Ευελπίδης, στο περιοδικό του Αγροτική Οικονομία, το χαρακτήρισε ως «πολύ ενδιαφέρουσα και καλογραμμένη μελέτη».

Είμαστε στην περίοδο της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου, όταν οι συνεταιρισμοί είναι κατευθυνόμενοι αποκλειστικά από το κράτος, η ΠΑΣΕΓΕΣ από ορθόδοξη συνεταιριστικά (με Αλέξανδρο Μπαλτατζή Πρόεδρο και Θεόδωρο Τζωρτζάκη Διευθυντή) Πανελλήνια Συνομοσπονδία έχει μετατραπεί σε Εθνική Συνομοσπονδία Συνεταιρι-

σμών Ελλάδος με Πρόεδρο τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Γεωργίας και συγχρόνως Υποδιοικήτη της ΑΤΕ, με άλλες ιδέες για την οργάνωση του κράτους και για το ρόλο των συνεταιρισμών. Ο Αριστείδης Κλήμης, τελειόφοιτος της Νομικής και υπάλληλος της ΑΤΕ, είχε μετατεθεί στη Μυτιλήνη. Με την ευκαιρία του πρώτου, με χιλιάδες συνέδρους, «συνεταιριστικού συνεδρίου», του καθεστώτος, τόλμησε και εξέδωσε το δεύτερο βιβλίο του, με τίτλο «Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί», για να προβληθούν οι κανόνες του γνήσιου συνεταιρισμού, κάτι το αιρετικό για την εποχή εκείνη. Για το βιβλίο αυτό ο Θ. Τζωρτζάκης θα γράψει στο περιοδικό «Συνεταιριστής» ότι αποτελεί «ευσυνειδήτο οδηγό για την ορθή κατεύθυνση των συνεταιρισμών» που «προέρχεται από έναν από τους πλέον φωτισμένους και συνειδητούς συνεταιριστές, που έχει μέσα του τον ενθουσιασμό και την ικανότητα να διακρίνει τους άξιους κόπου ανώτερους σκοπούς».

Το βιβλίο αυτό, επανεκδόθηκε με προσθήκες και βελτιώσεις το 1947, όταν ο Αριστείδης Κλήμης μετακλήθηκε από την ΑΤΕ στην Αθήνα και ανέλαβε ανώτερα καθήκοντα για την μετακατοχική αναδιοργάνωση της Συνομοσπονδίας. Η δεύτερη αυτή έκδοση είναι αφιερωμένη «στη μνήμη του πατέρα των ελληνικών συνεταιρισμών Σωκράτη Ιασεμίδη και στους αφανείς πρωτεργάτες της συνεταιριστικής κίνησης».

Το 1948 εκδίδεται το βιβλίο «Ελληνικόν Συνεταιριστικόν Δίκαιον». Το βιβλίο αυτό αποτελεί την πρώτη στην Ελλάδα συστηματική έκθεση και ερμηνεία της ελληνικής νομοθεσίας για τους συνεταιρισμούς, ένα εντελώς πρωτότυπο κείμενο που στόχο είχε να βάλει κάποια τάξη στο λαβύρινθο της συνεταιριστικής νομοθεσίας και της ως τότε φτωχής νομολογίας. Η εμπειρία του συγγραφέα από τη συνεταιριστική πράξη ανέτρεψε κρατούσες απόψεις και έδωσε ερμηνείες που καθιερώθηκαν από τότε. Στο βιβλίο αυτό έγιναν ρητές αναφορές από τη νομολογία και εκφράστηκαν ιδιαίτερα κολακευτικά σχόλια από τους ειδικούς καθηγητές Πανεπιστημίου.

Νέο βιβλίο του δημοσιεύεται το 1950, με τίτλο «Αγροτική Πίστις». Το βιβλίο αυτό αναφέρεται στο ιστορικό ίδρυσης της ΑΤΕ. Στις σελίδες του βιβλίου συγκεντρώνονται σημαντικά ιστορικά στοιχεία για τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι οραματιστές και υποστηρικτές ίδρυσης της ΑΤΕ, όπως ο Σπύρος Χασιώτης, πρώτος Διευθυντής (Πρύτανης, θα λέγαμε σήμερα) της Γεωπονικής Σχολής, ο Σωκράτης Ιασεμίδης, που απεβίωσε τον ίδιο χρόνο της ίδρυσης της ΑΤΕ, ο Χρυσός Ευελπίδης, μετέπειτα καθηγητής της Σχολής, ο Αλέξανδρος Μυλωνάς, καθώς και οι πρωτεργάτες πολιτικοί, ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου, που έθεσε ως αμετακίνητο στόχο του την ίδρυση της ΑΤΕ και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, που πραγματοποίησε την ίδρυση.

Ακόμη και σήμερα, είναι χρήσιμη η αντιπαραβολή του αρχικού σχεδιασμού και των βλέψεων των ιδρυτών προς την πορεία της ΑΤΕ, γιατί διακρίνει κανείς τη διορατικότητα και τη σύνεση του αρχικού σχεδιασμού την οποία εξέτρεψαν οι ποικίλες αναστατώσεις και επηρεασμοί σκοπιμότητας που ακολούθησαν. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε και σε δεύτερη έκδοση το 1954, με την ευκαιρία της επετείου των 25 χρόνων από την ίδρυση της ΑΤΕ και των 40 χρόνων των συνεταιρισμών. Εκδόθηκε τότε από τον Σύλλογο Υπαλλήλων της ΑΤΕ σε χιλιάδες αντίτυπα και εκτιμήθηκε ιδιαίτερα.

Μετά από ένα χρόνο (το 1951), ένα καινούργιο βιβλίο με τίτλο «Διεθνής νομοθεσία περί συνεταιρισμών», παρουσιάζεται με τη συνεργασία του Αριστείδη Κλήμη με τον Νικ. Πολύζο και τον Β. Ανθρακόπουλο. Περιλαμβάνει τους νόμους της Γαλλίας, της Ελβετίας, της Αγγλίας, της Ιταλίας και της Αργεντινής. Αποτέλεσε μια προσπάθεια να καταδείξουν οι συγγραφείς ότι η συνεταιριστική νομοθεσία οφείλει να στηρίζεται στις παγκόσμιες συνεταιριστικές αρχές και όχι σε εντυπώσεις της στιγμής και σε άλλες σκοπιμότητες. Είναι κρίμα να διαπιστώνει κανείς ότι και σήμερα, μισόν αιώνα

μετά, οι νομοθετούντες δεν έχουν ασπασθεί αυτή τη μεγάλη αλήθεια, ότι η νομοθεσία για τους συνεταιρισμούς δεν γίνεται με αυτοσχεδιασμούς.

Νέα εργασία παρουσιάζεται το 1952, με τίτλο «Θεωρητική σύγχρονος ενατένισος της λειτουργίας της αγροτικής πίστης». Η εργασία αυτή θεμελιώνει θεωρητικά τον ρόλο της αγροτικής πίστης που εκφεύγει πλέον από τον εμπειρισμό. Παρουσιάζει την ανάγκη στήριξης της πίστης σε ανάλυση της αγροτικής επιχειρήσης και στη διαθεσιμότητα εκ μέρους του αγροτικού επιχειρηματία των υπολοίπων συντελεστών της παραγωγής και αναλύει τη σημασία της αγροτικής πίστης ως εργαλείου αγροτικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Τον ίδιο χρόνο (1952), προχώρησε σε μια εμπειριστατωμένη διερεύνηση των συνταγματικών ρυθμίσεων για τους συνεταιρισμούς, με τίτλο «το Ελληνικό Σύνταγμα και η συνεταιριστική κίνηση». Από την εργασία αυτή προβάλλει η σύγχυση περί τα συνεταιριστικά πολλών από τους καλούμενους να εκφέρουν γνώμη και να αποφασίσουν, καθώς και το τελικό ξεκαθάρισμα, στο Σύνταγμα του 1952, της ιδιαιτερότητας και της σημασίας των συνεταιρισμών.

Η επόμενη εμφάνιση του Αριστείδη Κλήμη έγινε το 1955, με τη μελέτη του με τίτλο «Η αγροτική οικονομία προ και μετά την ίδρυση της ΑΤΕ». Η μελέτη αυτή εκπονήθηκε ύστερα από προκήρυξη Βραβείου εκ μέρους της Ακαδημίας Αθηνών, υποβλήθηκε ανώνυμα, κρίθηκε από την Τάξη Θετικών Επιστημών και την Ολομέλεια και της απονεμήθηκε το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών.

Ολοκληρωμένη η μελέτη αυτή εκδόθηκε το 1961, με τίτλο «Η Αγροτική Οικονομία της Ελλάδος». Για τη μελέτη αυτή ο Λάζαρος Χουμανίδης έγραψε στο Αρχείο Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών που εξέδιδε ο Δ. Καλιτσούνακης, τα εξής: «Το βιβλίο τούτο, καίτοι αυστηρώς επιστημονικόν εις ότι αφορά την διατύπωσιν και το περιεχόμενον, εξυπηρετεί ιδιαιτέρως πρακτικὰς ανάγκας βασικής σημασίας, διότι δίδει πλούσια στοιχεία και φωτίζει με την γνωστήν θετικότητά σκέψης του συγγραφέως την σημερινήν σύνθεσιν της αγροτικής οικονομίας της Ελλάδος και οδηγεί προς τας κατευθύνσεις εκείνας τας οποίας επιβάλλει η ελληνική πραγματικότητα». Εξίσου κολακευτικά ήταν τα σχόλια του Χρυσού Ευελπίδη στο περιοδικό «Αγροτική Οικονομία».

Ο Αριστείδης Κλήμης δεν επαναπαύθηκε στις δάφνες της βράβευσης από την Ακαδημία Αθηνών, τα κολακευτικά σχόλια πολλών ειδικών και την Ευαρέσκεια της Διοίκησης της ΑΤΕ. Σίγουρα όμως οι επαινετικοί λόγοι του έδωσαν νέες δυνάμεις.

Το 1958 δημοσιεύει σε συνεργασία με τον Απ. Οικονομόπουλο τον «Κώδικα περί Συνεταιρισμών», έναν τόμο ογκώδη 560 σελίδων, που αποτελεί το πρώτο πνευματικό έργο στην Ελλάδα, που παρουσιάζει συνολικά τη νομοθεσία, τη νομολογία και την ερμηνεία των συνεταιριστικών κανόνων, ένα έργο που αποτέλεσε πολύτιμο οδηγό για το νομικό κόσμο, τους επόπτες των συνεταιρισμών και τους συνεταιριστές.

Για την αξία αυτού του έργου, καταλληλότερος να εκφράσει γνώμη είναι ο καθηγητής του Εμπορικού Δικαίου Κ. Ν. Ρόκας, που παρουσίασε τη βιβλιοκριτική του στην «Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου», όπου έγραψε: «Εκ της μελέτης του βιβλίου πείθεται τις περί της χρησιμότητος αυτού. Οι συγγραφείς εχρησιμοποίησαν όλην την επί του θέματος ελληνικήν βιβλιογραφίαν ως και αλλοδαπήν και επρόσεξαν την νομολογίαν, την οποίαν και μετά πάσης πληρότητος παραθέτουν, είναι δε άξιοι παντός επαίνου δια την χρήσιμον ταύτην εργασίαν των».

Με αφορμή το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης των καταναλωτικών συνεταιρισμών, ο Αριστείδης Κλήμης δημοσιεύει το 1960 την εργασία του «Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα». Αναφέρεται στην αναγκαιότητα και

τη σκοπιμότητα ενδυνάμωσης των καταναλωτικών συνεταιρισμών, αναλύει τα ευαίσθητα σημεία τους και τις οργανωτικές απαιτήσεις τους και παροτρύνει την οργάνωση των καταναλωτών ώστε «αντί να θησαυρίζουν λίγοι, να βελτιώνουν οι πολλοί το βιοτικό τους επίπεδο», όπως αναφέρει.

Το 1962, σε συνεργασία και πάλι με τον Απ. Οικονομόπουλο, δημοσιεύουν τόμο 460 σελίδων με τίτλο «Νομοθεσία και Νομολογία Συνεταιρισμών», για κάθε κατηγορία συνεταιρισμών, με τη νομολογία σε κάθε άρθρο και με ενσωμάτωση εκατοντάδων δικαστικών αποφάσεων και γνωμοδοτήσεων, δημοσιευμένων και αδημοσιευτων.

Και στην περίπτωση αυτή αρκεί η γνώμη ενός κατ' εξοχήν ειδικού, του καθηγητή Εμπορικού Δικαίου του Πανεπιστημίου Αθηνών Αλ. Τσιριντάνη, ο οποίος έγραψε: «Το θέμα είναι εξόχως ενδιαφέρον, η συλλογή του υλικού αρτία, η κατάταξις ευμέθοδος και επιστημονική, πολλής εργασίας δηλωτική. Και εις την θεωρίαν και εις την πράξιν προσφέρει πολύτιμον βοήθειαν».

Νέα εργασία του Αριστείδη Κλήμη με τον Διευθυντή Συνεταιρισμών Απ. Οικονομόπουλο δημοσιεύεται τους πρώτους μήνες του 1967 με τίτλο «Διοίξεις, Εποπτεία και Εργασίες των Συνεταιριστικών Οργανώσεων». Στον τόμο αυτόν των 400 σελίδων, ξεκαθαρίζονται πλείστα όσα θέματα διοίκησης εποπτείας και εργασιών των συνεταιρισμών, στα οποία οι πολλαπλές τροποποιήσεις της νομοθεσίας είχαν προκαλέσει συγχύσεις, ενώ η ενασχόληση των νομικών ήταν πενιχρή ως ανύπαρκτη. Η επιμέλεια και η συστηματικότητα του έργου αυτού καθώς και η πλήρης ευρετηρίασή του επαίνεθηκαν πολύπλευρα.

Το 1970 η συνεργασία του Αριστείδη Κλήμη με τον εκλεκτό συνεταιριστή συγγραφέα, τ. Διευθυντή Συνεταιρισμών Δημ. Θ. Πάνο αυτή τη φορά, έδωσε ένα μοναδικό και πάλι στην Ελλάδα έργο με τίτλο «Στεγαστικοί – Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί» σε τόμο 240 σελίδων. Ο δεινοπαθών στην Ελλάδα θεσμός των συνεταιρισμών κατοικίας, παρουσιάζεται με τις εφαρμογές του στις διάφορες χώρες και στην Ελλάδα, για την οποία παρουσιάζεται και η σχετική νομοθεσία και νομολογία. Εκτός από περιπτώσεις μερικής παρουσίασης αυτού του θέματος στο ενδιάμεσο διάστημα, η επόμενη σοβαρή εργασία για το θέμα αυτό έγινε το 1995 από τον καθηγητή της Νομικής κ. Στ. Κιντή.

Το 1973, ένα ακόμη βιβλίο 140 σελίδων του Αριστείδη Κλήμη, με τίτλο «Περί συνεταιριστικών υπαλλήλων – Νομοθεσία – Νομολογία», μοναδικό στην Ελλάδα, γνώρισε το φως της δημοσιότητας. Τόση ήταν η αναγκαιότητά του ώστε εξαντλήθηκε σχεδόν αμέσως.

Η δικτατορία του 1967 δημοσίευσε νέο νόμο για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς το 1973, που θα ίσχυε μετά 6μηνο. Πιστός στο γνήσιο συνεργατισμό ο Αριστείδης Κλήμης αλλά και ειλικρινής προς τον εαυτό του και προς τους άλλους, δεν μπορούσε να αφήσει ασχολίαστες τις περιοριστικές και αντισυνεταιριστικές διατάξεις που περιλάμβανε. Έτσι, δημοσίευσε αμέσως εργασία του 90 σελίδων, με τίτλο «Η νέα νομοθεσία περί γεωργικών συνεταιρισμών», με επισήμανση των αδυναμιών και με αυστηρό, ψύχραιμο και τεκμηριωμένο επικριτικό σχολιασμό. Με το έργο αυτό και με ενέργειες της Εταιρείας των Φίλων του Συνεργατισμού και στελεχών του Υπουργείου Γεωργίας έγινε δυνατή έγκαιρα η κατάργηση του νόμου από νεότερη κυβέρνηση του ίδιου δικτατορικού καθεστώτος.

Το 1975 έγινε η αναθεώρηση του Συντάγματος. Συνεπής μαχητής και έγκυρος και εκβαθένως γνώστης του συνεταιριστικού θεσμού, ο Αριστείδης Κλήμης με δημοσιεύσεις του επιχειρηματολόγησε υπέρ μιάς νέας σαφούς διατυπώσεως του σχετικού άρθρου για τους συνεταιρισμούς, που να ασπάζεται τις συνεταιριστικές αρχές. Δεν μετακίνησε

βέβαια το βράχο της άγνοιας των συντακτών για την ουσία των συνεταιρισμών αλλά το χειρότερο απετεύχθη. Σε μια συμπληρωμένη έκδοση εκείνης του 1952, με τίτλο «Οι συνεταιρισμοί και τα Ελληνικά συντάγματα» προχώρησε, με τη συνεργασία της νομικού και θυγατέρας του Ολυμπίας Κλήμη – Καμινάρη, σε ανασκόπηση και ανάλυση των σχετικών διατάξεων όλων των προηγηθέντων συνταγμάτων, των προτάσεων που υποβλήθηκαν και της επιχειρηματολογίας που χρησιμοποιήθηκε. Η εργασία αυτή του 1975 είναι η μόνη στο είδος της.

Το 1976, ο Αριστείδης Κλήμης με τον Απ. Οικονομόπουλο προχώρησαν στην έκδοση δίτομου έργου με τίτλο «Δίκαιον των Συνεταιρισμών», στο οποίο περιέλαβαν ολοκληρωμένη όλη την ερμηνευτική εργασία των συγγραφέων για όλες τις διαδικασίες και τις δραστηριότητες των συνεταιρισμών. Οι συγγραφείς είχαν καθιερωθεί πλέον ως οι δόκιμοι χειριστές του Δικαίου των Συνεταιρισμών, με αποτέλεσμα το έργο αυτό να κυκλοφορήσει σε δύο εκδόσεις.

Το 1979 ψηφίστηκε νέος νόμος αλλά μόνο για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς, μέσα σε ένα κλίμα πεισμών κομματικών αντιπαραθέσεων, συχνά χωρίς βάσιμα συνεταιριστικά επιχειρήματα και με καθόλου ευχάριστες κοινοβουλευτικές διαδικασίες. Σχεδόν αμέσως τότε δημοσιεύθηκε «Το νέο δίκαιο περί γεωργικών συνεταιρισμών», με συνεργασία του Αριστείδη Κλήμη με τον Απ. Οικονομόπουλο και τον Άγγελο Καμινάρη. Στις 260 σελίδες αυτού του τόμου γίνεται εκτενής συνεταιριστική και νομική ανάλυση των διατάξεων, συσχετισμός με τη συνεταιριστική διδασκαλία και νομοθεσία και με τη νομοθεσία πολλών άλλων χωρών, καθώς και επισημάνσεις των θετικών και των αδύνατων σημείων της νέας νομοθεσίας, με συγκεκριμένη τεκμηρίωση.

Έχοντας εμβαθύνει σε κάθε πτυχή του συνεταιριστικού φαινομένου, ο Αριστείδης Κλήμης επιμένει το 1980 στη διασάφηση του βασικού περιεχομένου του συνεταιριστικού θεσμού, με την έκδοση «Τι είναι και τι δεν είναι ο Συνεργατισμός / Συνεταιρισμός», που κυκλοφόρησε σε δύο εκδόσεις. Αυτός που γνωρίζει πολύ καλά και σε βάθος ένα θέμα, αυτός μπορεί και να το παρουσιάσει με απλά λόγια. Αυτό έκανε ο Αριστείδης Κλήμης στο έργο του αυτό, που μεταδίδει με ενάργεια το ουσιαστικό περιεχόμενο του συνεργατισμού σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Στη συνέχεια, από το έτος αυτό αφοσιώνεται σε μια δύσκολη προσπάθεια αναστήλωσης της ιστορικής εξέλιξης του συνεργατισμού στην Ελλάδα, με το έργο του «Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα». Μέχρι σήμερα έχουν κυκλοφορήσει 4 τόμοι αυτού του έργου, συνολικά 2.400 σελίδων, και ετοιμάζεται ο πέμπτος.

Το έργο αυτό έτυχε θριαμβευτικής υποδοχής και δικαίως. Γιατί ο μελετητής αυτού του έργου ξαναζεί την εξελικτική πορεία των ελληνικών συνεταιρισμών όχι με ιστορική περιγραφή αλλά με αυτούσια κείμενα και αποσπάσματα που ερμηνεύουν τις εξελίξεις και ταυτόχρονα διδάσκουν. Τα γεγονότα τοποθετούνται στο ιστορικό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής τους για να αποφεύγονται αδόκιμες συγκρίσεις. Η ψύχραιμη και αμερόληπτη παρουσίαση, χωρίς ωραιοποιήσεις και επιλογές σκοπιμότητας, διδάσκει και ως τρόπος γραφής, γιατί αν θέλουμε να διδαχθούμε από το παρελθόν, χρειάζεται να το γνωρίσουμε, όπως ακριβώς ήταν. Αυτό το επιτυγχάνει ο συγγραφέας.

Επιτυγχάνει επίσης να κάνει αυτό το τεράστιο έργο εύχρηστο, με τη δόμηση της ύλης κατά σταθερές ενότητες και με πλήρη και πολλαπλή ευρετηρίαση, ώστε ο μελετητής να φθάνει εύκολα και γρήγορα στο στόχο του.

Το έργο αυτό έχει χαρακτηριστεί ως «αποκορύφωμα του συγγραφικού έργου του Αριστείδη Κλήμη» (Γ. Λαμψίδης), ως «σταθμός στην ελληνική συνεταιριστική βιβλιογραφία» (Κ. Παπαγεωργίου), ως «σπάνιο έργο στο είδος του, πρότυπο για τον τρόπο

γραφής του» (Ν. Καλογιάννης), ως «πολυσήμαντο βιβλίο του Πρύτανη της συνεταιριστικής ιδέας στην Ελλάδα» (Π. Παπαγαρυφάλλου), ως «μοναδικό στην ιστορία του συνεταιριστικού κινήματος έργο αξιώσεων» (Δ. Λιάγκος) και πολλά άλλα.

Ο μεγάλος συνεταιριστής και σεβαστός δάσκαλος της συνεταιριστικής ιδέας και πράξης Νικόλαος Κολύμβας, έγραψε για το έργο αυτό: «Αποτελεί ένα πολύπτυχο, που ζωντανεύει μια εποποιία. Περιέχει υλικό που χρειάστηκε δεκαετίες για να συγκεντρωθεί και χιλιάδες, πολλές χιλιάδες ώρες συγγραφικής απασχόλησης, χωρίς καμιά αμοιβή. Αυτή είναι η μοίρα των ιδεολόγων στον τόπο μας. Η ιστορία αυτή αποτελεί ένα καλλιτέχνημα».

Τί να προσθέσει κάποιος σ' αυτά, παρά μόνο ότι το έργο αυτό είναι διαχρονικό και είναι προορισμένο να διδάξει πολλές γενιές στο μέλλον. Και μόνο αυτό το έργο αν μας είχε προσφέρει ο Αριστείδης Κλήμης θα ήταν άξιος κάθε τιμής.

Ο Αριστείδης Κλήμης δεν είναι όμως μόνο ένας ευσυνειδητος επιστήμονας που στέρωσε τα θεμέλια του γνήσιου, ανεξάρτητου και αυτόνομου συνεργατισμού στη χώρα μας. Είναι μια πολύπλευρη προσωπικότητα, που εμβαθύνοντας στην ουσία των πραγμάτων άφησε τον εσωτερικό του κόσμο να εκδηλωθεί και σε λογοτεχνικό έργο για να μεταφέρει μηνύματα ανθρωπισμού και κοινωνικής ποιότητας, συμπληρώνοντας έτσι τα αντίστοιχα μηνύματα του συνεργατισμού. Ο ίδιος έχει κατακτήσει μια εσωτερική ισορροπία και γι' αυτό αποτελεί έναν ακένωτο πομπό ανθρωπιστικών μηνυμάτων, για όσους «έχουν ώτα ακούειν».

Ο ίδιος λέγει ότι δεν διεκδικεί τίτλους λογοτέχνη. Αλλά αυτόν τον τίτλο του τον προσφέρουν εκείνοι που είχαν την τύχη να διαβάσουν τα λογοτεχνικά έργα του.

Με πολλή διστακτικότητα εμφανίστηκε ο Αριστείδης Κλήμης στη λογοτεχνική σκηνή το 1968 με το έργο του «Ο Γυιός του λεπρού και οι άλλοι», όπου δίνεται λογοτεχνικά η ζωή της Λέσβου τον προηγούμενο αιώνα. Ακολούθησε το 1986 το έργο του «Λογοτεχνική σαΐτα στον αργαλειό της ιστορίας» και το 1992 το έργο του «77 χιλιάδες χρόνια θύτες και θύματα οι άνθρωποι», που αναφέρονται κυρίως στα Μικρασιατικά ως εποποιία και δράμα και σε κατοχικά.

Οι κριτικές που εισέπραξαν αυτά τα έργα του Αριστείδη Κλήμη είναι πολλές και εντυπωσιακές και προέρχονται από εξέχοντες ανθρώπους του πνεύματος.

Για το βιβλίο «Ο γυιός του λεπρού και οι άλλοι»: Η λογοτέχνης Τατιάνα Σταύρου έγραψε:

«Με κατέκτησε με το πρώτο. Στήνει ανθρώπους ολοζώντανους στο χαρτί, πράγμα που άλλοι δεν το καταφέρνουν ύστερα από χρόνων προσπάθειες».

Ο λογοτέχνης Ντίνος Χριστιανόπουλος έγραψε:

«Το βιβλίο αυτό με κέρδισε με την ειλικρίνεια και την απλότητα που το χαρακτηρίζει και θα το κρατήσω μαζί με τ' αγαπημένα μου βιβλία».

Οι καθόλου φειδωλές αυτές εκφράσεις συνεχίστηκαν και με τη δεύτερη εμφάνιση του Αριστείδη Κλήμη στο λογοτεχνικό προσκήνιο με το έργο του «Λογοτεχνική σαΐτα στον αργαλειό της ιστορίας», το οποίο ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γεώργιος Κουμάντος, το χαρακτήρισε «...γοητευτικό βιβλίο...».

Ο Αριστείδης Κλήμης έχει εισπράξει πολλούς επαίνους για το έργο του. Όμως τίποτε από αυτά δεν άλλαξε το χαρακτήρα και τη συμπεριφορά του. Παραμένει απλός, νηφάλιος και προσηνής, ακούραστος εργάτης του πνεύματος αλλά και συμμετοχός στη δράση. Διδάσκει με τα κείμενα, με τον λόγο του, με το ήθος του και με το παράδειγμά του. Ένα έξοχο παράδειγμα που αξίζει να γίνει γνωστό σε νέους και σε μεγαλύτερους.

Η εισήγηση του Καθηγητή κ. Κ. Παπαγεωργίου. Διακρίνονται οι Πρόεδροι Τμημάτων του Πανεπιστημίου Καθηγητής κ. Ν. Μαρτίνος, Καθηγητής κ. Μ. Κωμάιτης και Καθηγητής κ. Π. Καλτσίκης.

Δεν υπάρχει επιστήμονας στην Ελλάδα που να έχει ασχοληθεί σοβαρά με θέματα συνεταιρισμών, στη θεωρία ή στην πράξη και να μην έχει χρησιμοποιήσει όχι ένα αλλά πολλά από τα έργα του Αριστείδη Κλήμη. Δεν υπάρχει διατριβή ή σύγγραμμα για συνεταιρισμούς που να μην επωφελήθηκε από τον επιστημονικό ιδρώτα του. Δεν υπάρχει σοβαρή συνεταιριστική βιβλιοθήκη που να μην αισθάνεται το βάρος του επιστημονικού έργου του Αριστείδη Κλήμη. Δεν υπάρχει καθηγητής συνεταιριστικού μαθήματος (νομικού, οικονομικού ή κοινωνικού) που να μην υποκλίνεται μπροστά στο συγγραφικό φαινόμενο Αριστείδης Κλήμης.

Όμως, όταν του ανακοίνωσα την ομόφωνη απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος Γεωργικής Οικονομίας και της Συγκλήτου του Γεωπονικού Πανεπιστημίου για την απονομή σ' αυτόν του τίτλου του επιτίμου Διδάκτορος του Πανεπιστημίου, έδειξε μεγάλη έκπληξη, λέγοντας: «Μα δεν νομίζω ότι είμαι άξιος για μια τέτοια μεγάλη τιμή». Κοπίασα να τον πείσω ότι αυτή την κρίση πρέπει να την αφήσει σ' εμάς.

Μια τελευταία λέξη: Σ' αυτό το τεράστιο έργο ο Αριστείδης Κλήμης είχε συμπαραστάτες, που δεν εμφανίστηκαν πουθενά σε όσα σας ανέφερα και που στην πορεία του χρόνου γίνονταν περισσότεροι. Τη σύζυγό του Μερόπη, με την οποία σε δύο χρόνια θα γιορτάσουν 50 χρόνια έγγαμου βίου και τα τρία, έγγαμα σήμερα, παιδιά τους, που τους έχουν χαρίσει και τέσσερα εγγόνια.

Όπως ταιριάζει στον Αριστείδη Κλήμη, (το γυιό του αγωνιστή παπα-Νικόλα της Μυτιλήνης), κατά τη σημανινή υποδοχή του στο Πανεπιστήμιο μπορούμε να πούμε το «ευλογημένος ο ερχόμενος».

Στη συνέχεια έγινε, σύμφωνα με το Πρόγραμμα, η αναγόρευση του τιμωμένου σε Επίτιμο Διδάκτορα, με:

• *Ανάγνωση των κειμένων του Ψηφίσματος του Τμήματος Γεωργικής Οικονομίας και της Αναγόρευσης, από τον πρόεδρο του Τμήματος Καθηγητή κ. Νικολ. Σ. Μαρτίνο.*

• *Ανάγνωση του κειμένου του τίτλου του Επιτίμου Διδάκτορος από τον Πρύτανη Καθηγητή κ. Σπυρ. Κυρίτη.*

• *Περιένδυση του τιμωμένου με την τήβεννο του Πανεπιστημίου*

ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

Ἐπειδήπερ τό Τμήμα Γεωργικῆς Οἰκονομίας τοῦ Ἀθήνησι Γεωπονικοῦ Πανεπιστημίου.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΝ Ν. ΚΛΗΜΗΝ

ἀξιον ἀπέφηνε τοῦ ἐπιτίμου διδακτορικοῦ ἀξιώματος, ὁ δὲ Πρύτανις τῆ τοῦ Τμήματος γνώμη ἐπινεύει, διὰ ταῦτα ἐγώ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ. ΜΑΡΤΙΝΟΣ

καθηγητῆς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, νῦν δὲ τοῦ Τμήματος Γεωργικῆς Οἰκονομίας Πρόεδρος, χρώμενος τῇ δυνάμει, ἦν παρά τῶν Πανεπιστημιακῶν Νόμων καί τοῦ Τμήματος ἔχω λαβῶν, τόν

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΝ Ν. ΚΛΗΜΗΝ

ἐπίτιμον διδάκτορα τοῦ Τμήματος Γεωργικῆς Οἰκονομίας τοῦ Ἀθήνησι Γεωπονικοῦ Πανεπιστημίου δημοσίᾳ ἀναγορεύω καί πάσας τὰς προνομίας τὰς τῷ Πανεπιστημιακῷ τούτῳ ἀξιώματι παρεπομένας ἀπονέμω.

Ἐγένετο Ἀθήνησι, μηνός Μαρτίου ἐνάτη καί δεκάτη, ἔτει ὀγδόῳ καί ἑνενηκοστῷ καί ἑνακοσιοστῷ καί χιλιοστῷ

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Γεωργικῆς Οἰκονομίας

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ. ΜΑΡΤΙΝΟΣ

Ο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ - KONSUM Θεσσαλονίκης

19 SUPER MARKET εξυπηρετούν την πρωτεύουσα της ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

- 1) ΒΕΝΙΖΕΛΑΟΥ 49, Τ.Κ. 546 31, ΤΗΛ.: 239.471
- 2) ΒΑΣ. ΟΛΓΑΣ 89, Τ.Κ. 546 42, ΤΗΛ.: 819.593
- 3) ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 75, Τ.Κ. 546 34, ΤΗΛ.: 237.868
- 4) ΕΓΝΑΤΙΑΣ 6, Τ.Κ. 546 26, ΤΗΛ.: 521.038
- 5) ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΜΠΕΛΟΚΗΦΩΝ, Τ.Κ. 561 23, ΤΗΛ.: 732.165
- 6) ΚΑΛΑΜΑΡΙΑ, ΚΟΜΝΗΝΩΝ 45, Τ.Κ. 551 32, ΤΗΛ.: 481.928
- 7) ΚΟΡΔΕΛΙΟ: Π. ΛΕΒΑΝΤΗ 11, Τ.Κ. 563 34, ΤΗΛ.: 765.962 **οικο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ**
- 8) ΔΕΛΦΩΝ 45, Τ.Κ. 544 61, ΤΗΛ.: 850 810
- 9) ΝΕΑΠΟΛΗ: ΑΓΑΘΟΥΠΙΣΤΑΕΩΣ 38, Τ.Κ. 557 27, ΤΗΛ. 516.173
- 10) ΒΑΣ. ΟΛΓΑΣ 225 (ΝΤΕΣΣΙ), Τ.Κ. 546 46, ΤΗΛ. 428.180
- 11) Κ. ΤΟΥΜΠΙΑ: ΕΦΤΑΛΩΤΟΥ - ΑΤΑΛΑΝΤΙΔΟΣ, Τ.Κ. 544 54, ΤΗΛ.: 933.484
- 12) ΕΥΟΣΜΟΣ: ΚΑΡΑΩΛΗ - ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ 96, Τ.Κ. 562 24, ΤΗΛ.: 773.364
- 13) ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑ: ΚΑΜΠΟΥΡΟΥΤΑΟΥ 20, Τ.Κ. 551 32, ΤΗΛ.: 457 474
- 14) ΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ 20, Τ.Κ. 545 40, ΤΗΛ.: 869.464
- 15) ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΙ: ΟΥΑΟΥ 43 & ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 22, Τ.Κ. 546 39, ΤΗΛ.: 869.680
- 16) ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ 6 & ΕΚΤΟΦΟΛΩΝΙΑ, ΚΗΦΙΣΙΑ (ΒΟΤΗ): Τ.Κ. 551 34, ΤΗΛ.: 480.030
- 17) ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 94, Τ.Κ. 546 44, ΤΗΛ.: 944.141
- 18) ΚΟΡΔΕΛΙΟ: Π. ΛΕΒΑΝΤΗ 17 & ΚΡΗΤΗΣ, ΤΗΛ.: 707.167
- 19) ΛΕΥΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΣΤΡ. ΚΑΛΛΑΡΗ 4, ΤΗΛ.: 261.740

Από τα μέσα Νοεμβρίου οι εργασίες του επεκτάθηκαν σε μια νέα σειρά καταστημάτων του με ονομασία **ΟΙΚΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ**.

Τα εγκαίνια του 1ου τέτοιου καταστήματος έγιναν στην οδό Π. Λεβαντή 11 (στο Κορδελιό).

οικο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ

Η ολοκληρωμένη πρόταση ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Ο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ - KONSUM, γνωρίζοντας τις ανάγκες ενός σύγχρονου νοικοκυριού και θέλοντας να ικανοποιήσει απόλυτα τα μέλη και τους πελάτες του, εγκαινιάζει τώρα μία **ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ** καταστημάτων "**οικο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ**".

.....
Στα υπερσύγχρονα καταστήματά μας θα βρείτε:

- 1) Είδη δώρων: κορνίζες-μπιζουτιέρες-ρολογία
- 2) Κρύσταλλα - Πορσελάνες
- 3) Τηλεοράσεις - Ηχοσύνολα στερεο, Τηλέφωνα - Τηλεφωνητές
- 4) Ηλεκτρικές οσασακές μηχανοσασακές: μίξερ-μπελντέρ-φριτέζες-καφετιέρες-τοστιέρες-οκιοίτες-κονιοτες κ.ά.
- 5) Ψυγεία - Κουζίνες - Πλυντήρια
- 6) Είδη οσασακής κρήσης: τηγάνια - κασαρολες - εργαλεία κουζίνας
- 7) Εποκιακά
- 8) Είδη αυτοκινήτου
- 9) Εργαλεία: Ηλεκτρολογικά - Ξυλουργικά - Υδραυλικά
- 10) Είδη κήπου
- 11) Είδη μπαγιου: κουρτινες-πατάκια-πιηκά-καθρεπτες-αξεσσοάρ μπάνκι κ.ά.
- 12) Παικνίκια παιδικά
- 13) Λευκά είδη: σεντόνια-παιπλώματα-πατάκια-πετοέτες-είδη μπαε μπαε
- 14) Είδη Τσξίλασά

.....
ΟΛΑ ΣΕ ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΛΕΣ ΠΟΛΛΕΣ ΔΟΣΕΙΣ!

ΑΞΙΕΠΑΙΝΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΩΝ 30 ΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Με ένα πενήνήμερο εορταστικών εκδηλώσεων, από 11 έως 15 Νοεμβρίου 1998, με εκθέσεις ηλεκτρολογικού υλικού, σεμινάρια και ομιλίες στην Πάτρα και στο Αίγιο, καθώς και με την διενέργεια Γενικής Συνελεύσεως των μελών, εόρτασε τα 30 χρόνια από την ίδρυσή του ο Συνεταιρισμός Ηλεκτρολόγων Νομού Αχαΐας — ΣΗΝΑ.

Την πανηγυρική εκδήλωση απετέλεσε πολυθεματική ημερίδα της 14.11.1998, όπου αναπτύχθηκαν τα ακόλουθα θέματα:

- Εξειλίξεις στα συστήματα ηλεκτρολογικής μετατροπής ενέργειας, από τον κ. Αθανάσιο Σιαφάκα, καθηγητή του Πανεπιστημίου Πατρών.
- Ο ρόλος των συνεταιρισμών στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, από τον κ. Γεώργιο Δασκάλου, καθηγητή του ΤΕΙ Πειραιώς.
- Διαχείριση του stress για καλή σωματική και ψυχική υγεία, από τον κ. Δημήτριο Χρηστίδη, ψυχοφυσιολόγο – Λέκτορα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- Η επικοινωνία στις επιχειρήσεις, από την Κ^ο Νάνσυ Χριστοφόρου, επιχειρησιακή σύμβουλο, και
- Αρχές δημοσίων σχέσεων, από τον κ. Αντώνιο Φιλίππουπολίτη, Σύμβουλο Διεύθυνσης ΕΟΜΜΕΧ.

Τη συζήτηση διηύθυνε ο κ. Χριστοφόρου, Γενικός Διευθυντής του ΣΗΝΑ.

Στην αρχή της εκδήλωσης ο Πρόεδρος του ΣΗΝΑ παρουσίασε τις εργασίες, την πρόοδο και τα προβλήματα του συνεταιρισμού κατά τα 30 χρόνια ζωής του. Χαιρέτισαν δε τη συγκέντρωση πολλοί πρόεδροι και αντιπρόεδροι όλων σχεδόν των συνεταιρισμών ηλεκτρολόγων της χώρας.

Στο τέλος της εκδήλωσης εδόθησαν αναμνηστικές πλακέτες στα μέλη του πρώτου Διοικητικού και του πρώτου εποπτικού συμβουλίου του Συνεταιρισμού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συνεταιρισμός, με τα δύο καταστήματα στην Πάτρα και ένα στο Αίγιο, πραγματοποιεί κύκλον εργασιών της τάξεως των 600 εκ. δρχ. και διευρύνει τον όγκον και την ποιότητα των εργασιών, αποτελώντας ρυθμιστική δύναμη για τον κλάδο στο Νομό Αχαΐας.

Σημειώνεται, τέλος, ότι με την ευκαιρία της εκδήλωσης αυτής ο κ. Δασκάλου ανεφέρθη στη ζωή και το έργο του εκ Πατρών πολιτικού Ανδρέα Μιχαλακοπούλου (1875—1938) με τη συμπλήρωση 60 ετών από τον θάνατό του. Ως γνωστόν ο Ανδρέας Μιχαλακόπουλος ήταν ο εισηγητής στη Βουλή του νομοσχεδίου που εψηφίσθη και έγινε ο πρώτος νόμος 602/1915 περί συνεταιρισμών. Ήταν επίσης το 1918 ο εισηγητής του νόμου που απαγόρευε την κατάσχεση στα χέρια των συνεταιρισμών προϊόντων ή χρημάτων των συνεταιίρων, τα οποία διεκδικούσαν οι πιστωτές των μελών.

Παριστάμενο μέλος της συνελεύσεως επεσήμανε ότι την οικία του Ανδρέα Μιχαλακόπουλου στην Πάτρα αγόρασε προσφάτως η Συνεταιριστική Τράπεζα Αχαΐας και συντόμως θα την μετατρέψει σε έδρα των γραφείων της.

Γ.Χ.Δ.

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ 76^{ης} ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΓΥΘΕΙΟ

Το Σάββατο 11 Ιουλίου 1998 έγινε μια πρωτοφανής για την ελληνική περιφέρεια εκδήλωση συνεταιριστικού περιεχομένου στο Γύθειο Λακωνίας. Μία εκδήλωση με πολλά μηνύματα, που ακτινοβολούν και πέραν του τοπικού πλαισίου. Ο εορτασμός της 76^{ης} ημέ-

ρας του συνεργατισμού⁽¹⁾ οργανώθηκε από τον **Συνεταιρισμό Ηλεκτρολόγων Νοτίου Ελλάδος** στα πλαίσια της ετησίας γενικής συνελεύσεως των μελών του. Κεντρική εκδήλωσή του ήταν η ημερίδα με θέμα «*Το μέλλον των συνεταιρισμών στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης*». Εισηγήσεις παρουσίασαν τα ακόλουθα στελέχη εκ της συνεταιριστικής και επαγγελματικής πρακτικής, αλλά και από τον συμβουλευτικό και εκπαιδευτικό χώρο:

- κ. Παίπουτλίδης, Πρόεδρος του Δ.Σ. της Πανελληνίου Ενώσεως Καταναλωτικών Συνεταιρισμών, «ΠΕΚΑΣ».

- κ. Μαργαρίτης, Πρόεδρος του Δ.Σ. της Πανελληνίου Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών, «ΠΟΣΗΕ».

- κ. Φιλίππουπολίτης, στέλεχος ΕΟΜΜΕΧ.

- κ. Δασκάλου, καθηγητής ΤΕΙ Πειραιώς.

Την ημερίδα παρακολούθησαν και εμπλούτισαν με τη συμμετοχή τους στις συζητήσεις εκτός από τα μέλη του συνεταιρισμού, αντιπρόσωποι συνεταιρισμών ηλεκτρολόγων από διάφορες περιοχές της χώρας, δήμαρχοι και κοινοτάρχες και αρκετοί άλλοι ενδιαφερόμενοι πολίτες.

Η δραστηριότητα του Συνεταιρισμού:

Παρατίθενται στη συνέχεια ορισμένες πληροφορίες για τον Συνεταιρισμό Ηλεκτρολόγων Νοτίου Ελλάδος. Ο συνεταιρισμός προέκυψε από την πρόσφατη (1997) συγχώνευση δύο ομοειδών γειτονικών συνεταιρισμών, εκείνου της Λακωνίας, ΣΕΗΛΑΚ, που ιδρύθηκε το 1982 και εκείνου της Μεσσηνίας, ΣΕΗΜ, που ιδρύθηκε το 1984.

Ο κύκλος εργασιών κατά το 1996 του πρώτου ήταν 213 εκατ. δρχ., και του δεύτερου 600 εκατ. δρχ., ενώ το 1997 υπερέβη το 1 δισ. δρχ., για τον συνεταιρισμό της συγχωνεύσεως.

Αξιοσημείωτο γεγονός αποτελεί η αυθόρμητη και άνευ εξωτερικών κινήτρων ή νομοθετικών πιέσεων συγχώνευση, η οποία επήγασεν από την αντικειμενική αξιολόγηση των αναγκών και προοπτικών της συγχρόνου αγοράς, ώστε ν' αυξηθεί ο δυναμισμός των τοπικών μονάδων με την πραγματικοποίηση συνεργειών και οικονομιών κλίμακας. Ο νέος συνεταιρισμός διαθέτει στα μέλη του περίπου 10.000 είδη εμπορευμάτων, αναγκαίων στο επάγγελμα του ηλεκτρολόγου – εγκαταστάτη, λειτουργεί καταστήματα στους δύο νομούς με πλήρη μηχανογραφική παρακολούθηση, προωθεί τα προϊόντα μέχρι τους χρήστες – καταναλωτές με στόλον αυτοκινήτων αποκτηθέντων με το καθεστώς leasing, προετοιμάζει την εφαρμογή του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας ISO 9000 για τις προσφερόμενες υπηρεσίες και προγραμματίζει με προσεκτικά βήματα το μέλλον. Η παρουσία του συνεταιρισμού αποτελεί εγγύηση για τις ατομικές επιχειρήσεις των μελών του, αλλά και για τους καταναλωτές των δύο νομών Λακωνίας και Μεσσηνίας. Με την προσφορά του κατέκτησε μία περίοπτη θέση μεταξύ των ομοειδών συνεταιρισμών σε πανελλήνιο κλίμακα.

Παντός επαίνου αξίζει η ολιγάριθμος οργανωτική επιτροπή της εορταστικής ημερίδας, διότι προσέφευρεν αφειδώς κόπους και επιμέλεια για να επιτύχει την πρωτοφανή σε αριθμό ενεργών συμμετοχών και οργανωτική αρτιότητα εκδήλωση. Είναι ζηλευτή η υψίστη αμοιβή της από την έκδηλη ικανοποίηση στα πρόσωπα των εκατοντάδων συμμετασχόντων. Η ωφέλεια των τελευταίων από τη μεθοδευόμενη, ευρεία και πλήρη ενημέρωση για την πορεία και τα σχέδια του συνεταιρισμού, αλλά και από την κοινωνική επαφή στην εποικοδομητική βάση της συνεργασίας και της αλληλεγγύης, ήταν προφανής. Ιδιαίτερα μνείας χρήζει η αθόρυβη και αποδοτική εργασία της ηγετικής ομάδας του συνεταιρισμού. Η ελληνική κοινωνία έχει ανάγκη από πολυάριθμα ανάλογα παραδείγματα.

Γ.Χ.Δ.

(1) Η καθιέρωση του εορτασμού της ημέρας του συνεργατισμού – για την ακρίβεια, ημέρας των συνεταιριστών, *Co-operators' Day* – αποφασίσθηκε από την εκτελεστική επιτροπή της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας στο Έσσεν Γερμανίας, τον Οκτώβριο 1922. Ορίστηκε δε ως ημέρα εορτασμού το πρώτο Σάββατο του Ιουλίου εκάστου έτους.

ΟΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΩΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΛΑΪΚΗΣ ΒΑΣΕΩΣ. ΚΑΙ Η ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ

Στο τεύχος μας 42 (Απριλίου — Ιουνίου 1996) είχαμε δημοσιεύσει το πολύ ενδιαφέρον κείμενο του κ. Κ. Αρχοντάκη «Εταιρείες Λαϊκής βάσης και Συνεταιρισμοί» (σ. 65—77). Επίσης στο προηγούμενο τεύχος μας 51 είχαμε δημοσιεύσει κείμενο του καθηγητή Κ. Λ. Παπαγεωργίου με περιεχόμενο — τίτλο «η συγχρονη Λαϊκή Εταιρεία. Μια εφαρμογή της στην Ελλάδα συγγενική με τον θεσμό των Συνεταιρισμών». (σελ. 157 — 163). Όπως σημειωνόταν στη σελ. 157 (υποσημείωση) το κείμενο αυτό είχε γραφεί λίγο παλαιότερα όταν ο συντάκτης του άρθρου είχε διαβάσει το βιβλίο των Κ. Αρχοντάκη και Γ. Βαβούρα «η σύγχρονη λαϊκή Εταιρεία — οι επιδόσεις της στην ακτοπλοία».

Τα τελευταία χρόνια έγιναν στις περισσότερες Ναυτιλιακές Εταιρείες, από ανάγκες που προέκυψαν με την εξέλιξη στην ακτοπλοία, βασικές μεταβολές με την πετυχημένη είσοδό τους στο Χρηματιστήριο ώστε να μπορέσουν να συγκεντρώσουν (ως κεφάλαιο) πολύ υψηλά χρηματικά ποσά που απαιτούνται για την ανανέωση του στόλου τους και για διεύρυνση των εργασιών τους.

Η από 2.8.1998 απόφαση της ANEK (της πρώτης χρονολογικά Ναυτιλιακής Εταιρείας Λαϊκής Βάσεως στην δημιουργία της οποίας η συμβολή του κ. Κ. Αρχοντάκη ήταν πρωταρχική) την οδήγησε να θελήσει να ενημερώσει με τα νεότερα αυτά γεγονότα τους αναγνώστες μας. Μας έστειλε και δημοσιεύουμε την ακόλουθη επιστολή του:

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Κ. ΑΡΧΟΝΤΑΚΗ:

«Με την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης της ANEK της 2.8.1998, η πρώτη χρονολογικά Λαϊκή Εταιρεία, αλλάζει χαρακτήρα και γίνεται απλά Ανώνυμη πολυμετοχική Εταιρεία.

Η αδήριτη αναγκαιότητα, συνέχισης της αναπτυξιακής πορείας της, με συνεχώς υψηλότερες επενδύσεις, για ανανέωση και εκσυγχρονισμό του στόλου των πλοίων της, σε συνδυασμό με την απροθυμία ή αδυναμία των μετόχων της να συνεισφέρουν τα αναγκαία προς το σκοπό αυτό κεφάλαια οδήγησε στην απόφαση της Διοίκησης και της Συνέλευσης της Εταιρείας να προσφύγει στο Χρηματιστήριο για άντληση μέρους των αναγκαίων Κεφαλαίων.

Η απροθυμία και η αδυναμία ή κόπωση των 9.000 μετόχων της ANEK είχε ήδη εκδηλωθεί προ πολλού. Σημειώνουμε σχετικά τις περιπτώσεις εκδηλώσεως αυτών των αδυναμιών:

A) Επί 11 έτη 1974—86, καμμία αύξηση κεφαλαίου δεν πραγματοποιήθηκε ενώ επραγματοποιείτο κατ' έτος ανελλιπώς διανομή υψηλών μερισμάτων.

B) Οι αυξήσεις κεφαλαίου των ετών 1987—89/90 που αποτελούσαν προϋπόθεση είσπραξης κρατικών δωρεάν επιχορηγήσεων ύψους 1.850.000.000 με πολλή δυσκολία επετεύχθησαν κατά δε τις αυξήσεις έτους 1990 και 1996, η Εταιρεία αναγκάστηκε να υποσχεθεί εγγυημένο αυξημένο μέρισμα εκδίδουσα προνομιούχες μετοχές οι οποίες καλύφθηκαν, εν μέρει, από νέους μετόχους.

Η απροθυμία αυτή των μετόχων υποχρέωσε την Εταιρεία να προσφύγει σε δανεισμό με υψηλά επιτόκια της τάξης του 27% και άνω, για ολοκλήρωση κατασκευής του πλοίου ΕΛ. BENIZΕΛΟΣ, επιβαρυνόμενη επί σειράν ετών με τόκους ύψους περίπου 1,5 δισεκατομ. δρχ. ετησίως.

Είναι λοιπόν αποδεδειγμένη και με τρόπο δαπανηρό, η αδυναμία ή απροθυμία των μετόχων να συνεισφέρουν τα αναγκαία κεφάλαια για συνέχιση ομαλής αναπτυξιακής πορείας της Εταιρείας.

Όμως, πρέπει να παραδεχθούμε, ότι η συμπεριφορά αυτή των μετόχων δεν ήταν αποτέλεσμα αποκλειστικά αδυναμίας των, αλλά κυρίως έλλειψης ορθής εκτίμησης και κατανόησης της προφοράς της Εταιρείας τόσο στο σύνολο της οικονομίας της χώρας όσο και ιδιαίτερα της Κρήτης, αλλά και αδικαιολόγητης υποεκτίμησης της οικονομικής απόδοσης των μετοχών.

Ποτέ οι μέτοχοι δεν εκδήλωσαν ικανοποίηση μ' αυτά που εισέπρατταν ως μέρισμα και στη συνέχεια δεν έδιδαν εκτίμηση στη μετοχή η αξία της οποίας έπεφτε αδικαιολόγητα, και με την

έλλειψη αγοραστικού ενδιαφέροντος στην τοπική αγορά, την οποία ορισμένοι εκμεταλλεύτηκαν.

Η ANEK απέδωσε κάθε χρόνο, χωρίς διακοπή, μερίσματα που ήταν τα ανώτερα της αγοράς.

Θα κάνει εντύπωση να σημειώσουμε ότι το μερίσμα π.χ., του 1977 400 δρχ., (που με τον συντελεστή 22 είναι ισότιμο σε σημερινές δραχμές με 8.800!) και ανάλογα άλλων ετών μερίσματα ύψους 300, 350 και 450 δραχμών μερίσματα κατά μετοχή.

Αυτή η κατάσταση έκαμε αναπόφευκτη την προσφυγή στο Χρηματιστήριο το οποίο βάσει των Νόμων και κανονισμών που το διέπουν, αξιώνει την πλήρη αλλαγή του Καταστατικού και ιδιαίτερα των περιοριστικών διατάξεων που καθιέρωσαν και κατοχύρωσαν τη «λαϊκή» κυριαρχία με σχετική ισορροπία δυνάμεως των μετόχων και αποκλείοντας την κυριαρχία ενός ή ολίγων.

Η νέα μορφή του Καταστατικού κάνει ευχερή την κυριαρχία ολίγων μετόχων ή με τη συνάπτη απόκτησης απεριόριστου αριθμού μετοχών (μέχρι τώρα στην ANEK το όριο ήταν 0,3%) ή απόκτηση απεριόριστου αριθμού ψήφων στην Γενική Συνέλευση και με εξουσιοδοτήσεις άλλων μετόχων (ως τώρα στην ANEK ίσχυε όριο ψήφων το 0,6%).

Επίσης το δικαίωμα συμμετοχής στην Εταιρία γίνεται απεριόριστο και ως προς την εθνικότητα. (Η ANEK ξεκίνησε μόνο με ΚΡΗΤΕΣ και στη συνέχεια δέχτηκε μόνο Έλληνες).

Έτσι μ' αυτές τις μεταβολές αποβάλλει η ANEK το χαρακτήρα της Λαϊκής Εταιρίας και ανοίγεται στην ελεύθερη αγορά χωρίς δεσμεύσεις και περιορισμούς.

Με την ετοιμασία ανοίγματος της ANEK προς το Χρηματιστήριο η τιμή της μετοχής ανέβηκε στο 4πλάσιο και διερωτάται κανείς, πώς συνέβη αυτό αφού από το Μάρτη μέχρι τον Ιούλιο του '98 η περιουσία και οι αποδόσεις της Εταιρίας έμειναν αμετάβλητα;

Τί άλλαξε λοιπόν; Μα απλά, η σωστή εκτίμηση του ευρύτερου επενδυτικού κοινού που εκτιμά την Εταιρία με ευρύτερα κριτήρια και συγκριτικά στοιχεία έξω από την ελαρχιακή μίξερη και στενοκαρδη εκτίμηση που κυριαρχούσε.

Εύχομαι στο νέο Διοικητικό Συμβούλιο να ανταποκριθεί με επιτυχία στο βαρύ καθήκον να κρατήσει για την ANEK αυτό το υψηλό επίπεδο και να δικαιώσει τις προσδοκίες των μετόχων, που αυτό, εδημιούργησε.

Ας πούμε λοιπόν δύο λόγια αποχαιρετισμού και εκτίμησης στη μορφή και το έργο των Λαϊκών Εταιριών. Το οφείλω, προσωπικά, σαν εμπνευστής της Ιδέας και μορφής με το καταστατικό που συντάξα και εισηγήθηκα στην Επιτροπή Ίδρυσης της ANEK το 1967 και αποτέλεσε υπόδειγμα για τις υπόλοιπες που ακολούθησαν μετά 5 έτη από την ίδρυση της ANEK, και συχνά με την προσωπική συμβολή μας.

Η λαϊκή Εταιρία αποτέλεσε μεγάλη λαϊκή κατάκτηση και ιδιαίτερα στη Ναυτιλία. Απέδωσε έργο και επίτευγμα αναπτυξιακό μέγα και αποδοτικό παρά τις αναπόφευκτες επιχειρησιακές αδυναμίες της. Έκαμε τους λαούς των νησιών υπερήφανους για το έργο των στο βασικό τομέα της θαλάσσιας επικοινωνίας των.

Η Κρήτη ιδιαίτερα, πρωτοστάτισε και από ετών, με 25 μεγάλα και υψηλού επιπέδου πλοία του λαού της, σημαντικός αριθμός των οποίων κάθε μέρα υπερήφανα χαιρετούν την άλλοτε θαλασσοκράτειρα και επί αιώνες κατακτητή της Κρήτης, τη Βενετία, καθώς και την Τεργέστη και Αγκόνα, με τα κρητικά εμβλήματα. Παράλληλα η Λέσβος με 5 πλοία, ομοίως η Ρόδος με 4 η Θάσος και η Ζάκυνθος κ.λπ., κυριάρχησαν στην ακτοπλοία, δίδοντας απασχόληση σε πολλές χιλιάδες εργαζομένων και ανάπτυξη και πλούτο στα Νησιά.

Τιμή στους Πρωτοπόρους Μετόχους των Νησιών»

Σχετικά με το θέμα αυτό και για συμπλήρωση, ιστορικά, της παραπάνω επιστολής, αναδημοσιεύουμε από την εφημ. «Χανιώτικα Νέα» της 31 Μαΐου 1981 ένα πολύ ενδιαφέρον κείμενο του ίδιου Κ. Αρχοντάκη με τίτλο: «Η συμβολή των λαϊκών εταιριών στον εκσυγχρονισμό της ακτοπλοΐας». Είναι το ακόλουθο:

«Τα νησιά της χώρας μας που καλύπτουν μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της, έχουν πολύ πικρή πείρα και ανάμνηση, από την κατάσταση που επικρατούσε στην ακτοπλοϊκή σύνδεσή των με τον κορμό της χώρας, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960, με κάποιες βελτιώσεις αλλά και απογοητεύσεις στη γραμμή Κρήτης.

Η κατάσταση αυτή, ήταν μαρτυρική, όχι μόνο για τους διακινούμενους και την οικονομία των νησιών, αλλά και για τις αρμόδιες Κρατικές Αρχές, που βρισκόταν σε αδυναμία να βελτιώσουν την απαράδεκτη κατάσταση.

Η θεραπεία του κακού και η επίτευξη της επιθυμητής ανόδου του επιπέδου της ακτοπλοίας που έφθασε τα ευρωπαϊκά δεδομένα, πραγματοποιήθηκε αυτοδύναμα από τους κατοίκους των ίδιων των νησιών που είχαν κάθε λόγο να προστατεύουν τη ζωή, την οικονομία των και την αξιοπρέπεία των.

Το παράδειγμα και την κατάλληλη μορφή οργάνωσης έδωσε, ως γνωστόν, η πρωτοποριακή ίδρυση με έδρα τα Χανιά της ANEK (Ανώνυμη Ναυτιλιακή Εταιρεία Κρήτης) με εισήγηση – πρόταση και καθοδήγηση του Συνδέσμου Οικονομικών Επιστημόνων Χανίων, τα μέλη του οποίου δούλεψαν ιεραποστολικά, μαζί με άλλους κοινωνικούς και εκκλησιαστικούς παράγοντες, για την αφομοίωση της ιδέας από το ευρύ κοινό και την έμπρακτη συμμετοχή του στον φορέα που προτάθηκε. Ως προς τη μορφή του φορέα αυτού, σημειώνεται ότι οι πρωτότυπες καταστατικές διατάξεις που τέθηκαν στην ANEK καθιερώθηκαν νομοθετικά σαν τα κύρια χαρακτηριστικά των εταιριών ευρείας λαϊκής βάσης με Ν. 849 άρθρο 38.

Το παράδειγμα αυτό της ANEK, ακολούθησαν, η δεύτερη εταιρία της Κρήτης με έδρα το ΗΡΑΚΛΕΙΟ και τα μεγαλύτερα νησιά της χώρας, που με την ίδια μεθοδολογία και τις ίδιες οργανωτικές αρχές και ενίοτε με τη συνδρομή των πρωτοπόρων της ANEK, προχώρησαν στην ίδρυση των τοπικών φορέων — εταιριών και στην απόκτηση των αναγκαίων και κατάλληλων πλοίων για την εξυπηρέτηση των αναγκών των.

Σήμερα επισκοπώντας τη μεταβολή που πραγματοποιήθηκε στη δεκαετία 1970—1980 στον τομέα της ακτοπλοίας, κυρίως με την δραστηριότητα των λαϊκών Εταιρειών των νησιών, διαπιστώνουμε με βάση τον πίνακα πλοίων κυρίων ακτοπλοϊκών γραμμών με αφετηρία τον Πειραιά που δημοσίευσε το περιοδικό η «ΑΡΓΩ» το Νοέμβριο του 1980 ότι:

α) Τα 15 από τα 25 ακτοπλοϊκά σκάφη που εξυπηρετούν τα νησιά, ανήκουν στις τοπικές λαϊκές εταιρίες που ιδρύθηκαν με ευρύτατη συμμετοχή των κατοίκων των νησιών και των καταγομένων απ' αυτά.

Η σχέση όμως αυτή των τριών πέμπτων ($\frac{3}{5}$) βελτιώνεται σημαντικά και προσεγγίζει τα $\frac{4}{5}$, αν αντί του αριθμού σκαφών, ληφθεί υπόψη η σχέση δυναμικότητας από τη χωρητικότητα των πλοίων, σε επιβάτες και οχήματα.

Όμως δεν είναι μόνο αριθμητική και δυναμική η υπεροχή των πλοίων των λαϊκών εταιριών στο χώρο της ακτοπλοίας, αλλά είναι συγχρόνως και σε μεγαλύτερο βαθμό ποιοτική.

Οι λαϊκές εταιρίες είχαν τον θάρρος, διαθέτοντας υψηλά κεφάλαια και πρωτοπορώντας, να εκσυγχρονίσουν την ακτοπλοπλοία της χώρας, στο μέγιστο τμήμα της, αποκτώντας πλοία, νέα στην ηλικία, σύγχρονα τεχνολογικά και πολύ βελτιωμένα από πλευράς ενδιαίτησεως επιβατών. Αυτό παρακίνησε και ιδιώτες πλοιοκτήτες, στην πραγματοποίηση βελτιώσεων και ανανεώσεων.

Για να εκτιμηθεί σε ποιο βαθμό η ακτοπλοία μας βελτιώθηκε ποιοτικά από τις λαϊκές εταιρίες των νησιών, βασικό κριτήριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ηλικία των πλοίων. Θα χρησιμοποιήσουμε πάλι τα στοιχεία πίνακα του «ΑΡΓΩ».

Σύμφωνα με αυτά, από 21 πλοία της ακτοπλοίας του 1960, τα 6 είχαν ηλικία ανώτερη από 45 χρόνια (το γνωστό μας «Αγγέλικα» ήταν 50 ετών), η δε μέση ηλικία του συνόλου αυτών, ανερχόταν σε 29 χρόνια. Αλλ' αν απ' αυτά αφαιρεθούν οι 4 νέες κορβέτες (Κανάρης, Καραϊσκάκης, Κολοκοτρώνης και Μιαούλης), που χορηγήθηκαν μεταπολεμικά από αποζημιώσεις, η μέση ηλικία των υπολοίπων 17 πλοίων, ανερχόταν σε 34 χρόνια και φυσικά συνέχισαν να δουλεύουν και μετά το 1960 για την, γνωστού επιπέδου, εξυπηρέτηση των νησιών. Είναι γνωστό ότι το νόμιμο όριο ηλικίας των πλοίων είναι 35 χρόνια. Όμως, οι πλοιοκτήτες της εποχής εκείνης, κατάφεραν να παίρνουν παρατάσεις, με πολιτικές πιέσεις.

Απέναντι σ' αυτή την κατάσταση του 1960, διαπιστώνεται ότι το 1980, τα 25 πλοία της ακτο-

πλοΐας είχαν γενική, μέση ηλικία 14,3 χρόνια — με νεώτερα απ' αυτά, κυρίως, τα πλοία των λαϊκών εταιριών. Από τα πλοία των λαϊκών εταιριών, αν εξαιρεθούν τα δύο πρωταποκτηθέντα, η μέση ηλικία των υπολοίπων δεν περνά τα 11,5 χρόνια (ενώ μαζί μ' αυτά είναι 13,5 χρόνια).

Από τα συγκεκριμένα αυτά στοιχεία, προκύπτει κατά τρόπο αναμφισβήτητο, ότι η συμβολή των λαϊκών εταιριών, άμεση και έμμεση στον εκσυγχρονισμό και άνοδο του επιπέδου των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών στη χώρα μας, υπήρξε τεράστια, καθοροστική και αναντικατάστατη.

Το επίτευγμα αυτό, με τις συνυπάρχουσες ποικίλες οικονομικές και ηθικές ωφέλειες των νησιών, εκφράζει ένα υγιές πνεύμα αυτοδύναμης περιφερειακής ανάπτυξης, σε δημοκρατικές βάσεις και δίδει ένα πρωτότυπο υπόδειγμα στην κατεύθυνση αυτή».

✱

Αλλά για την ιστορία βλ. ακόμα και χαρακτηριστικά κείμενα (γραμμένα από τον Αριστ. Ν. Κλήμη) για το θέμα των Ναυτιλιακών Εταιρειών Λαϊκής βάσεως στο περιοδικό «Θέματα Συνεταιρισμών» έτος 1971 σ. 157/158 και έτος 1978 σ. 3544/3545. Είναι τα ακόλουθα:

«Παράδειγμα από την Κρήτη: Μια Ναυτιλιακή Εταιρία ευρύτερας λαϊκής συμμετοχής με συνεργατικών χαρακτήρα»

Η κινητοποίησης της τεράστιας πηγής της λαϊκής αποταμίευσης, δια την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, αποτελεί πάντοτε κεντρικόν στόχον των κυβερνήσεων, διότι συνιστά την υγιέστεραν μορφή χρηματοδότησεως των αναγκαιών προς τούτο παραγωγικών επενδύσεων.

Εις την χώραν μας είναι γνωστά αι άγονοι μεταπολεμικά περιπλανήσεις της λαϊκής αποταμίευσης, στρεφόμενης άλλοτε προς την χρυσήν λίραν, άλλοτε εις αποθησαυρισμόν εις νόμισμα λόγω της απωλειας των προπολεμικών καταθέσεων.

Αλητήθησαν ειδικά νομοματικά μέτρα και ειδική πολιτική επί των επιτοκίων καταθέσεων, ίνα επανασυνδεθή η αποταμίευσις με τας Τραπεζάς και τα Ταμιευτήρια και να επιτευχθούν βαθμιαίως τα τεράστια ποσά των σημερινών ελευθέρων ιδιωτικών καταθέσεων, προϊόντος της λαϊκής αποταμίευσεως.

Βεβαίως δια των καταθέσεων η λαϊκή αποταμίευσις, συγκεντρωθείσα εις την μεγάλην δεξαμενή των πιστωτικών ιδρυμάτων, διωχετεύθη δι' αυτών εις την υγιέστεραν άρδευσιν της οικονομίας του τόπου και συμβολήν εις την ανάπτυξιν αυτής, αποτελέσασα σοβαράν βελτίωσιν έναντι της προηγουμένης κατάστασεως του κατ' ιδίαν αποθησαυρισμού παρ' εκάστου αποταμιευτού.

Όμως η περαιτέρω αξιοποίησης της αποταμίευσεως δεν αποβαίνει επ' ωφελεία των αποταμιευτών, οι οποίοι απολαμβάνοντες μόνον τον συμπεφωνημένον τόκον, δεν συμμετέχουν ενεργώτερον εις τας εκ της αναπτύξεως ωφελείας ούτε αποφεύγουν την μακροχρονίως αναπόφευκτον, βραδείαν έστω, απώλειαν της πραγματικής αξίας του αποταμιεύματός των.

Πλέον εξελιγμένη και περισσότερο κινήτοποιούσα την αποταμίευσιν μορφή χρηματοδότησεως της οικονομίας δια της λαϊκής αποταμίευσεως είναι η κεφαλαιαγορά. Η συμμετοχή δηλαδή της λαϊκής αποταμίευσεως εις τας οικονομικάς επιχειρήσεις ως μετόχου, καρπούμένου τας πάσης φύσεως ωφελείας, προερχόμενας είτε εξ ανατιμήσεως των περιουσιακών στοιχείων, είτε εκ πραγματοποιήσεως κερδών και συμμετέχοντος δια της συνελεύσεως εις την ευρύτεραν διοίκησιν των υποθέσεων των επιχειρήσεων.

Λόγω της μεγίστης επιδράσεως εις κινήτοποίησιν της λαϊκής αποταμίευσεως και συμμετοχής των ευρύτερων μαζών εις τα ωφελήματα της αναπτύξεως με προφανείς ευεργετικές κοινωνικά και εθνικάς συνεπείας, τα σύγχρονα κράτη ηνύθησαν με πολλά μέτρα την κατεύθυνσιν αυτήν και μεταξύ αυτών η χώρα μας παλαιότερον δειλά και κατά τα τελευταία έτη γενναιότερον (Α.Ν. 148/67). Παρά ταύτα, αι μεγάλοι Ανώνυμοι Εταιρείαι παραμένουν πάντοτε με την κατά πλειοψηφίαν υπεροχήν του Κράτους και συναφών οργανισμών ή ωρισμένων οικογενειών ή συγκροτημάτων οικογενειών και δεν συγκινούν εισέτι το πλήθος των αποταμιευτών, το οποίον πρέπει να αισθάνεται τον υλικόν και ηθικόν σύνδεσμον του με την εταιρείαν.

Περίπτωσιν γνησίας εταιρείας λαϊκής βάσεως αποτελεί η Ανώνυμος Ναυτιλιακή Εταιρεία Κρήτης, η οποία μάλιστα αποβλέπει και εις κοινωφελή υπέρ της νήσου δράσιν. Αυτή, ιδρυθείσα το 1967, περιλαμβάνει εις τους κόλπους της περίπου 3.000 μετόχους, ουδενός των οποίων η συμμετοχή υπερβαίνει το 1,1% του εκ δραχμών 89.200.000 κεφαλαίου της, δια καταστατικής δε διατάξεως έχει τεθή φραγμός ανάλογος και εις την συμμετοχήν εις το κεφάλαιον και εις την εκπροσώπησιν εις την συνέλευσιν δι' εξουσιοδοτήσεων μέχρι του διαπλάσιου του ποσοστού τούτου.

Τούτο βεβαίως δημιουργεί, ειδικώς δια τον τόπον μας πρόσθετα διοικητικά προβλήματα, τα οποία αντιμετωπίζονται δια της δυνάμεως ηθικού κύρους και ακτινοβολίας των ηγηθέντων προσώπων, ήτις ανασπληροί επιτυχώς την δύναμιν των ψήφων, η οποία είναι αδύνατον να συγκεντρωθή εις χείρα ολίγων. Δια την υποβλήθησιν εις το σημείον αυτό, το καταστατικόν προέβλεψεν εν ποσοστόν 20% μελών του συμβουλίου ως

αριστίνδην (άνευ εκλογής), μεταξύ δε αυτών ο πρόεδρος της Εταιρείας, ο εμπνευσμένος Ιεράρχης Μητροπολίτης Κισσάμου κ. Ειρηναίος.

Η εταιρεία αυτή, ήτις ιδρύθη υπό την επίδραση ειδικών ψυχολογικών καταστάσεων και η οποία εσταθεροποιήθη δια της επιτυχούς ναυπηγήσεως και δρομολογήσεως μεταξύ Πειραιώς και Χανίων του πρώτου θαυμασίου πλοίου της «ΚΥΔΩΝ» αποτελεί δια την χώραν μας ένα πείραμα θεσμικού χαρακτήρος, η επιτυχία του οποίου δύναται να έχη άκρως ευεργετικές επιδράσεις δια την οικονομικήν της ανάπτυξιν, δι' ο και παρακολουθείται μετ' ηνξημένου ενδιαφέροντος ακόμη και από κύκλους του εξωτερικού, ως προκύπτει εξ ενδιαφερόντων σχολίων του ξένου Τύπου.

Η Εταιρεία αυτή με το πρώτον της πλοίων εσημείωσε μίαν εξαιρετικήν επιτυχίαν, πλουτίσασα τας εσωτερικάς ατμοπλοϊκάς γραμμάς της χώρας μας με ένα ανωτέρας κλάσεως πλοίων, εις μέγεθος (μήκος 154, πλάτος, 20) εις τοννάξ (10.700 κόρων), εις όρους ασφαλείας (θεωρείται μοναδικόν οχηματαγωγόν - επιβατηγόν εις βαθμόν τηρήσεως όρων και συγχρόνων κανόνων ασφαλείας γενικώς), εις δυναμικότητα (επιβάτα 1.500 και αυτοκίνητα 60 φορτηγά ή πούλμαν και πλέον των 150 μικρών επιβατηγών), εις πολυτέλειαν και ανέσεις (μεγάλα σαλόνια, τραπεζαρία, ταβέρνα, μπαρ, ρεσεψιόν, εκκλησία κ.λπ. συνολικής εκτάσεως 1.300 τ.μ., πλέον των πολύ εκτεταμένων καταστρωμάτων. Επίσης πολύ δέκται τηλεοράσεως με εσωτερικόν κλειστόν κύκλωμα, όπερ επιτρέπει τακτικήν προβολήν ταινιών δι' όλων των δεκτών, ως και παρακολούθησιν εκ της γης γεφύρας κυβερνήτου όλων των χώρων σταθμεύσεως των αυτοκινήτων), ταχύτης ικανοποιητική (είναι το ταχύτερον ατμοπλοϊκόν μέσον μεταβάσεως εις Κρήτην).

Το Περιοδικόν μας συγχαίρει την Κρήτην (δια τα ωραία πρότυπα που χαρίζει εις την χώραν μας) καθώς και όλους τους συνεργάτας της προσπάθειας, μεταξύ των οποίων είναι εκπρόσωποι όλων των τάξεων, της Εκκλησίας και ο Σύνδεσμος Οικονομ. Επιστημόνων Χανίων, ως και την Αγροτικήν Τράπεζαν, στέλεχος της οποίας είναι ο εμπνευστής της όλης ιδέας και προσπάθειας. Ιδιαίτερος δε τονίζει ότι η προσπάθεια αυτή έχει, κατ' ουσίαν, συνεργατικόν χαρακτήρα με συμμετοχήν και αγροτών και συνεταιρικών οργανώσεων δια την αμοιβαίαν εξυπηρέτησιν των ατόμων, της διακινήσεως της παραγωγής και του τόπου και με επιστροφήν εις τους εξυπηρετούμενους των τυχόν πλεονασμάτων της διαχειρίσεως του πλοίου».

Αργότερα ο θεσμός των Ναυτιλιακών Εταιρειών λαϊκής βάσεως, άρχισε να επεκτείνεται και σε άλλα νησιά με μεγάλη επιτυχία. Γράφουν σχετικά τα «Θέματα Συνεταιρισμών, (Αρ. Ν. Κλήμης) έτος 1978 σελ. 3544/3.545:

Ναυτιλιακές Εταιρείες του Λαού (NEK, NEΛ, κ.λπ)

Με την ευκαιρία που άρχισε τα κανονικά του ταξίδια το τρίτο πλοίο της Ναυτιλιακής Εταιρείας Λέσβου (το εξαιρετό «Όμηρος») στη γραμμή Πειραιώς - Χίου - Μυτιλήνη πρέπει να τονίσουμε και πάλι την τεράστια προσφορά των ναυτιλιακών αυτών εταιρειών του λαού (στην ουσία συνεταιρισμών με μέλη πολλές χιλιάδες άτομα) που όχι μόνο εξασφάλισαν στα μέλη τους, στους συμπατριώτες τους, στους επιβάτες γενικά, εξαιρετικούς όρους ταξιδιού αλλά και συμβάλλουν αποφασιστικά στην διακίνηση των αγροτικών προϊόντων και την αξιοποίησιν τους τόσο για τους παραγωγούς όσο και για τους εμπόρους και καταναλωτές.

Οι εταιρείες αυτές ξεκίνησαν από πραγματική ανάγκη. Σε όλες τις ατμοπλοϊκές μας γραμμές κυκλοφορούσαν σαπιοκάραβα με μόνη κατεύθυνση τον πλουτισμό των λίγων εφοπλιστών που πολλαπλασίαζαν τα καράβια τους με την εκμετάλλευσήν των τραπεζικών δανείων, κοινού, μεταφορών, φορολογικών ατελειών.

Το προ ετών τραγικό ναυάγιο στη γραμμή Κρήτης ξεσήκωσε τους Κρητικούς που πλήρωσαν και πένθησαν βαρεία εξ αιτίας του. Και με συναγερμό ψυχών, αποταμιεύσεων, δραστηριότητας και θάρρους έγινε η πρώτη μεγάλη επιτυχία, η Ναυτιλιακή Εταιρεία Κρήτης.

Το παράδειγμα ακολούθησαν οι Λέσβιοι που πραγματικά υπόφεραν από την κακή συγκοινωνία και την μικρή εξυπηρέτησή. Και είναι πραγματικά άθλος αυτό που έγινε: μέσα σε λίγα χρόνια μπήκαν στη γραμμή τα καράβια της ελληνικής ατμοπλοΐας: «Συμφών», «Αρίων» και τώρα το «Όμηρος» με συνεργασία και της γειτονικής Χίου.

Και δεν είναι μόνο που βελτίωσαν καταπληκτικά τη γραμμή Πειραιώς - Χίου - Μυτιλήνης αλλά και την επεξέτειναν στη Θεσσαλονίκη, Δωδεκάνησα, Κύπρο. Και τώρα την επεκτείνουν προς Λίμνο, Καβάλα με όλα τα ευεργετικά αποτελέσματα στην οικονομία, τον πολιτισμό, τον τουρισμό κ.λπ., όλων αυτών των περιφερειών. Και δημιουργήθηκαν και άλλες αλλού μικρότερες τέτοιες εταιρείες, ουσιαστικά εταιρείες του λαού με πολλές χιλιάδες μετόχους η κάθε μια, κάτι σαν τους ναυτικούς συνεταιρισμούς πριν και μετά το 1821 που τόσα πρόσφεραν στο Έθνος.

Είναι μια απόδειξη του πόσα προβλήματα μπορούν να λυθούν όταν πραγματικά τα πάρουν στα χέρια τους οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι να εξυπηρετηθούν (όχι να κερδοσκοπήσουν) αν ελξουν τους κατάλληλους ανθρώπους και αν το Κράτος παύσει τις αντιδράσεις και αρχίσει να βοηθά συστηματικά - όπως έχει καθήκον - τις τέτοιου είδους προσπάθειες και γενικά τις προσπάθειες για περιφερειακή ανάπτυξη, αυτοδιοίκηση, για οικονομία στην υπηρεσία του Λαού.

Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια και θερμότερες ευχές σε όλες αυτές τις δημιουργικές προσπάθειες.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ είναι η πρώτη και η μόνη αμιγής Συνεταιριστική Ασφαλιστική Εταιρεία στην Ελλάδα, με αποκλειστικούς μετόχους 60 Συνεταιριστικές Οργανώσεις, με κεφάλαια και αποθεματικά πάνω από 500 εκατομμύρια δραχμές.

Προσφέρει τη σιγουριά της ολοκληρωμένης κάλυψης σε όλους τους ζωτικούς κλάδους και εξασφαλίζει:

- α) τη γρήγορη και πρόθυμη εξυπηρέτηση*
- β) την αντικειμενική και δίκαιη αποζημίωση και*
- γ) Το σεβασμό και την πλήρη κατανόηση προς τους ασφαλισμένους*

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Συγγρού 367 • Τηλ. 940.6266

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τσιμισκή 17 Τηλ. 268503

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ & ΓΡΑΦΕΙΑ σ' όλη την Ελλάδα

□ Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Έγινε στις 3 Νοεμβρίου 1998 η Γεν. Συνέλευση της Εταιρείας με ανασκόπηση για την εξέλιξη της συνεταιριστικής κινήσεως κατά την τελευταία περίοδο και των εσωτερικών θεμάτων – προβλημάτων της Εταιρείας.

Επειδή έληξε η θητεία των οργάνων Διοικήσεως και της Εξελεγκτικής Επιτροπής έγινε νέα εκλογή κατά την οποία ομόφωνα εξελέγησαν τα όργανα για τη νέα 2ετία. Η συγκρότηση σε σώμα είναι η ακόλουθη:

Πρόεδρος: *Κωνστ. Παπαγεωργίου*, Καθηγητής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αντιπρόεδρος: *Γ. Σελλιανάκης*, Οικονομολόγος, (άλλοτε Δ/ντής της Ελαιουργικής και Γεν. Γραμ. του Υπουργείου Γεωργίας), με αναπλήρωση από την *κ. Βαρθ. Δημητριάδου*, δικηγόρο.

Γεν. Γραμματείς: *Ολ. Κλήμη – Καμινάρη*, δικηγόρος, ΕΔΠ Παντείου Πανεπιστημίου, με αναπλήρωση από τον *κ. Στ. Ντούλα*, (τ. ανώτερο Εποπτικό Επιθεωρητή).

Ταμίας: Ο *κ. Γ. Καφετζάκης*, (τ. Δ/ντής της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών της ΑΤΕ), με αναπλήρωση από τον *κ. Δημ. Λιάγκο*, (τ. Γεν. Γραμματέα της ΟΣΥΓΟ και διευθυντή συνεταιριστικών εκδόσεων).

□ ΝΕΑ ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ κ. ΝΙΚ. ΚΟΛΥΜΒΑ

Με ιδιαίτερη ευχαρίστηση πληροφορηθήκαμε ότι στον εκλεκτό από παλαιά συνεταιριστή κ. Νικολ. Κολύμβα — που τόσα έχει προσφέρει και προσφέρει επί πολλές 10ετίες στη συνεταιριστική μας κίνηση από πολλές ανώτατες θέσεις οικονομικές, πνευματικές, αγωνιστικές (στη ΣΕΚΕ, στη Συνομοσπονδία, στο ΙΣΕΜ και αλλού) — απονεμήθηκε αυτεπαγγέλτως, (από τα αρμόδια όργανα που επεξεργάζονται τα ιστορικά στοιχεία) και η επίσημη διάκριση του Αγωνιστού της Εθνικής Αντίστασης της περιόδου 1941—1944.

Σχετική η απόφαση του αρμόδιου Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας φ. 454/22.12.97 έπειτα από πρακτικό-εισήγηση της αρμόδιας Επιτροπής (αριθ. 5/1997) των νόμων 971/1949, 1285/1982 και 2320/1995.

Το περιοδικό μας, του οποίου πολύτιμος συνεργάτης είναι ο κ. Κολύμβας και η Εταιρεία Φίλων Συνεργατισμού της οποίας είναι ιδρυτικό μέλος, αισθάνονται χαρά και τιμή για τη νέα αυτή αναγνώριση και απονομή.

**ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΥΠΟΤΡΟΦΩΝ ΣΕΚΕ**

Η Μ Ε Ρ Ι Δ Α

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΩΝ ΤΗΣ ΣΕΚΕ

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1998

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΛΙΘΟΥΣΑ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ, ΕΡΜΟΥ 13

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΩΡΕΣ:	
10:00'	Μνημόσυνο για τον αείμνηστο Βασίλη Πανατζή στον Ι. Ναό Αγίου Μηνά
10:30'	Προσέλευση, προσφορά καφέ
11:00'	Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα κ. Κωνσταντίνος Χουρμουζιάδης, Πρόεδρος του Συν. "ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ" Θεσσαλονίκης
11:20'	Ο Αλέξανδρος Μπαλτατζής ως Άνθρωπος κ. Στέργιος Μούργκος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ν. Υόρκης
11:40'	Ο θεσμός των Υποτροφιών της ΣΕΚΕ 1949 - 65 και η προοπτική αναβίωσής του κ. Στέργιος Κατσανίδης, Καθηγητής ΤΕΙ Θεσσαλονίκης
12:00'	Διάλειμμα
12:20'	Χαιρετισμοί και Παρεμβάσεις
13:30'	▪ Ανάγνωση της Ανακήρυξης του αείμνητου Βασίλη Πανατζή ως επιτίμου Προέδρου του Συνδέσμου Υποτρόφων ΣΕΚΕ • Ανάγνωση ψηφίσματος
14:00'	Πέρασ της Ημερίδας

Παρακαλούνται θερμά όλοι όσοι λαμβάνουν το περιοδικό μας να εμβάσουν τις τυχόν καθυστερούμενες εισφορές τους των ετών 1997 και 1998, ώστε να γίνει δυνατή η συνέχιση της έκδοσής του.

(Πληροφορίες για τις συνδρομές και εισφορές και την αποστολή των χρημάτων με ταχυδρομική επιταγή βλ. στην τελευταία σελίδα του τεύχους αυτού).

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

□ Νικ. Μετζιδάκη, ΔΕ ΞΕΧΝΩ. Χανιά 1998.

Ο τ. προϊστάμενος της Δ/σεως Συνεταιρισμών στην ΑΤΕ κ. Μετζιδάκης, έπειτα από την επί πολλές δεκαετίες ιδιαίτερη απόδοση του κοντά στις συνεταιριστικές Οργανώσεις στην ύπαιθρο όσο και ως ο επί έτη προϊστάμενος του Εποπτικού κλάδου, με το βιβλίο του αυτό (που στέλνεται σε δικούς του και φίλους λόγω τιμής) παρουσιάζει, όπως γράφει, «ένα από τα μεταϋπηρεσιακά χόμπυ» του, την ποίηση και μερικά πεζογραφήματά του. Είναι ένα ξέσπασμα, εκτόνωση του έσω κόσμου του, ψιθυρίσματα και ανησυχίες της καρδιάς του.

Τόσο οι σίχοι όσο και τα πεζά, χωρίς να διεκδικούν λογοτεχνικές δάφνες, είναι η αγάπη του για την ύπαιθρο και την επαρχία, τη σκληρή αγροτική ζωή (τις λύπες και τις χαρές της), τον συνάνθρωπο, την πατρίδα, όλα αυτά που τον έκαναν και εκλεκτό συνεταιριστή, ήρεμο, θετικό, ευαίσθητο, αποδοτικό, να εργάζεται για το καλό των συνανθρώπων.

□ Αγροτικός Συνεργατισμός

Περιοδικό, επίσημη έκδοση της Συνομοσπονδίας Συνεταιρισμών (ΠΑΣΣΕΓΕΣ) διάδοχος του περ. «Η Φωνή των Συνεταιρισμών» που άρχισε να εκδίδεται το 1946. Πλούσια σε ύλη έκδοση με τα κεντρικά συνεταιριστικά προβλήματα των Αγροτ. Συνεταιρισμών και της γεωργίας όπως τα χειρίζεται η Συνομοσπονδία. (Κηφισίας 16 Τ.Τ. 11526 Αθήνα τηλ. 77.04.079. Δ/ντής Σύνταξης Άρης Δ. Πάνος, αρχισυντάκτης Νικήτας Αντωνόπουλος). Στο τελευταίο τεύχος (εκτός από την άλλη αξιόλογη ύλη) και αναλυτικά για την 45^η Γεν. Συνέλευση της Συνομοσπονδίας.

□ Ο Σκαπανέας της Υπαιθρου

Άρχισε να κυκλοφορεί και πάλι η παλαιά (από το 1952, έτος 43ο) εφημερίδα, όργανο της Ομοσπονδίας Σωματείων των εν ενεργεία Συνεταιρισμών υπαλλήλων, που είχε διακόψει την έκδοσή της για 2 χρόνια περίπου.

Τα νέα φύλλα 541/214 και 542/215 ανανεωμένα, μαχητικά, με υποσχέσεις, με πολύ ενδιαφέρουσα ύλη (Μενάνδρου 48, 10431 Αθήνα, τηλ. 52.29.232. Υπεύθυνος Σ. Στολίδης).

□ Νέα της ΠΕΣΥΤΟ

Τρίμηνη έκδοση της Πανελληνίου Ενώσεως Συνταξιούχων υπαλλήλων Γεωργικών Οργανώσεων (Μενάνδρου 48, Αθήνα 10431, τηλ. 52.44.032). Κυκλοφόρησε το φύλλο 25 (έτος 9^ο) 41δη εφημερίδα με ενδιαφέρουσα θέματα και πολύ καλή εμφάνιση (επιμέλεια ύλης Δημ. Λιάγκος). Ενδιαφέρει γενικότερα όλους τους συνεταιριστές.

□ Ο Καταναλωτής

Μηνιαίο περιοδικό, οικονομικό - πολιτιστικό στη Θεσσαλονίκη (έτος 12 - τεύχος 93). Έκδοση του πολύ αξιόλογου Καταναλωτικού Συνεταιρισμού της Θεσσαλονίκης (για τον οποίο αναλυτικά βλ. στο τεύχος μας 51). Ύλη ευρύτερη κατάλληλη για τις οικογένειες των πολλών χιλιάδων μελών του Συνεταιρισμού, η δραστηριότητα του οποίου επεκτείνεται με επιτυχία (βλ. και σε άλλη σελίδα μας σε αυτό το τεύχος). (Εκδότης Κ. Χουρμούζιάδης, υπεύθυνος Στ. Κατοσανίδης. Γραφεία Ερμού 18Α, Τ.Κ. 54624 Θεσσαλονίκη, τηλ. 266.187).

□ Ο υδραυλικός Δεκαπενθήμερη ειδική εφημερίδα (Πικροδάφνης 13, Παλ. Φάληρο

17562, τηλ. 98.47.086) που ασχολείται και με τα συνδικαλιστικά – συνεταιριστικά της κατηγορίας αυτής των εργαζομένων (Σύνδεσμοι Υδραυλικών – Συνεταιρισμοί Υδραυλικών ανά της Ελλάδα, με πολύ αξιόλογες δραστηριότητες).

□ **Π.Ο.Σ.Ε.ΥΔ.** Περιοδική έκδοση με πολύ ενδιαφέρουσα συνεταιριστική ύλη του κλάδου. Ελπίζουμε να ασχοληθούμε προσεχώς με περισσότερα στοιχεία από το πολύ πλούσιο έργο των συνεταιρισμένων υδραυλικών στη χώρα μας. Σημειώνουμε ότι η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Εγκαταστατών Υδραυλικών (Αναξαγόρα 3 Ν. Φιλαδελφείας 14342) έχει ετήσια Γεν. Συνέλευση στις 12 Δεκεμβρ. 1998. Πρόεδρος Δημ. Θηλυκός, Γεν. Γραμ. Νικ. Γιάγκου.

□ **Αγροτική.** Επικαιρότητα της Καβάλας – Λεωνάτου και Σούτου 9, Καβάλα Τ.Κ. 65403. Δ/ντής Μαν. Κελαϊδάκης. Με ενδιαφέρουσα αγροτική και συνεταιριστική ύλη.

□ **Αμπελοοινικά Νέα.** Τρίμηνη έκδοση της ΚΕΟΣΟΕ (Κεντρική Ένωση Οινοποιητικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων Ελλάδος) Λ. Ριανκούρ 73, Αθήνα 11523.

□ **Αγροτική Έρευνα και Τεχνολογία.** Τριμηνιαίο πληροφοριακό Δελτίο του ΕΘΙΑΓΕ (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας). Με ειδικευμένη επιστημονική και εφαρμοσμένη ύλη, πολύ ενδιαφέρουσα.

□ **Σερραϊκόν Θάρρος.** Ημερησία εφημερίς στις Σέρρες. Με πολύ ενδιαφέρουσα τοπική, αγροτική και συνεταιριστική ύλη. (Δ/ντής Δημ. Αραμπατζής).

Όλοι οι Συνεταιριστές μπορούν

- και πρέπει - να εγγραφούν μέλη

στην Εταιρεία των Φίλων του Συνεργατισμού

(οργάνωση ιδεολογική για τη βοήθεια στη συνεταιριστική ιδέα και εφαρμογή, απόλυτα ακομμάτιστη)

Θηλώομε δεκτές στα Γραφεία του περιοδικού

(βλ. στην τελευταία σελίδα μας)

PRIMA

ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ
ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΑΛΩΝ ΤΥΧΗΜΕΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

«ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ»

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ τευχών ετών 1997 – 1998 ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

(Το προηγούμενο Ευρετήριο 1986 - 1996 βλ. στο τεύχος 45 του 1997)

Επιμέλεια σύνταξης: ΟΛΥΜΠΙΑ ΚΑΗΜΗ – ΚΑΜΙΝΑΡΗ

Αρχοντάκης Κ.

– Τεύχος 52 του 1998 Οι Ναυτιλιακές Εταιρείες Λαϊκής Βάσεως.

Βλάχος Ηλίας

– Τεύχος 47 του 1997 Logistics και Συνεταιρισμοί.

Βόσκογλου Μιχάλης του Γρ.

– Τεύχος 47 του 1997 Εφαρμογές των Αλυσίδων Μάνκου σε Συνεταιρισμούς.

Γαμβρούλης Δημήτρ.

– Τεύχος 49 του 1998 Αυτοί που φεύγουν: Γεράσιμος Δηλαράς.

Δασκάλου Γεώργ. του Χρ.

– Τεύχος 48 του 1997 Έχουν μέλλον οι Συνεταιρισμοί;
– Τεύχος 52 του 1998 Ο ρόλος των Συνεταιρισμών στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της Οικονομίας
– Τεύχος 52 του 1998 Τα 30 χρόνια από την ίδρυση του Συνεταιρισμού Ηλεκτρολόγων Νομού Αχαΐας
– Τεύχος 52 του 1998 Ο εορτασμός της 76ης Ημέρας του Συνεργατισμού από τον Συνεταιρισμό Ηλεκτρολόγων Νοτίου Ελλάδος στο Γύθειο.

Εταιρεία των φίλων του Συνεργατισμού

– Τεύχος 52 του 1998 Η Γ. Συνέλευσή του 1998. Το νέο Δ.Σ.

Ζανιάς Γ. του Π.

– Τεύχος 50 του 1998 Προδιοριστικοί παράγοντες και μελλοντικοί προσανατολισμοί της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).

Ιλαντζής Βασίλειος του Ιορδ.

– Τεύχος 50 του 1998 Τα 50 χρόνια της Σ.Ε.Κ.Ε.

Κασσαβέτης Δημοσθένης

– Τεύχος 49 του 1998 ΑΤΖΕΝΤΑ 21: Συνεταιρισμοί και Περιβάλλον. Διάσκηψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη.

Κλήμη – Καμινάρη Ολυμπία του Α.

– Τεύχος 45 του 1997 Αλφαβητικό Ευρετήριο περιοδ. «Συνεταιριστική Πορεία» ετών 1986–1996 (κατά συγγραφείς)
– Τεύχος 52 του 1998 Αλφαβητικό Ευρετήριο ετών 1997–1998 (κατά συγγραφείς).

Κλήμης Αριστείδης του Ν.

– Τεύχος 47 του 1997 Εκείνοι που έφυγαν: Ευρυπίδης Τζουμέρτης και Βασίλειος Τρίχος.
– Τεύχος 49 του 1998 Η Ομιλία του στην Τιμητική Εκδήλωση ΙΣΕΜ και ΙΑΓΕ για Αριστείδη Κλήμη και Νικόλαο Κολύμβα.
– Τεύχος 50 του 1998 Η απαραίτητη μετεξέλιξη των συνεταιρισμών με βάση τις πιθανολογούμενες συνθήκες και ανάγκες κατά τον 21^ο αιώνα: Η περίπτωση της Ελλάδος. Η Ομιλία του κατά την αναγόρευσή του ως Επιτίμου Διδάκτορος Γεωργικού Πανεπιστημίου Αθηνών.
– Τεύχος 51 του 1998 Μικρή αναφορά στον Μεγάλο Συνεταιριστή Βασ. Ιλαντζή.
– Τεύχος 52 του 1998 Οι Ναυτιλιακές Εταιρείες Λαϊκής Βάσεως.

- Κόρακας Ανδρέας**
– Τεύχος 46 του 1997 Που βαδίζει η Κοινή Αγροτική Πολιτική.
- Κουνατιάδης Δημ.**
– Τεύχος 48 του 1997 Η επέτειος των 50 χρόνων της Σ.Ε.Κ.Ε.
- Κολύμβας Νικόλαος**
– Τεύχος 49 του 1998 Η Ομιλία του στην Τιμητική Εκδήλωση ΙΣΕΜ και ΙΑΓΕ για Νικόλαο Κολύμβα και Αριστείδη Κλήμη.
– Τεύχος 51 του 1998 Βασίλειος Πλαντζής: Επικήδειος.
- Κυρίτσης Σπυρίδων**
– Τεύχος 49 του 1998 Προσφώνηση στην Τιμητική Εκδήλωση των ΙΣΕΜ και ΙΑΓΕ για Αριστείδη Κλήμη και Νικόλαο Κολύμβα και
– Τεύχος 52 του 1998 Εισήγηση του κατά την τελετή Αναγόρευσης του Αριστ. Ν. Κλήμη σε Επίτιμο Διδάκτορα του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Μαραβέγιας Ναπολέων**
– Τεύχος 46 του 1997 Αγροτικός Τομέας και Αγροτική Πολιτική: Προβλήματα και Προοπτικές.
- Μαραγκουδάκης Εμμ.**
– Τεύχος 50 του 1998 Μνήμη Συνεταιριστών: Μανιός Καλούδης.
- Μαρτίνογ Ν.**
– Τεύχος 46 του 1997 Αγροτικός Τομέας και Αγροτική Πολιτική: Προβλήματα και Προοπτικές.
– Τεύχος 52 του 1998 Αναγόρευση του Αριστ. Ν. Κλήμη σε Επίτιμο Διδάκτορος Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Μαυρογιαννης Διονύσιος**
– Τεύχος 48 του 1997 Άσκηση νομοθετικής πολιτικής στον τομέα της συνεταιριστικής και κοινωνικής οικονομίας.
– Τεύχος 49 του 1998 Η προσωπικότητα και το έργο του Νικ. Κολύμβα.
– Τεύχος 49 του 1998 ΑΤΖΕΝΤΑ 21: Συνεταιρισμοί και Περιβάλλον: Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη.
- Μπουρδάρης Δ. του Ν.**
– Τεύχος 45 του 1997 Η ενδιάμεση κατανάλωση της ελληνικής γεωργίας 1980–1995: Στατιστική απεικόνιση και συμπεράσματα.
- Παναγιωτόπουλος Φωτ.**
– Τεύχος 52 του 1998 Το πρόβλημα των χρεών και η κρίση στις Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις.
- Παπαγεωργίου Κωνστ. του Δ.**
– Τεύχος 45 του 1997 Καιρός να ανακαλύψουμε τους συνεταιρισμούς.
– Τεύχος 45 του 1997 Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε., για τους Συνεταιρισμούς: Η κατάσταση και ο ρόλος των Συνεταιρισμών μπροστά στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες (Μετάφραση).
– Τεύχος 46 του 1997 Προβλήματα του γεωργικού τομέα και σκέψεις για την αντιμετώπισή τους.
– Τεύχος 46 του 1997 Αναγκαιότητα και δυνατότητες των συνεταιρισμών.
– Τεύχος 46 του 1997 Ψήφισμα της Γενικής συνέλευσης του Ο.Η.Ε.: Ο ρόλος των Συνεταιρισμών μπροστά στις νέες οικονομικές και κοινωνικές τάσεις (Μετάφραση).
– Τεύχος 46 του 1997 Αγροτικός τομέας και Αγροτική Πολιτική: Προβλήματα και Προοπτικές.
– Τεύχος 47 του 1997 Εισήγηση για το θεσμικό πλαίσιο των Συνεταιρισμών.
– Τεύχος 48 του 1997 Μακροχρόνια προβλήματα των Συνεταιρισμών

- Τεύχος 48 του 1997
– Τεύχος 49 του 1998
– Τεύχος 51 του 1998
– Τεύχος 51 του 1998
– Τεύχος 51 του 1998
– Τεύχος 52 του 1998
- Προσανατολισμοί για την ανασυγκρότηση των Αγροτικών Συνεταιρισμών. Προσφώνηση στην Τιμητική Εκδήλωση ΙΣΕΜ και ΙΑΓΕ για Αριστείδη Κλήμη και Νικόλαο Κολύμβα.
Γενικό συμπέρασμα της 6^{ης} Ευρωπαϊκής Διάσκεψης για την Κοινωνική Οικονομία (Μετάφραση).
Βασίλειος Ιλαντζής ένας άρχοντας συνεταιριστής.
Η σύγχρονη Λαϊκή Εταιρεία. Μία εφαρμογή της στην Ελλάδα συγγενική με τον θεσμό των Συνεταιρισμών.
Η παρουσίαση του έργου του Αριστ. Ν. Κλήμη κατά την τελετή Αναγόρευσης του σε Επίτιμο Διδάκτορα του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Παπουτσής Χρ.**
– Τεύχος 51 του 1998
- Ομιλία κατά την εναρκτήρια συνεδρίαση της Συμβουλευτικής Επιτροπής Συνεταιρισμών, Ταμείων Αλληλασφάλισης, Ενώσεων και Ιδρυμάτων.
- Πατρίκιος Νικ. του Ε.**
– Τεύχος 46 του 1997
- Εκείνοι που φεύγουν: Μανώλης Ι. Σωπασάκης.
- Προβατάς Δημητρ.**
– Τεύχος 49 του 1998
- Προσφώνηση στην Τιμητική Εκδήλωση ΙΣΕΜ και ΙΑΓΕ για Αριστείδη Κλήμη και Νικόλαο Κολύμβα.
- Σελλιανάκης Γεώργιος**
– Τεύχος 46 του 1997
– Τεύχος 47 του 1997
– Τεύχος 47 του 1997
- Κτηνοτροφία: Ο μεγάλος ασθενής της Αγροτικής μας Οικονομίας.
Τα χρέη των Αγροτικών Συνεταιρισμών.
Εκείνοι που έφυγαν; Μανώλης Καλούδης.
- Σιφνιώτης Κων/νος**
– Τεύχος 49 του 1998
- Η προσωπικότητα και το έργο του Αριστείδη Κλήμη. Ομιλία στην τιμητική εκδήλωση ΙΣΕΜ και ΙΑΓΕ για Α. Ν. Κλήμη και Ν. Κολύμβα.
- Συνομοσπονδία Συνεταιρισμών**
– Τεύχος 52 του 1998
- Η 45η Συνέλευσή της (του 1998). Η ομιλία του Προέδρου της.
- Φεφές Μιχ. του Β.**
– Τεύχος 50 του 1998
- Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π., και ο ρόλος των συνεταιρισμών στην Ελλάδα.
- Χατζηβασιλείου Αντ.**
– Τεύχος 50 του 1998
– Τεύχος 51 του 1998
- Κωδικοποίηση (ανεπίσημη) των νόμων περί Αγροτ. Συνεταιρισμών 2169/93, 2181/94 και 2538/97.
Κωδικοποίηση (ως άνω).
- Χουρμουζιάδης Κώστας**
– Τεύχος 51 του 1998
- Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί. Ο Καταναλωτής – KONSUM Θεσσαλονίκης.
- Mackenzie L.D.M.**
– Τεύχος 52 του 1998
- Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανταγωνισμός και Συνεργασία στην Ευρώπη.

*Στο προσεχές τεύχος θα δημοσιευθεί Ευρετήριο κατά θέματα
από την έκδοση του περιοδικού έως και το τέλος του 1998*

BE YOU, BE COOPER!

NEO ULTRA 25

TAR: 1,0 mgr, NICOTINE: 0,1 mgr

SYNEDIA S.A.

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

«SINETERISTIKI PORIA»

COOPERATIVE REVIEW

Published by the «FRIENDS OF COOPERATION SOCIETY»,
25 Koumoundourou Str., 104 37 Athens Greece.

CONTENTS OF No 52/1998

	Page
☐ Basic issues of cooperative interest	
- F. Panayotopoulos: The problem of debts and the crisis of cooperatives	193
- G. Ch. Daskalou: The role of cooperatives in the era of globalisation of the economy	205
- L.D.M. Mackenzie: The social economy enterprises in the European Union	215
- The General Meeting of the Confederation of Agricultural Cooperatives	219
☐ The Agricultural University of Athens honours cooperation	223
- The Rectors address on the nomination of A.N. Klimis as an honorary Doctor of Philosophy of the University	224
- Presentation of the works of A.N. Klimis by Prof. C.L. Papageorgiou	225
- The nomination title presented by the Head of the Department of Agricultural Economics Prof. N. Martinos	233
☐ Cooperatives in action	
- 30 years from the establishment of the cooperative of electricians of Achaia	235
- The cooperative day celebrated by the cooperative of electricians of Southern Greece	236
- K. Archondakis and A.N. Klimis: The shipping companies of wide popular basis	237
- The new Board of Directors of the Friends of Cooperation Society	243
- Honorary recognition for N. Kolymvas	243
- Meeting of the past SEKE scholarship holders	244
☐ Books and journals	245
☐ 20 years ago	
- Legislation for agricultural cooperatives	248
☐ The contents of the Cooperative Review for 1997 and 1998 by author	252

«ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ»

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τρίμηνη έκδοση Επιστημονικού - Ιδεολογικού προβληματισμού

Ιδιοκτήτης: ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Γραφεία: Κουμουνδούρου 25 (4ος όροφος) Αθήνα 10437 (τηλ. 5247.162)

Εκδότης - Διευθυντής: Κώστας Παπαγεωργίου, Θησέως 10, Μαρούσι
151 24 - Αθήνα - Τηλ. 8027.807

Συντακτ. Επιτροπή: Γ. Δασκάλου, Β. Λαμπροπούλου - Δημητριάδου, Ο. Κλήμη - Καμινάρη,
Χ. Κανελλακόπουλος, Κ. Παπαγεωργίου

Εισφορές : Για Νομικά Πρόσωπα δρχ. 3.000.

• Για Φυσικά Πρόσωπα δρχ. 2.000 • Για Φοιτητές δρχ. 1.000

**Εμβάσματα (με ταχυδρομική επιταγή στην: Ολυμπία Καμινάρη,
οδός Ασκληπιού 36 - Αθήνα 106.79 (τηλ. 3619.380)**

Τυπογραφείο: Νικήτα Κ. Καράλη, Γερανίου 7 - Τηλ. - FAX: 5233.965

Κυκλοφορία: ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1999

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΠΛΟΤΗΤΑΣ

Συνδετήρας.

Ένα πολυσύνθετο... απλό «εργαλείο».

Απτό, λειτουργικό, έξυπνο, σίγουρο, ξεχωριστό, οικονομικό,
αποτελεσματικό, αξιόπεραστο...

Κάπως έτσι φανταζόμαστε στη ΣΥΝΕΔΙΑ τη Διαφήμιση και κάπως
έτσι προσπαθούμε να την αξιοποιούμε καλύτερα.

Κάπως έτσι, κοντά της, μάθαμε να ΣΥΝΔΕΟΥΜΕ ΤΟ ΑΠΛΟ ΜΕ ΤΟ
ΧΡΗΣΙΜΟ.

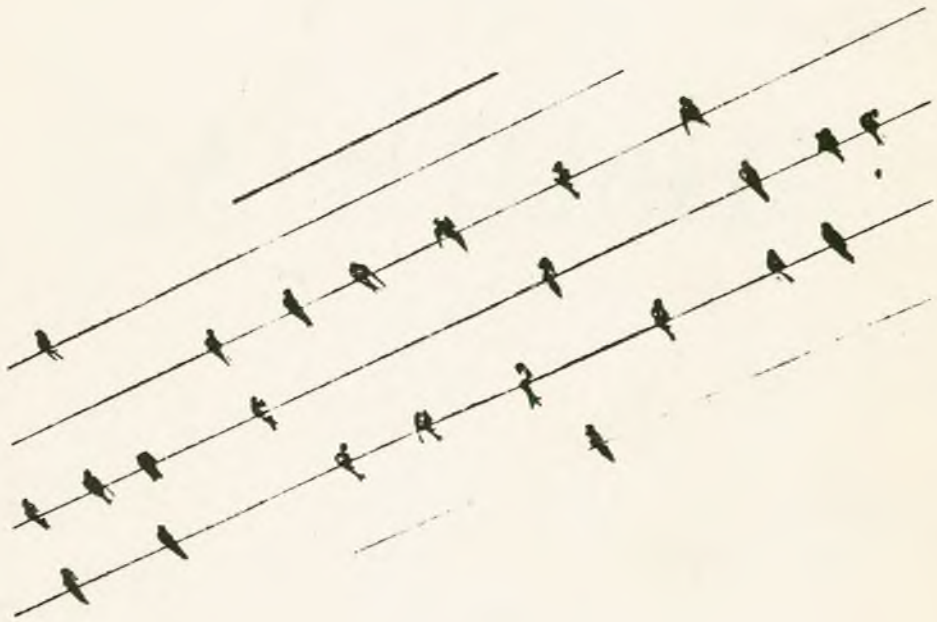

SYNEDIA S.A.
ADVERTISING

Καλλιρρόης 103 & Λεωφ. Συγγρού, 176 71 Καλλιθέα - Αθήνα
Τηλεφωνικό Κέντρο: 9213370, Fax: 9213045

ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΑΣ ΑΝΟΙΞΗ!

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
με ανθρώπινο πρόσωπο